

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Nina Gausdal

Hverdagsliv i en ny kontekst

**En intervjustudie med enslige mindreårige flyktninger
bosatt i et norsk bygdesamfunn**

Masteroppgave i Sosialt arbeid

Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for Samfunnsfag

Sammendrag

Denne masteroppgaven handler om enslige mindreårige flyktninger og deres hverdagsliv i det norske samfunn. En personlig interesse og engasjement for en gruppe mennesker man sjelden hører stemmene til i den offentlige debatt er bakgrunnen for at oppgaven ble til. Å tydeliggjøre enslige mindreåriges perspektiver rundt sin egen situasjon har vært et av målene med denne studien. Hensikten med oppgaven er å se på forholdet mellom individ og samfunn, og hvordan samfunnets strukturer påvirker unge flyktningers opplevelse av sitt hverdagsliv. Problemstillingen er ment å favne dette;

Hvordan opplever og beskriver enslige mindreårige flyktninger sitt hverdagsliv i det norske samfunn?

Det empiriske materialet består av livsformsintervju med fire enslige mindreårige gutter som er bosatt i en norsk bygdekommune. De teoretiske perspektivene og begrepene som er brukt er med på å belyse hvordan samfunnet er strukturert og hvilke muligheter som er tilgjengelig for disse ungdommene. Det er teori om kulturforståelse, andregjøring, marginalisering og kategorisering samt ulike identitetsformer. Utdrag fra Bourdieus felt- kapital teori er også brukt. For å få frem de personlige meningskonstruksjonene har jeg benyttet meg av aspekter fra narrativ teori, interessefeltet er hvordan informantenes fortellinger viser til deres forståelse av seg selv og sine muligheter. Analysen består av tre deler som først tar for seg informantenes beskrivelse av den daglige organiseringen av hverdagslivet. Den neste delen ser på hvordan informantene beskriver å bo i et lite lokalsamfunn. I den siste delen bruker jeg narrativ teori samt begrepene kategorisering, andregjøring og hybridisering for å belyse informantenes selvoppfattelse og meningskonstruksjoner.

Det kommer frem at informantene deltar i samfunnet i ulik grad. Flere forteller om få nære relasjoner, og utfordringer ved å bli kjent med nordmenn. Samtidig uttrykker alle en viss tilknytning til bygda de bor i. De oppgir også at de har mennesker rundt seg som hjelper dem hvis de har behov for det. Flere av informantene gir uttrykk for at de opplever seg selv som både tilhørende sin egen kultur fra hjemlandet og samtidig føler en viss tilhørighet til den norske kulturen og det norske samfunn. Dette forstås som betydningsfullt for hvordan de opplever seg selv i det norske samfunn.

Abstract

This thesis is about unaccompanied child refugees and their daily life in the Norwegian society. The background of the paper is arising of a personal interest and commitment to a group of people that are rarely heard voices in the public debate. To clarify knowledge of unaccompanied minors' perspectives about their own situation has been one of the goals of this study. The aim of the study is to illuminate the relationship between individual and society, and how society structures affecting young refugees experience of their everyday lives. The research question intended to capture this is:

How do unaccompanied minor refugees experience and describe their everyday life in the Norwegian society?

The empirical material consists of life interview with four unaccompanied minor boys living in a Norwegian rural community. The theoretical perspectives and concepts that are used helps to illuminate how society is structured and what opportunities that are available for these young people. It is theory of cultural understanding, othering, marginalization, categorization and different identity forms. Excerpt from Bourdieu's field - capital theory is also used. To illuminate the personal meaning structures I have used aspects of narrative theory. The field of interest is to see how the informants' narratives appear to their understanding of themselves and their opportunities. The analysis consists of three parts which first examines the informant's description of the daily organization of their everyday life. The next section looks at how the informants` perceive and experience living in a small community. The last part uses narrative theory and concepts of categorization and othering to illuminate the informants' self-perception and meaning structures.

It appears that the informants is participating in society in varying degrees. Several are telling about few close relationships and challenges around getting to know Norwegians. At the same time they all expresses some connection to the village they live in. They also state that they have people around them who help them when needed. Several of the interviewees express that they perceive themselves as belonging to their own culture from their homecountries and at the same time feel a certain affinity for the Norwegian culture and Norwegian society. This is understood as significant to how they perceive themselves in the Norwegian society

Oslo and Akershus University College, Faculty of social science.
Oslo 2014

Forord

Enslige mindreårige flyktninger er et tema som har engasjert meg i mange år, det har derfor vært veldig interessant og lærerikt å skrive denne oppgaven. Jeg ser tilbake på denne prosessen som svært utfordrende og jeg har i mange tilfeller følt meg rådvill og frustrert, samtidig er det de mange gode minnene som utmerker seg. Det er mange flotte mennesker som har bidratt til at denne oppgaven har blitt til, som jeg gjerne vil takke.

Først og fremst vil jeg takke Hadi, Assad, Abdulah og Yasir som lot meg få et innblikk i deres hverdagsliv. Takket være deres åpenhet har det vært mulig for meg å fullføre denne studien. En takk går også til lederen for bofelleskapet som velvillig satte meg i kontakt med informantene.

En stor takk rettes til min veileder Oddbjørg Skjær Ulvik. Uten dine støttende ord, inspirasjon og gode svar hadde denne prosessen vært betydelig vanskeligere.

Deretter vil jeg takke mine medstudenter gjennom disse to årene på masterstudiet, dere har bidratt til at denne tiden har vært både lærerik og sosial. En særlig takk går til Marie, Benedikte, Cynthia og Vidar for mange, og lange gode stunder på lesesalen, for lærerike diskusjoner, mye latter og for råd og støtte når frustrasjonen til tider har tatt overhånd. En stor takk går også til mine venner som gjennom hele prosessen har vist interesse for prosjektet og komt med oppmuntrende ord. Spesielt takk til deg Magnhild for utallige middagsinvitasjoner og for at du alltid stiller opp. Jeg vil også takke Maren, Charlotte og min søster Trine for gjennomlesning, korrektur og nyttige tips.

Til sist vil jeg takke mine foreldre for at dere alltid er forståelsesfulle og gir meg støtte når jeg trenger det.

Oslo, 11. Mai 2014

Nina Gausdal

Innhold:

Sammendrag	I
Abstract	II
Forord	III
1. INNLEDNING	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema	1
1.2 Presentasjon av problemstilling og studiens relevans for sosialt arbeid.....	2
1.3 Hvem er de enslige mindreårige flyktningene?.....	3
1.4 Hvorfor flykter barn?.....	4
1.5 Forskning på feltet.....	5
1.6 Begrepsavklaring.....	7
1.6.1 <i>Flyktningbegrepet</i>	7
1.6.2 <i>Sosial integrasjon</i>	8
1.7 Asylpolitikken i Norge	8
1.7.1 <i>Den norske asylinstitusjonen</i>	9
1.7.2 <i>Asylprosessen</i>	10
1.7.3 <i>Midlertidig opphold for enslige mindreårige asylsøkere</i>	10
1.8 Oppgavens struktur.....	11
2. TEORETISKE PERSPEKTIVER OG BEGREPER	12
2.1 Narrativ teori	12
2.2 Hverdagsliv som studieobjekt og analytisk tilnærming	14
2.3 Kulturforståelse og kategorisering	15
2.3.1 <i>Kulturforståelse</i>	16
2.3.2 <i>Sosial kategorisering</i>	16
2.4 Hva er egentlig det norske?	19
2.5 Ung og flyktning i Norge	20
2.6 Identitetsdannelse	22
2.7 Definisjonen av situasjonen.....	24
3. METODOLOGISK TILNÆRMING	25
3.1 Livsformsintervju som metode.....	25
3.2 Forskerens posisjon i feltet.....	27
3.3 Utvalgsriterier og rekruttering	27
3.3.1 <i>Hvem jeg ville snakke med</i>	28
3.3.2 <i>Rekrutteringsprosessen</i>	28

3.4 Selve intervjusekvensen	29
3.5 Å intervju personer fra andre kulturer	30
3.6 Transkripsjon av intervjuene: Fra tale til tekst	30
3.7 Forskningsetiske refleksjoner	31
3.8 Studiens pålitelighet og gyldighet	32
3.9 Analysen av materialet	34
4. UNGE FLYKTINGERS HVERDAGSLIV	36
4.1 Presentasjon av informantene	36
4.2 Bosted	37
4.3 Jobb og fritid	38
4.4 Utfordringer: «Vi kunne ikke språket heller»	39
4.5 Relasjoner og nettverk	42
4.6 Virtuelle relasjoner	44
4.7 Familie og savn	45
4.8 Sosial støtte	46
4.8 Fremtidsplaner og drømmer	48
4.9 Oppsummering	49
5. Å BLI VOKSEN I EN BYGDEKommune	50
5.1 «Her var det veldig lite for meg, men nå er det stort»	50
5.2 Organisert aktivitet i integreringsarbeidet	53
6. UNG FLYKTING OG DET NORSKE SAMFUNN	54
6.1 Vi utlendinger- dere nordmenn.	54
6.2 Det norske blikket på seg selv	56
6.3 «Ikke en av dei»	58
6.4 Utfordringer i det sosiale nettverket: «Du tror du er norsk»	61
6.5 Bindestreks- eller hybride identiteter? «Eg har tro på Jesus og Allah, begge deler»	63
7. DISKUSJON AV RESULTATENE	67
7.1 Utfordringer ved integrering	67
7.2 By versus bygd	68
7.3 Kategorisering og andregjøring	69
7.4 Kulturell identitet	69
7.5 Avslutning	71
LITTERATURLISTE	72
VEDLEGG 1: Godkjenning av studien	78
VEDLEGG 2: Invitasjonsbrev	81
VEDLEGG 3: Intervjuguide	82

1. INNLEDNING

I 2013 var det om lag 45, 2 millioner mennesker på flukt i verden. Dette er ifølge Flyktninghjelpen (2013) det høyeste antall flyktninger siden tusenårsskiftet. 28, 8 millioner mennesker er på flukt i eget land (internt fordrevne), mens 16, 4 millioner er flyktninger utenfor landets grenser. Akkurat nå er det 22 millioner barn på flukt i verden. Den vanligste årsaken til at barn flykter er krig og konflikt. Av mennesker som er på flukt utgjør barn den mest sårbare gruppen. De lever uten trygge rammer, og mange har liten eller ingen mulighet til å gå på skole. Mange barn på flukt mister viktige år for utvikling og læring, og er ekstra sårbare for tvangsrekruttering til opprørsgrupper og seksuelle overgrep. FNs høykommissær uttrykker sterk bekymring for barn på flukt (Flyktningregnskapet 2013).

I 2012 kom det 9785 asylsøkere til Norge. Av disse var 960 mindreårige som kom uten foreldre eller andre med foreldreansvar. Antallet enslige mindreårige som har søkt asyl i Norge har variert mye over de siste tiårene. I 1996 lå tallet på under 100 personer, mens det i 2009 var hele 2500 enslige mindreårige som søkte asyl i Norge. Av de rundt 9000 som har søkt asyl som enslige mindreårige i perioden 1996- 2009 har om lag 3000 fått opphold og blitt bosatt i en kommune (Aalandslid og Walstad 2012, 4). Dette betyr at det i Norge i dag bor over 3000 barn og ungdom der de aller fleste har gjennomgått en lang og farefull flukt, og har kommet til Norge i håp om et tryggere og bedre liv. Det er derfor et behov for at ulike hjelpeprofesjoner har kunnskap om disse ungdommenes langsiktige tilpasning etter bosetting i Norge.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Min interesse for andre kulturer og kulturforståelse startet da jeg begynte å studere Interkulturell forståelse i 2006. Jeg har siden dette ønsket og lære mer om temaet, samtidig som det har vokst frem en interesse for hvordan flyktninger, som kommer mer eller mindre ufrivillig, opplever det å bo i Norge. I min fire måneders praksis på sosionomstudiet hvor jeg var på Flyktningtjenesten i Levanger kommune, fikk jeg møte mange såkalte enslige mindreårige flyktninger. Det var veldig interessant og spennende å bli kjent med, og ta del i noen av disse ungdommenes hverdagsliv. Samtidig som det var store utfordringer ved å komme til en ny kultur, med et nytt språk, system og klima, møtte jeg mange positive flotte unge mennesker som jeg stadig vekk minnes. Til tross for denne positiviteten så jeg også hvor vanskelig det var for mange å tilpasse seg den norske kulturen, lære språket og skaffe seg et nettverk. Siden den gang har enslige mindreårige flyktninger hatt en spesiell plass hos meg,

og de er en gruppe mennesker jeg kan tenke meg å jobbe med senere. Dette er barn og unge som på samme måte som norske ungdommer har interesser, drømmer og fremtidsplaner. Samtidig bærer de med seg ekstra bagasje fra hjemlandet som ofte har vært i krig og konflikt og en flukt som for de aller fleste har vært traumatiserende. De bærer på savnet etter familie, venner og lokalsamfunn mens de på samme tid prøver og finne seg til rette og tilpasse seg norsk kultur og det «norske». Denne masteroppgaven har blitt til på grunn av mitt personlige og faglige engasjement for denne gruppen mennesker. Bakgrunnen for å gjøre studien i en hverdagslivstilnærming er at jeg ser at mye av den tidligere forskningen har gått ut på å undersøke ungdommenes psykiske helse, og hvordan den påvirker deres psykososiale tilpasning og utvikling. Selv om dette er et område det er svært viktig å ha relevant kunnskap i, synes jeg også det er nødvendig med et helhetlig kunnskapsbilde av denne gruppen unge mennesker i vårt samfunn.

Studien handler om fire enslige mindreårige flyktninger som er bosatt i en norsk bygdekommune. En av grunnene til at jeg ville gjøre studien i et bygdeperspektiv er fordi det er gjort mindre forskning på enslige mindreårige flyktnings integrasjon i bygdene enn i de større byene. Jeg har også en ide om at det er annerledes å bli bosatt i små kommuner enn i større, både med tanke på integrering, nettverk, tilhørighet til lokalsamfunn og kontakten med hjelpeapparatet.

1.2 Presentasjon av problemstilling og studiens relevans for sosialt arbeid

De aller fleste enslige mindreårige flyktninger som kommer til Norge er avhengige av å få hjelp fra en eller flere hjelpeinstanser i samfunnet. Det er derfor nødvendig at profesjoner som jobber mye med ungdommer fra andre kulturer har relevant kunnskap for å hjelpe unge flyktninger best mulig. I dette arbeidet vil det være avgjørende at vi har kunnskap om hvordan de selv opplever og reflekterer rundt seg selv og samfunnet de lever i. De aller fleste enslige mindreårige som kommer til Norge er svært ressurssterke og innehar mye kunnskap. Vår oppgave vil være å styrke disse ressursene på best mulig måte. Ved å se på hvordan deres opplevelser og erfaringer er, vil vi som sosialarbeidere kunne gjøre en bedre jobb i vårt møte med ungdommene. Med utgangspunkt i fire enslige mindreåriges livshistorier har jeg i denne oppgaven forsøkt å få en bredere forståelse av hvordan de beskriver og gir mening til sitt hverdagsliv i det norske samfunn. Problemstillingen som har vokst frem fra denne interessen er dermed:

Hvordan opplever og beskriver enslige mindreårige flyktninger sitt hverdagsliv i det norske samfunn?

Jeg ønsker å ta for meg denne problemstillingen fordi jeg mener dette er betydningsfull kunnskap å ha innenfor sosialt arbeid. Gjennom informantenes fortellinger får man et innblikk i hvordan de selv forstår og opplever sitt hverdagsliv. Samtidig er det viktig for meg som sosialarbeider å studere unge flyktnings hverdagsliv i det norske samfunnet, og ikke som et isolert fenomen. Sosial integrering handler ikke bare om at minoriteter skal tilpasse seg majoritetssamfunnets verdier og holdninger, men en slik tilpassing må skje begge veier. I sosialt arbeids yrkesetiske grunnlagsdokument er det beskrevet at sosialt arbeids oppgave er å se mennesket i kontekst, samtidig som en søker kunnskap og forståelse mellom individ og struktur. En nødvendig oppgave er å sette fokus på samfunnsmessige forhold som rammer utsatte grupper eller individer. Sosialarbeidere har derfor et moralsk ansvar for å synliggjøre forhold som skaper sosiale problemer, bidrar til sosial utstøting eller uverdige livsvilkår (FO 2012). Et interessant spørsmål vil dermed være hvordan unge flyktninger opplever å bli mottatt og integrert i samfunnet og på hvilken måte dette spiller en rolle i deres hverdagsliv. I denne oppgaven ser jeg på forholdet mellom individ og samfunn. Hvordan samfunnet er strukturert og hvilke muligheter og handlingsrom som er tilgjengelig for unge flyktninger vil ha innvirkning på hvordan de gir mening til sin virkelighet. Dette er kunnskap som vil være spesielt viktig når en jobber med disse ungdommene

1.3 Hvem er de enslige mindreårige flyktingene?

Enslige mindreårige flyktninger er barn og unge under 18 år som kommer som asylsøkere eller overføringsflyktninger til Norge, uten foreldre eller andre med omsorgsansvar (Eide og Broch 2010, 14). FNs høykommissær definerer denne gruppen slik: «*Those who are separated from both parents, and are not being cared for by any adult who by law or custom is responsible to do so*» (UNCHR 1994). FNs høykommissær uttalte i 1997 at enslige mindreårige flyktninger er den mest sårbare innvandrerguppen og den gruppen som har høyest risiko blant alle innvandrere når det gjelder sosiokulturell mistilpassning og psykiske problemer. I tillegg til atskillelse fra eller tap av foreldre, søsken, slekt og venner, kommer ofte barna fra land med krig og konflikt. Mange har vært vitne til eller erfart overgrep og andre traumatiske hendelser (Oppedal, Jensen og Seglem 2008, 6). Antallet enslige mindreårige endres fra år til år, men det har vært en viss stabilitet i fordelingen på alder og kjønn. Flesteparten av de som kommer er gutter i alderen 15- 18 år. Nasjonaliteten har også variert gjennom årene; det er imidlertid en tydelig sammenheng mellom væpnede konflikter i

verden og hvor de enslige mindreårige kommer ifra. Siden 2008 har de fleste kommet fra Afghanistan, Irak og Somalia (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2011, 15).

Enslige mindreårige flyktninger er en heterogen gruppe barn og unge, og det er store individuelle forskjeller i deres livshistorier (Eide 2012, 17). Det er dermed viktig å være bevisst på disse forskjellene. Barne- og familiedepartementet (2001) har i sin håndbok om kommunens arbeid med denne gruppen barn og unge trukket frem noen forskjellighetsaspekt hos enslige mindreårige; de kommer fra forskjellige land, folkegrupper, religioner, kulturer- og tradisjoner og snakker forskjellig språk. De har ulik skolegang, kunnskaper og kompetanse, og de har ulikt behov for oppfølging og hjelp når de kommer til Norge. Eide (2012, 17) fremhever at selv om forskningen viser til store individuelle forskjeller når det kommer til barnas personlige bakgrunn, er det likevel flere fellesfaktorer når det gjelder deres relasjon til vertssamfunnet. De har alle kommet til et fremmed land med fremmed språk, kultur og tradisjoner. De mangler foreldrenes omsorg, veiledning og beskyttelse og i de fleste tilfeller kommer storparten fra land i krig, konflikt eller annen organisert vold. Det er dermed god grunn til å tro at mange har i en eller annen grad opplevd traumatiserende hendelser som tap, savn, sorg eller vold enten i hjemlandet eller på flukt (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2001, 16) .

Selv om alle informantene i denne studien er over 18 år, har jeg valgt å betegne dem som enslige mindreårige i oppgaven ettersom det var deres status da de kom til Norge.

1.4 Hvorfor flykter barn?

Ada Engebriksen (2002, 40) sier at det er gjort lite forskning på hvorfor barn flykter fra sitt hjemland, noe som gjør at vi har lite kunnskap om bakgrunn og motiver for barnemigrasjon. Videre fremhever hun at denne mangelen på kunnskap åpner for spekulasjoner, gjetninger og politisk motiverte forklaringer på dette sosiale fenomenet. En forholdsvis stor undersøkelse gjennomført av Save the Children har imidlertid forsøkt å finne svar på noen av spørsmålene. Undersøkelsen var basert på kvalitative intervjuer, der forskere intervjuet 218 barnemigranter, samt fagfolk og frivillige organisasjoner. Resultatene av undersøkelsen ble fremlagt i rapporten *Separated children coming to Western Europe* (Ayotte 2000 sitert i Engebriksen 2002, 40). Basert på intervjuene konkluderer rapporten med at væpnet konflikt, politisk forfølgelse, ufrivillig atskillelse fra foreldre, fattigdom og barnesalg (trafficking), i den rekkefølgen, er de fem vanligste grunnene for hvorfor barn legger ut på flukt (Engebriksen 2002, 40). Undersøkelsen viser at de vanligste årsakene for flukt inneholder liten grad av

valgmuligheter for barn som flykter. At det er dem selv, foreldre eller andre som tar valget om å flykte, betyr ikke at valget er basert på frivillighet. For mange enslige mindreårige som er utsatt for langvarig vold og konfliktsituasjoner, har ofte ikke andre valgmuligheter enn å flykte fra hjemstedene sine (Eide 2012, 24).

1.5 Forskning på feltet

Det har etter hvert kommet en god del forskning som omhandler enslige mindreåriges situasjon i Norge. Eide (2005, 21) fremhever at selv om enslige barn på flukt ikke er et moderne fenomen var det først på slutten av 80-tallet at denne gruppen fikk særlig oppmerksomhet gjennom media, fagpersoner og beslutningstakere. Det første forskningsprosjektet kom i gang på begynnelsen av 90-tallet og er i økende grad blitt et satsingsområde utover 2000-tallet. Forskningen som har blitt gjort på feltet har hatt ulike fokus og innfallsvinkler, noe som gjenspeiler forskningen presentert her. Jeg har imidlertid ikke fokusert kun på studier som omhandler gruppen enslige mindreårige flyktninger, men også tatt med noen studier av andre minoritetsgrupper som har vært relevant for oppgaven.

Ketil Eide utarbeidet i 2000 rapporten; *Om oppvekst og levekår for enslige mindreårige flyktninger*, som er en intervjuundersøkelse av enslige mindreårige cirka 10 år etter de kom til Norge. På denne måten ses livshistoriene i et utviklingsperspektiv. Rapporten er relevant for oppgaven fordi den tar for seg områder som omfattes i problemstillingen. Eide gjorde også en avhandling i 2005 der han så på enslige mindreårige flyktninger i et historisk perspektiv. Avhandlingen fokuserer på enslige mindreåriges situasjon i norsk innvandringshistorie, og gir viktig kunnskap om hvordan det norske samfunnet håndterer mottaket av enslige mindreårige og hvilket norsk samfunn unge flyktninger opplever å komme til. Eide (2005, 26) kritiserer i avhandlingen sin hvordan forskning av de enslige mindreårige ofte har et for stort fokus på de individuelle aspektene som omsorg, mestring og anerkjennelse. Selv om han anerkjenner nødvendigheten av å ha med disse aspektene, understreker han at også samfunnsmessige rammebetingelser og kollektive prosesser innenfor politikken har stor betydning for denne gruppens oppvekstvilkår. Eide er også redaktør for *Barn på flukt- Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger* (2012) som blir betraktet som den første antologien om enslige mindreårige i Norge. Denne tar for seg hvilken kompetanse som er nødvendig for å dekke enslige mindreåriges mangfoldige behov.

Engebrigtsen (2002) har i NOVA rapport 07/02 tatt for seg enslige mindreårige flyktninger i et transnasjonalt perspektiv. Rapporten går ut fra antagelsen om at familie og nettverk i

hjemland eller andre land i Europa spiller en sentral rolle i enslige mindreårige sitt liv. Et av spørsmålene som blir stilt er hvordan nasjonal kontrollpolitikk bidrar, eller ikke bidrar til slike transnasjonale relasjoner.

Folkehelseinstituttets prosjekt «Ungdom, kultur og mestring» (UngKul) har resultert i tre viktige forskningsrapporter på enslige mindreårige feltet. Den første rapporten av Oppedal, Jensen og Seglem kom i 2008 og omhandler psykisk helse og sosiale relasjoner. I 2009 kom de med sin andre rapport som tar opp de psykiske plagene og belastningene enslige mindreårige opplever etter bosetting. Gruppas situasjon har i denne rapporten blitt sett opp mot en gruppe lavrisikoungdommer som består av etniske minoritetsungdommer med familie. Det ble funnet signifikante forskjeller mellom gruppene med tanke på psykisk helse, belastninger og ensomhet. Den tredje rapporten fra 2011, av Oppedal, Jensen, Seglem og Haukeland, tar for seg psykisk helse, mestring og sosial integrasjon blant enslige mindreårige flyktninger etter bosetting. Rapporten legger vekt på mestringsstrategier, sosiokulturell integrasjon og endringer i psykiske plager. Selv om psykisk helse ikke er hovedfokuset i min studie, finner jeg disse rapportene relevante fordi de tar for seg viktige aspekter ved enslige mindreåriges hverdagsliv. Det er uansett nødvendig å forholde seg til psykisk helse blant denne gruppen ungdommer ettersom de er i en høgrisikogruppe for å utvikle en eller annen form for psykiske plage, noe som påvirker deres psykososiale tilpasning og utvikling (Oppedal, Seglem, Jensen og Haukeland 2011, 9).

Det har også vært flere prosjekter som har omhandlet hvordan kommunene arbeider med enslige mindreårige flyktninger (Hjelde og Stenerud 1999, Lauritsen, Berg og Dalby 2002, ECON 2007). Rapportenes innhold tar for seg beskrivelser av hvilken rolle kommunen har i arbeidet med enslige mindreårige, evalueringer av tidligere arbeid og ulike tiltak. I rapportene får man kjennskap til hvordan kommunene arbeider med tilrettelegging for at enslige mindreårige skal få den hjelpen de trenger og hvordan deres rettigheter blir ivaretatt etter bosetting. Ikke alle rapportene er like relevante for oppgaven, jeg har likevel valgt å nevne dem fordi de representerer viktige bidrag til hvordan kommunene arbeider med enslige mindreårige flyktninger i praksis.

Ingun Klepp (2003) har gjort studien *Trivsel og integrasjon blant etniske minoriteter*, som er en kvalitativ studie av afghanske og somaliske flyktninger på Nord-Vestlandet. Studiens formål er å øke kunnskapen om hvordan en kan legge til rette for attraktive miljø for bosetting og integrering av flyktninger i distriktskommuner. Et av fokusene i studien er å se på

forskjeller og likheter mellom integrering i bygdekommuner og bykommuner. Undersøkelsen har lagt vekt på å få frem minoriteters syns på egen livssituasjon, og hva de ser på som viktige faktorer i en integrasjonsprosess. Denne studien er relevant for min undersøkelse fordi den tar opp sentrale spørsmål og utfordringer rundt integrering og tilhørighet i bygdekommuner.

Christine Jacobsen (2002) har med støtte av Norges forskningsråd gjort en studie som omhandler den nye generasjonen norske muslimer og hvordan de gjennom identitetskonstruksjon og selvforståelse blir oppfattet i det norske samfunn. Jacobsen diskuterer ulike sider ved muslimske ungdommers sammensatte identiteter og analyserer mangfoldet av tilhørighetsformer i lys av moderne teorier og tenkning rundt kultur, identitet og religion. Annick Prieur (2004) har i sin bok *Balansekunstnere* gjennomført en studie som omhandler 52 unge mennesker med innvandrerbakgrunn. Et av spørsmålene hun stiller er hvordan den kulturelle bakgrunnen har preget ungdommenes livshistorier og på hvilken måte utseende, aksent, navn eller annet som i Norge beskrives som «utenlandsk» har fått betydning i ungdommenes liv. Begge studiene har relevans for oppgaven fordi de tar for seg mange av de samme utfordringene og interessefeltene som omfattes av problemstillingen. Samtidig tar studiene for seg ungdommers egen beskrivelse av det å være annerledes i det norske samfunn, noe som informantene i min studie også gir tydelig uttrykk for.

1.6 Begrepsavklaring

1.6.1 Flyktningbegrepet

I følge Eriksen og Sørheim (2006, 272) blir begrepet flyktning brukt av myndighetene på to måter, både om asylsøkere som har fått innvilget asyl og bosatt i en kommune og om overføringsflyktninger. Å være overføringsflyktning betyr at en allerede er godkjent som flyktning (etter flyktningkonvensjonen) og av FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR). Dette betyr at en ikke må gjennomgå asylprosessen, men blir direkte bosatt i en kommune når man ankommer Norge. Det har vært og er fortsatt mange diskusjoner om begrepet flyktning og dets betydning. I følge Malkki (1995) er det hensiktsløst å bruke flyktningbegrepet fordi det baserer seg på en tanke om at det finnes en essens i flyktningopplevelsen, noe som ikke eksisterer ettersom alle opplever flukt og eksil individuelt. De har ulik kultur, etnisitet og sosial bakgrunn og de opplever majoritetssamfunnets mottakelse forskjellig (Malkki 1995 sitert i Berg og Valenta 2008, 3). Berg og Valenta (2008, 3) argumenterer for at de fleste forskningsobjekter vil uansett miste mye av sitt særpreg i en kategoriseringsprosess. I denne oppgaven blir flyktningbegrepet brukt i den forstand at det er snakk om enslige mindreårige som har fått oppholdstillatelse og blitt bosatt i en kommune. Det vil likevel være viktig å være

bevisst på at det er snakk om en heterogen gruppe med mange individuelle forskjeller, selv om det finnes noen fellestrekk.

1.6.2 Sosial integrasjon

Begrepet integrasjon er sentralt i studier som er basert på relasjoner mellom minoritet og majoritet. Det trenger imidlertid nærmere forklaring, fordi det er et komplisert begrep. Eriksen og Sørheim (2006, 79) mener at integrasjon handler om felles deltagelse i samfunnets institusjoner, samtidig som det kombineres med opprettholdelse av gruppeidentitet og kulturelle særtrekk. Berit Thorbjørnsrud (2009, 234) hevder at integrasjon tradisjonelt sett blir forstått som et forsøk på å skape en form for balanse mellom det som er felles for majoriteten og minoriteten, samtidig som det er viktig å fokusere på hva minoritetene kan opprettholde av egne ideer og praksiser. Disse definisjonene handler om å bli innlemmet i et fellesskap. Eide (2000, 23) argumenterer imidlertid for at ettersom integrasjon også handler om hvem som har definisjonsmakten til å bestemme hvem som er innenfor og hvem som er utenfor, kan det også handle om muligheten for å bli utestengt. Ut fra dette kan man si at integrasjon av etniske minoriteter i det norske samfunn innebærer noen motstridende prosesser (Eide 2000, 23).

Det blir ofte «glemt» at integrasjon handler om en toveisprosess der både minoritet og majoritet må samarbeide for å skape et integrert samfunn. Det er ofte snakk om hva minoritetene må gjøre for å la seg integrere og ikke om hva majoriteten må bidra med for å skape et likeverdig og inkluderende samfunn (Thorbjørnsrud 2009, 235). Sosial integrering handler om hvordan sosialt nettverk og sosial støtte er avgjørende og av stor betydning for vår opplevelse av et meningsfylt liv. Sosial støtte beskrives som den hjelp og støtte mennesker får fra sine nærmeste omgivelser. Dette kan være ulike former for støtte for eksempel informativ støtte, instrumentell støtte og emosjonell støtte (Oppedal m.fl. 2011, 26). Å ha en høy grad av sosial integrasjon er en viktig målsetting for norsk innvandring- og flyktningpolitikk. Dette er også et sentralt mål i arbeidet med enslige mindreårige flyktninger (Eide 2000, 23). Norske myndigheters integreringspolitikk baserer seg på prinsippet om likestilling gjennom like muligheter, rettigheter, plikter og ansvar for alle som bor i Norge uansett bakgrunn eller etnisitet (Stortingsmelding 6. 2012).

1.7 Asylpolitikken i Norge

Alle informantene i studien har innvilget oppholdstillatelse og er bosatt i kommunen. Dette betyr at de har vært gjennom en mer eller mindre omfattende asylprosess og blitt vurdert som barn som trenger beskyttelse av norske myndigheter. Det er derimot ikke slik for alle enslige mindreårige asylsøkere som kommer til Norge. For å forstå hvordan mennesker opplever sin

verden er det nødvendig å se på hvordan samfunnets rammer og betingelser kan være med på å forme deres virkelighet. Subjektet kan ikke ses på som et isolert fenomen upåvirket av samfunnet rundt. Jeg vil derfor gi en kort introduksjon i norsk asylpolitikk som er særlig aktuelt for denne gruppen.

1.7.1 Den norske asylinstitusjonen

Norge som asylland legger til grunn både internasjonale forpliktelser og norsk lovgiving når det gjelder regler om beskyttelse. De internasjonale forpliktelsene som omfavner denne gruppen er FNs Flyktningkonvensjon (FK) av 1951 og FNs Barnekonvensjon (BK) av 1989. Flyktningkonvensjonen fastsetter hvem som er flyktninger og hvilken rettsbeskyttelse og annen bistand og sosiale rettigheter flyktninger bør få i de statene som har ratifisert konvensjonen (Stang 2012, 86). FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) er et organ som overvåker at konvensjonen blir fulgt og gir anbefalinger til medlemsstatene. I likhet med BK er FK ratifisert av Norge, noe som vil si at Norge er forpliktet til å etterleve konvensjonens regelverk og praksis. Den er imidlertid ikke inkorporert med forrang framfor andre lovbestemmelser slik som BK er (ibid., 87). Ved siden av Flyktningkonvensjonen er Barnekonvensjonen den viktigste menneskerettighetskonvensjonen for flyktningbarn. BK bygger på fire prinsipper; forbudet mot diskriminering (artikkel 2), hensynet til barnets beste som overordnet norm (artikkel 3), retten til liv og utvikling (artikkel 6), og retten til å delta og bli hørt (artikkel 12) (ibid., 91).

I norsk lovgiving er det Utlendingsloven av 2008 som gir føringer til hvem som har rett på beskyttelse i Norge. I 2008 vedtok Stortinget en ny utlendingslov; lov av 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven). Loven erstattet den gamle utlendingsloven fra 1988. Bakgrunnen for den nye loven var en modernisering som skulle gjenspeile samfunnsutviklingen, ettersom andelen av mennesker med minoritetsbakgrunn i Norge har økt betraktelig siden 1988 (Stang 2012 103). I den nye utlendingsloven har man også forsøkt å styrke barneperspektivet og prinsippet om at hensynet til barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i saker som angår barn er nedfelt i flere sentrale bestemmelser¹. Utlendingsloven fastsetter fem former for opphold i Norge: asyl, opphold på grunnlag av sterke menneskelige hensyn eller tilknytning til riket, tillatelse til opphold i forbindelse med arbeid, studier eller familiegjennomføring. Enslige mindreårige som søker asyl kan enten oppnå status som flyktninger, få midlertidig opphold på grunnlag av sterke menneskelig hensyn eller få avslag (Stang 2012, 104).

¹<http://www.regjeringen.no/pages/37910403/PDFS/STM201120120027000DDDPDFS.pdf> (11.04.2014)

1.7.2 Asylprosessen

Det første som skjer når en kommer til Norge som asylsøker er at en blir registrert hos politiet og plassert på et transittmottak. Om asylsøkeren oppgir å være under 15 år blir de plassert på et omsorgssenter. Innen relativt kort tid skal man bli intervjuet av UDI. Enslig mindreårige skal alltid ha hjelpeverge eller fullmektig tilstede under intervjuet. Etter intervjuet blir en plassert på asylmottak i påvente av å få svar på søknaden sin. En kan som tidligere nevnt enten få opphold, midlertidig opphold eller avslag². Asylsøkerprosessen er for mange en utfordrende tid som bærer preg av mye venting og uforutsigbarhet. Det å vente på et svar som for de aller fleste er avgjørende for fremtiden kan være en stor belastning. Dette kan være spesielt utfordrende for barn som har kommet alene til et nytt samfunn uten foreldre, familie eller andre nære.

1.7.3 Midlertidig opphold for enslige mindreårige asylsøkere

I 2009 innførte regjeringen en endring i utlendingsforskriftene som begrenser muligheten for varig opphold for enslige mindreårige asylsøkere som er mellom 16 og 18 år. Midlertidig opphold går ut på at de som er 16 år på vedtakstidspunktet og som ikke har noen annen grunn for opphold enn at norske myndigheter mener barnet er uten forsvarlig omsorg ved retur, får en begrenset oppholdstillatelse til de fyller 18 år (Stortingsmelding 27. 2011-2012, 49). Argumentet for regelendringen var at norske myndigheter mente at det kom altfor mange enslige barn til Norge, og at det ble brukt uhensiktsmessig mye resurser på en gruppe som mest sannsynlig ikke kommer fra de mest ressursvake familiene i hjemlandet (ibid.). Norske myndigheter mente at mange forlater hjemlandet av andre grunner enn behov for beskyttelse. Med dette ville regjeringen sende et signal til foreldre om å ikke sende barna sine ut på en lang og farlig flukt som mest sannsynlig ikke vil resultere i opphold.

Ordningen med midlertidig opphold har blitt kritisert fra flere hold, blant annet Barneombudet, Redd Barna samt en rekke andre organisasjoner. Norge har også blitt kritisert av FN for å bryte barnekonvensjonen med denne ordningen. Kritikken går ut på at regjeringen fører en inhuman asylpolitikk der barns liv blir satt på vent i asylmottak, noe som blir ansett som en uutholdelig situasjon for barn å leve i. Margreth Olin har illustrert dette i sin dokumentar «De andre», som nettopp handler om hvordan enslige mindreårige med midlertidig oppholdstillatelse opplever sitt liv på vent i norske asylmottak.

² <http://www.noas.no/tema-asylprosessen-for-enslige-mindrearige-asylsokere/> (26.04.2014)

1.8 Oppgavens struktur

Masteroppgaven er innledet med en kort presentasjon over flyktnings situasjon internasjonalt og nasjonalt. Videre presenterer jeg hvem de enslige mindreårige flyktninger er, og gir et innblikk i deres situasjon. For å sette deres situasjon i kontekst har jeg gitt en kort innføring i hvorfor barn flykter samt den norske asylinstitusjonen og asylprosessen.

Kapittel 2 gir en presentasjon av de teoretiske perspektivene som er blitt brukt i den påfølgende analysen. De teoretiske perspektivene bidrar til å sette informantenes historier inn i en større kontekst, og til å belyse samfunnsmessige betingelser som virker inn på unge flyktnings muligheter og handlingsrom i det norske samfunn. I kapittel 3 redegjøres det for oppgaven metodologiske tilnærming, der det blir forklart hvilke fremgangsmåter jeg har brukt i undersøkelsesprosessen. Studiens analyse starter i kapittel 4, der jeg innleder med ett beskrivende kapittel om informantenes hverdagsliv i det norske samfunnet. I kapittel 5 fortsetter analysen av informantenes fortellinger om å bo og bli voksen i en landkommune. I kapittel 6 har jeg ved hjelp av narrativ teori sett på hvordan informantene gir mening til, og forstår seg selv i det norske samfunnet. Oppgaven avsluttes med et kort sammendrag og diskusjon av funnene.

2. TEORETISKE PERSPEKTIVER OG BEGREPER

Beskrivelsen og historiene som har kommet frem i intervjuene gir et innblikk i fire enslige mindreårige flyktnings hverdagsliv i det norske samfunn. For å løfte disse beskrivelsene til et analytisk nivå trenger man i tillegg til tidligere forskning, hjelp fra teori. De teoretiske perspektivene og begrepene som er brukt har vært til hjelp for å sette hverdagslivet inn i en større samfunnsmessig kontekst. Det har blitt brukt teori og begreper som både kan si noe om informantenes forhold til samfunn, og som kan bidra til og si noe om deres spesifikke situasjon.

2.1 Narrativ teori

Historier har fasinert samfunnsforskere helt siden Henry Mayhew (1968) og hans medarbeidere gjennomførte observasjonsundersøkelser av Londons underklasse (Mayhew 1968 sitert i Gubrium og Holstein 2009, 3). Mayhew antydte at inntil da kom kunnskapen om de fattige og deres arbeid fra eliten og administrative hold. Mayhew mente imidlertid at kunnskapen burde komme fra representanter fra gruppen det gjaldt, og at deres egne historier burde være grunnlaget for kunnskapen om deres liv. Dette var starten på en forskningstradisjon som var orientert mot det den Amerikanske sosiologien Clifford Shaw (1930) senere refererte til som *egne historier* (own stories) material (Shaw 1930 sitert i Gubrium og Holstein 2009, 5) Shaw mente at historier fortalt av de som selv opplevde dem var mer beskrivende, sannferdige og nyttige enn historier som var utarbeidet av andre kilder (ibid.). Ofte blir den gruppen som informantene går innunder snakket om som sårbare, og de blir tillagt en offerposisjon. Det fokuseres også ofte på de utfordringene og problemene denne gruppen representerer. Dette gjør at en får et inntrykk av at det er snakk om en enhetlig gruppe – de enslige mindreårige flyktingene, som fører til at en utelukker forståelser av individuelle forskjeller, om levd liv og ungdommenes egne opplevelser og meningskonstruksjoner (Jansen 2013, 20). Gjennom ungdommenes egne historier kan man, som Shaw fremhever, få et mer nyansert bilde av deres erfaringer og meningskonstruksjoner (Shaw 1930 sitert i Gubrium og Holstein 2009, 5).

Narrativ teori handler om fortellinger og at vi skaper den verden vi lever i gjennom våre historier og fortellinger. Anne Jansen (2012, 19) skriver i sin bok *Narrative kraftfelt* at mening og meningssammenhenger ikke er gitt av seg selv, men må skapes blant annet ved å fortelle historier. Det er de personlige meningskonstruksjonene narrativ teori fokuserer på. Min studie er basert på de personlige historiene til fire enslige mindreårige flyktinger og hvordan de redegjør for sitt hverdagsliv. Interessefelt er å se på hvordan fortellingene viser til

deres forståelse av seg selv og hvilke muligheter de har. Som tidligere nevnt handler de aller fleste studier rundt denne gruppen om ungdommenes mentale og psykiske helse. Selv om dette er et viktig område som er umulig å se bort fra er ikke dette temaet gjort særlig relevant her. Studien fokuserer heller på å få en innsikt i de helhetlige livene til enslige mindreårige flyktninger som er bosatt i en bygdekommune i det norske samfunn.

Det finnes flere definisjoner på hva et narrativ er. Jansen (2013, 28) har brukt en definisjon som ser på narrativer som diskurser med en klar sekvensiell orden som kobler sammen begivenheter på en betydningsfull måte, for et bestemt publikum og som tilbyr en oppfatning av verden og hvordan den oppleves. I definisjonene vektlegger hun tre sentrale elementer: kronologi (sekvens av hendelser), meningsfullhet og at de er sosiale, altså at de er produsert for et spesifikt publikum.

Narrativ teori tar utgangspunkt i mennesket som meningssøkende vesen som både bearbeider og skaper den verden vi lever i. Gjennom å fortelle våre historier bruker vi narrativer som meningsskapende verktøy der vi beskriver og konstituerer en forståelse av oss selv og konteksten eller situasjonen vi befinner oss i (Jansen 2013, 29- 33). Det at vi konstituerer en forståelse av virkeligheten gjennom å fortelle våre historier betyr at det er viktig å være bevisst på hvem historiene blir fortalt til. Jansen (2013, 33) poengterer at narrativer ikke bare er individuelle konstruksjoner, men at de blir til gjennom samhandling og interaksjon. I denne sammenhengen vil dette være intervjuene med informantene, og det kan være at de er fortalt frem sammen med andre tidligere. En annen betydningsfull funksjon narrativer har, er å formidle kulturelle normer og verdier og å oppklare det som er vanskelig å forstå eller avviker fra virkeligheten. Enhver narrativ er kulturelt forankret. Samtidig har de også en annen funksjon som er svært verdifull for oss, nemlig det at vi skaper oss selv gjennom å lage og fortelle våre livsfortellinger (Ibid., 36). En kan altså si at narrativer har en selvkonstituerende funksjon.

Jerome S. Bruner (1990, 138) er opptatt av *selvet* og hvordan vi konstruerer selvet. Han mener at selvet må bli sett på som en konstruksjon som ikke kun kommer innenfra, men er distribuert mellom mennesker gjennom samhandling. Han mener også at selvet får mening gjennom historiske omstendigheter, der de gir form til kulturen som de er et uttrykk for (Bruner 1990, 138). Personlige narrativer er knyttet til vår kulturelle virkelighet, noe som betyr at historiene våre både begrenses og blir gjort mulige av former for kommunikasjon som allerede eksisterer. Våre historier handler om individuelle erfaringer, men skapes og gir

mening fordi de også viser til noe som andre kan kjenne igjen (Jansen 2013, 38). Gubrium og Holstein (2009, 10) understreker at historier er samlet og fortalt til noen, et eller annet sted og på et eller annet tidspunkt, for ulike formål og med ulike konsekvenser. Disse faktorene har en merkbar innvirkning på hva som er kommunisert og hvordan det utspiller seg. Dette betyr at konteksten historien blir fortalt i og hvem den blir fortalt til har en betydning for hvordan historien blir kommunisert.

Jansen (2013, 24) sier at kritikken av narrativ teori ofte er at den kan bli litt «nærsynt» fordi det handler om de personlige fortellingene noe som gjør at en ofte kan overse konteksten historiene blir fortalt i. For å fremheve betydningen av konteksten har jeg derfor også valgt å benytte meg av begreper fra diskursteori som subjektivering og subjektposisjoner (Ibid.). Dorthe Staunæs (2003, 103) beskriver subjektivitet som et poststrukturalistisk begrep på hvordan individet opplever seg selv. Subjektivitet begrepet baserer seg på relasjonen mellom forståelsen av selvet og den sosiale konteksten denne selvforståelsen foregår i. Innenfor ulike diskurser er det alltid utpekt noen posisjoner som subjektet kan innta. I disse forskjellige posisjonene er det forventninger om hvordan en skal oppføre seg, og hva man kan si og ikke kan si (Jørgensen og Phillips 1999, 53). Av den grunn henger subjektivitet tett sammen med begrepene posisjonering og subjektposisjon. Mennesker lever sine liv gjennom ulike posisjoner og hver subjektposisjon inneholder et slags filter som en ser og forstår verden gjennom. Gjennom våre subjektposisjoner muliggjøres noen handlinger, samtidig som noen utelukkes (Jansen 2012, 50, Bergström og Boreus 2012, 371). For unge flyktninger vil for eksempel ulike diskurser om «det norske» og «innvandrerungdom» få betydning for hvilke subjektposisjoner som er tilgjengelige når de skaper sine egne personlige narrativer.

2.2 Hverdagsliv som studieobjekt og analytisk tilnærming

Marianne Gullestad (1989, 103) skriver i sin bok *Kultur og hverdagsliv*, at hverdagslivet er et vitenskapelig begrep og en innfallsvinkel som kombinerer noen fellestrekk. Det finnes mange ulike typer hverdagsliv, samtidig kan en si at det som er likt er at alle mennesker har et hverdagsliv. Studier av hverdagsliv kan derfor være interessante fordi en kan undersøke hva som gjøres relevant for en person eller en gruppe mennesker i deres hverdagslivssituasjoner. En av de første som studerte mennesker hverdagsliv utfra et vitenskapelig perspektiv var Eilert Sundt på slutten av 1800-tallet. Sundt undersøkte menneskers hverdagsliv med utgangspunkt i de vilkårene de levde under, de verdiene de forsøkte å realisere, samt begrunnelsene de selv gav for sine handlinger. Denne måten å forske på betyr at man tar et nedenfra-perspektiv for å prøve å forstå dem en forsker på «innenfra» (Gullestad 2002, 264-

265). Etter Sundt har flere interessert seg for kunnskapen en får gjennom å studere menneskers hverdagsliv.

Gullestad (1989, 17- 18) hevder at hverdagslivet har fått en ny aktualitet og en ny betydning og har dermed blitt et spennende kunnskapsfelt innenfor flere fagdisipliner. Videre fremhever hun at hverdagslivet er et diffust begrep som har mange dimensjoner. Hun identifiserer to dimensjoner som begge er like viktige. Den ene dimensjonen handler om den daglige organiseringen av oppgaver og virksomheter, den andre dimensjonen er hverdagslivet som erfaring og livsverden. Livsverden handler om menneskers erfaringer. Erfaringsdimensjonen binder sammen hverdagslivet med kultur i vid forstand, forstått som fortolket virkelighet, holdninger og symboler (Ibid., 19). Hun er også opptatt av forholdet mellom hverdagsliv og samfunnssystemer, og mener at det har oppstått et gap mellom hverdagslivet forstått som det enkelte menneskets erfaring av sin verden, og en samfunnsmessig beskrivelse av strukturer og prosesser. Mange mennesker føler derfor avmakt ovenfor samfunnsstrukturene (ibid., 29).

Som nevnt undersøkte Sundt menneskers hverdagsliv i lys av vilkårene de levde under. I informantenes tilfelle vil vilkårene de lever under, som minoritetsungdom i det norske samfunn, være avgjørende for hvordan de opplever sitt hverdagsliv. Gullestad (2002) skriver at det norske samfunn bærer preg av en forestilling om det homogene. Denne forestillingen bidrar til et skarpt skille mellom «oss» som er homogene og «de fremmede» som da forstyrrer denne homogeniteten. Dette kan skape hindringer når nye grupper skal integreres i det sivile samfunnets fellesskap. Informantene i denne studien bor alle i et lite bygdesamfunn på Vestlandet. Det å være annerledes eller «fremmed» kan antas å være enda mer synlig i et homogent bygdesamfunn, enn i de større og mer urbane byene der mangfoldet er større.

2.3 Kulturforståelse og kategorisering

Kultur er et mangfoldig begrep som det finnes mange definisjoner på. Thorbjørnsrud (2009, 211) sier at i et antropologisk perspektiv er kultur den kunnskapen mennesker må tilegne seg for å kunne produsere for sin egen overlevelse et gitt sted, den kunnskapen man må ha for å kunne leve og samhandle med andre og for å kunne reproducere seg selv som biologisk art og sin gruppe som samfunn. Ut fra dette perspektivet blir det argumentert for at kultur er en nødvendig del av all menneskelig eksistens. Dette betyr ikke at kultur er konstant og uforanderlig, men at gjennom kunnskapsdeling og samhandling med andre, er mennesker fleksible til å utvikle og tilpasse seg nye livsformer. Det er det dynamiske kulturbegrepet som blir belyst i denne studien.

Informantene i studien snakker også mye om kultur. Det er imidlertid ikke entydig hva den enkelte legger i begrepet. Det snakkes om norsk kultur, etnisk kultur, vår kultur og deres kultur. I informantenes beskrivelser får jeg et inntrykk av at kultur ofte handler mer om forskjeller enn om likheter. Dette kan en se i sammenheng med det Eriksen og Sørheim (2006, 35) sier om at i kontakten mellom norske og innvandrere kan kulturbegrepet ofte være overforenklet og ødeleggende. Dette fordi man lett får et inntrykk av at kulturkløften er dypere enn det realiteten tilsier, og det blir lettere å skylde på «kulturforskjeller» for det som går galt mellom nordmenn og minoriteter, selv om det kan være andre årsaker til konflikten.

2.3.1 Kulturforståelse

Hvordan man oppfatter kultur kan både fremme og hemme vårt møte med mennesker som ikke deler de samme tradisjonene, verdiene og språk som oss selv. Marianne Skytte (2008) beskriver to ulike måter å forstå kultur på, den kontekstuelle og den evolusjonistiske kulturforståelsen. Ut fra en kontekstuell kulturoppfattelse ser man på typiske trekk ved etniske grupper som trekk som blir produsert under bestemte historiske, sosiale og politiske omstendigheter. Karakteristiske trekk ved etniske grupper blir betinget av den lokale situasjonen og ikke som opphavelig og fundamental. Denne måten å forstå kultur på kan bidra til å hemme negative mekanismer som stigmatisering og diskriminering av mennesker med minoritetsbakgrunn (Skytte 2008, 132). En annen måte å forstå kultur på er den evolusjonistiske kulturoppfattelsen der den kulturelle og samfunnsmessige utviklingen ses på som entydig progressiv og de mest utviklede landene blir rangert høyest på rangstigen (ibid., 125). Ut fra dette kultursynet vil det være de landene som er mest utviklet som også vet hva som er best for de mindre utviklede landene. En kan tolke dette som at mennesker i Norge ser på mennesker fra mindre utviklede land som under seg på rangstigen og i alle tilfeller også vet best hva som er best for disse menneskene. En slik tankegang påpekes i det postkolonialistiske perspektiv, der distinksjonen mellom «West and the rest» tydeliggjør et skeivfordelt maktforhold mellom de tidligere kolonimaktene (Vesten) og koloniene (land i Sør). Selv om ikke alle informantene kommer fra tidligere kolonier er det uansett nærliggende å tenke at maktforholdet er skeivt og at Vesten dominerer, og at dette også er betingelser for enkeltmennesker.

2.3.2 Sosial kategorisering

Mennesker mottar en kontinuerlig strøm av inntrykk fra verden rundt som må ordnes, eller kategoriseres for at de skal gi mening for oss og danne grunnlag for handling. Vi mennesker ordner inntrykkene vi mottar ut i fra hvordan vi oppfatter likheter og forskjeller

(Thorbjørnsrud 2009, 212). Marianne Skytte (2008) hevder at sosial kategorisering er en måte mennesker systematiserer sin sosiale verden på for å unngå kaos. Gjennom sosial kategorisering skaper den enkelte seg sin egen positive identitet basert på kjønn, alder, klasse, etnisitet, nasjonalitet og lignende. Samtidig som vi kategoriserer oss selv, gjør vi det samme med andre mennesker. Disse sosiale kategoriene er en viktig del av hvordan vi forstår sosial handling, både hvordan vi selv bør handle og hvordan andre handler (Skytte 2008, 116).

Kategorisering handler om dikotomisering, vi signaliserer forskjeller gjennom å dele opp kategoriene «oss» og «de andre» (Skytte 2008, 116). Når det gjelder nasjonal identitet og etnisitet er det en stadig tendens at vi signaliserer forskjeller gjennom både våre holdninger og våre handlinger. Dette kommer til uttrykk både på individnivå og på samfunnsnivå der innvandrere og flyktninger ofte blir sett på som en marginalisert gruppe. Å sette mennesker i sosiale kategorier er noe alle gjør bevisst og ubevisst og kan også bli sett på som en nødvendighet for å sette verden i system. Samtidig kan denne kategoriseringen få negative sosiale konsekvenser (ibid., 117). Dette har med å gjøre at vi mennesker har en tendens til å situasjonsforklare atferd, handlinger og avvik hos mennesker vi definerer oss i samme sosiale kategori som. Samtidig som vi ofte egenskapsforklarer det samme hos mennesker vi ikke definerer oss i kategori med (ibid., 117). Dette vil si at en forklarer handlingen eller atferden til en person med en annen bakgrunn ut fra personens grunnleggende verdier i hans bakgrunn istedenfor å forstå handlingen ut fra situasjonen. Dette kan skape negative konsekvenser for personen eller gruppen det gjelder.

Alle posisjonerer seg i forhold til etnisk tilhørighet, kjønn, seksualitet, religion, klasse, alder og andre mulige forskjellsskapende markører som kan virke bestemmende på liv og identitet. Forskjellen er at gjennom konstituerende prosesser blir noen individer/grupper markerte, mens andre forblir umarkerte og blir sett på som nøytrale. I denne sammenhengen (og i de aller fleste) er det majoritetssamfunnet og dets representanter som blir de umarkerte og nøytrale, noe som betyr at minoriteten blir ansett som de markerte, altså de som skiller seg ut. Representanter fra en slik markert posisjon blir ofte sett på som «de andre» (Berg, Flemmen og Gulikstad 2010, 22). To klassikere som har vært opptatt av kategorisering og andregjøring er Simone de Beauvoir (2005) og Edward Said (1995). Beauvoir har beskrevet hvordan kvinner blir den andre i forhold til menn, mens Said har studert hvordan Orienten har blitt den andre i forhold til Vesten. Det er tydelig et skjevt maktforhold når man ser på «den første» og «den andre», der posisjonen «den første» bestemmer hva som er greit eller ikke greit og hva som til et hvert tidspunkt blir sett på som normalt eller ikke normalt (Berg, Flemmen og

Gulikstad 2010, 23). Gullestad (2002, 43) sier at majoritetens makt ligger i muligheten til å definere og gi navn til sosiale grupper. Samtidig er det et viktig poeng at disse kategoriene ikke er gitt på forhånd og fastlåste, men er mulige å forandre og åpne, noe som betyr at posisjonene kan forandres og gjøres om på (Staunæs og Søndergaard 2006, 50).

Jacobsen (2002, 86) skriver i sin bok *Tilhørighetens mange former* at etablering av sosiale og kulturelle kategorier alltid innebærer ulike former for inklusjon og eksklusjon. Dette på tross av at kategoriene kan forstås som mer eller mindre åpne eller lukkede. Hun argumenterer for at i konstitueringen av «det norske» er dikotomien «vi» og «de andre» en sentral diskurs. I den «norske» diskursen blir innvandrere kategorisert som «de andre», noe som gjør at en får assosiasjoner til noe fremmed og unormalt (ibid.). Diskursene markeres i de begrepene som brukes når en kategoriserer «de andre»: de er «fremmedkulturelle», «fremmedspråklige» og så videre. I den dominerende tenkningen i Norge står «innvandrere» i begrepsmessig motsetning til «nordmenn». Kategoriene blir dermed sett på som gjensidig utelukkende der «innvandrere» er lik «ikke- norsk» og «norsk» er lik «ikke- innvandrere». På denne måten inngår disse kategoriene i en tolkningsramme som virker heller ekskluderende enn inkluderende. Denne tolkningsrammen virker også inn når en snakker om minoritetsungdom (ibid.).

Kategorien «de andre» fremstår ofte som en homogen gruppe i relasjon til «vi», der alle som kategoriseres innenfor denne gruppen blir sett på som ensartede og like. Samtidig er det slik at når forskjeller blant innvandrere blir tydeliggjort dannes det etniske stereotyper som knyttes til blant annet kjønn, etnisitet, generasjon og religion (Jacobsen 2002, 87). Jacobsen (2002, 87) fremhever at «innvandrerungdom» blir i økende grad sett på som en negativ kategori, der stereotypene er særlig kjønns spesifikke. Innvandrer gutter blir ofte sett på som kriminelle og farlige, mens jentene blir fremstilt som undertrykte og stakkarslige ofre. Hvordan de sosiale kategoriene blir fremstilt gjennom media eller andre samfunnsinstitusjoner har en avgjørende betydning for hvilken oppfattelse og stereotyper som dannes av ulike grupper. Det har også en viktig betydning av hvilket bilde mennesker konstruerer rundt seg selv og sin identitet (Jacobsen 2002, 87). For unge flyktninger kan bildet media og andre samfunnsinstanser konstruerer rundt dem ha en avgjørende effekt på hvordan de selv konstruerer sin selvforståelse og identitet. Det at media skaper et bilde av minoritetsetniske ungdom som farlige og kriminelle vil nok ha en innvirkning i integreringsprosessen. En konsekvens er at det sprer seg en fremmedfrykt som kan gjøre det vanskelig for denne gruppen ungdom å bli kjent med norske jevnaldrende.

2.4 Hva er egentlig det norske?

Eriksen og Sørheim (2006, 96) diskuterer i sin bok *Kulturforskjeller i praksis*, hva som befinner seg innenfor begrepet norskhet, og hva det særnorske egentlig består av. Til tross for at de aller fleste er enige om at det finnes viktige aspekter ved det særnorske som kan forklares ut fra vår historie, viser det seg at det er problematisk å avgrense en klar «norsk identitet». Dette fordi kultur og kulturelle særpreg ikke er statiske og uforanderlige, men i kontinuerlig endring. Et annet viktig poeng er at kultur er noe annet enn identitet (Eriksen og Sørheim 2006, 96).

Anders Vassenden (2011) har gjort en studie der han ser på ulike forestillinger om «det norske» og det «ikke-norske». Han argumenterer for at forståelser av «norsk» og «ikke-norsk» kan ses på som multiple diskursive opposisjoner. Norskhet kan dermed forstås som et diskursivt rom av enten overlappende eller noen ganger som gjensidig motstridende opposisjoner. Han har identifisert fire diskursive opposisjoner av «norskhet»/ «ikke-norskhet» som handler om: statsborgerskap, kulturelle aspekter (der han tar for seg Fredrik Barths «the cultural stuff» 1969), etniske grenser og kategorier (Barths «the ethnic boundary») og hvithet/ ikke- hvithet (Vassenden 2011, 157). I oppgaven for øvrig kommer jeg til å se nærmere på kulturelle aspekter og etniske grenser og kategorier.

Fredrik Barth (1969, 9-38) så på distinksjonene mellom «*the ethnic boundary*» og «*the cultural stuff*». Barth hevdet at konstitueringen av etniske grupper og grensene mellom dem ikke hadde blitt undersøkt godt nok, og gikk dermed bort fra den tradisjonelle måten å studere etniske grupper gjennom deres kultur. Han fokuserte istedenfor på den relasjonelle organiseringen av grupper, som besto av og undersøke grenser mellom grupper, og kategoriene mennesker bruker i kategorisering og identifikasjon av seg selv og andre (Barth 1969, 9, Vassenden 2011, 161). Barth mener at etniske grenser og kategorier er mer motstandsdyktige mot endring enn det kulturer er. Poenget er at etniske grenser kan bestå selv under ekstrem kulturell endring. Det er likevel ikke ensbetydende med at etniske grenser og kategorier er statiske og uforanderlige, men heller at de er tregere enn kulturell mening. Kulturell mening kan altså endres uten at forståelsen av etniske grenser opphøres (Barth 1969, 38, Vassenden 2011, 161-165). Med tanke på minoriteter i en majoritetskultur kan en tolke dette som at selv om minoritetene lærer seg den nye kulturens sosiale koder, tradisjoner og verdier og dermed føler seg norske i den forstand, kan etniske grenser føre til at en ikke føler seg norsk.

Vassenden (2011, 177) argumenterer for at «norskheten» er en kompleks og mangetydig størrelse som i mindre grad er åpen for forhandling og forandring. Han mener at det snarere handler om diskursive strukturer som er virksomme på dette feltet. Folk navigerer og manøvrerer det diskursive rommet av statsborgerlig norskhet, norskhet som hvithet, etnisk norskhet (grense og kategori) og kulturell norskhet. Samlet sett gir disse skjemaene en forståelse av at det er ulike varianter av opplevelsen av å være både norsk og for eksempel pakistansk. En kan føle seg norsk på grunn av kulturell nærhet som for eksempel på fotballaget, samtidig som etnisitet eller ikke-hvithet gjør at man føler seg «ikke-norsk», eller blir anerkjent som norsk (ibid.).

2.5 Ung og flyktning i Norge

Som nevnt innledningsvis har ungdom med minoritetsbakgrunn mye til felles med etnisk norske ungdom. De har mange av de samme ønskene og drømmene for fremtiden, de spiller fotball, er på Facebook, er sammen med venner og blir forelsket. Samtidig er det ting som skiller minoritetsungdom fra majoritetsungdom. En del av dette har å gjøre med hvordan samfunnet er strukturert og hvilke muligheter som er tilgjengelig for unge med minoritetsbakgrunn.

Tormod Øia (1993, 39) skriver i sin bok *Mellom Moskè og McDonald's* at forholdet mellom nordmenn og innvandrere er en minoritetsetnisk situasjon som utspiller seg på mange nivå. Han trekker frem noen av disse nivåene som tydeliggjør de sammensatte og komplekse utfordringene ved å være ung og flyktning i det norske samfunnet. Det første han poengterer er hverdagens samhandling mellom nordmenn og innvandrere, der etnisk tilknytning og kultur kan oppleves som et stigma for den minoritetsetniske. På grunn av hudfarge, utseende, språk eller andre forskjellsskapende markører opplever innvandrerungdommer daglige påminninger om at de ikke er norske. Til tross for at mange føler seg mer eller mindre norske. Det andre nivået som blir trukket frem er forholdet mellom gruppe/ individ og myndighet/statsapparat/institusjon der myndigheten er norsk og innvandrerulturen blir sett på som mer eller mindre ikke-eksisterende innenfor nasjonens grenser. Dette fordi innvandrerulturene langt på vei mangler institusjonell og samfunnsmessig forankring. Det siste nivået er at «det norske» har kulturelt hegemoni. Norske verdier, språk og normer vil alltid være overlegne, og overordnet den kunnskap og det språk som innvandrere behersker. Ut i fra dette ser en et maktforhold der makten kommer frem på både det fysiske, sosiomaterielle og det kulturelle plan (Øia 1993, 39-40). Noe som betyr at det foreligger en maktrelasjon mellom den norske kulturen og innvandrer kulturer, der det norske vil ha

definisjonsmakten i alle spørsmål om hvilke kulturer som er gyldige ståsted for definisjon og tolkning. Et slikt skeivfordelt maktforhold kan bidra til å sette minoritetsbefolkningen i en avmaktsposisjon (Øia 1993, 40).

Pierre Bourdieu var opptatt av å avdekke ulike former for erkjente og ikke-erkjente former for makt og dominans i samfunnslivet og er mye brukt i samfunnsforskning, særlig når det gjelder marginaliserte grupper (Aakvaag 2008, 148). Hans analysebegreper felt og kapital gjør det mulig å fokusere på det relasjonelle aspektet ved sosialisering og identitetsprosjekter.

Begrepene er også nyttige når man undersøker hvordan noen mennesker eller grupper havner i marginaliserte posisjoner. Bourdieu definerer *sosiale felt* som en arena eller et nettverk som består av objektive posisjoner. At posisjonene er objektive vil si at de eksisterer uavhengig av individuell bevissthet (Bourdieu og Wacquant 1995, 82). Posisjonene inngår i et hierarki som er basert på over- og underordning. De objektive posisjonene er relasjonelle, som betyr at en posisjons innhold og mening vil være bestemt av relasjonen til andre sosiale posisjoner innenfor det samme feltet. Kapital er ifølge Bourdieu det som gir innflytelse innenfor et felt (Aakvaag 2008, 155). Felt og kapital er gjensidig avhengig av hverandre og hvert felt har sin egen kapitaltype.

Symbolsk kapital er ifølge Bourdieu (1994, 61) en hvilken som helst egenskap (hvilken som helst form for kapital: fysisk, økonomisk, kulturell og sosial) som oppfattes av sosiale aktører med persepsjonskategorier som er slik at de er stand til å oppfatte den, anerkjenne den og gi den verdi. Symbolsk kapital er med andre ord kunnskaper, væremåter og ferdigheter som ses på som verdifulle å etterspørres av de som dominerer innenfor en spesiell kontekst. Denne konteksten er ifølge Bourdieu et *sosialt felt*. De som befinner seg innenfor et bestemt sosialt felt med mye av den formen for symbolsk kapital som dette feltet etterspør vil være godt styrket til å vinne anerkjennelse og delta i kampen om sentrale posisjoner (Heggen, Jørgensen og Paulgaard 2003, 104). Sosial og kulturell kapital er spesifikke former for symbolsk kapital. Sosial kapital kan for eksempel vise seg i form av bakgrunn og nettverk, mens kulturell kapital kan sies å være individets ressurser i forhold til utdanning, atferd, kunnskap og sosiokulturelle ferdigheter (Bourdieu 2002, 55,). Å ha den mye av den etterspurte og verdifulle kapitalen kan gi sentrale posisjoner innenfor ulike sosiale felt.

Relasjonen mellom individ og kontekst kan bli bestemt av hvor mye en er i stand til å generere den typen handling som etterspørres og er verdifull i den gitte situasjonen eller konteksten (Heggen, Jørgensen og Paulgaard 2003, 108). Mennesker som har vokst opp under

andre tilværelser og som ikke har den samme kulturelle kapitalen kan derfor fort bli misforstått eller ha vanskeligheter med å bli anerkjent innenfor det gitte felt. I informantenes tilfelle har alle vokst opp i helt andre forhold og tillært seg andre kulturelle kapitaler som ikke vil være like verdifulle i den norske kulturen som i sin egen. Dette kan føre til at gruppen blir marginalisert. Gjentatte investeringer med lite resultat eller utbytte kan medføre at man mister troen på spillet eller egne forutsetninger (ibid., 109). Konsekvensen av dette er at man trekker seg ut av feltet sammen med andre i lignende situasjoner, og søker å utvikle andre former for fellesskap som gir rom for de ulike kulturelle preferansene som springer ut fra de ulike oppvekst og livsvilkår (ibid.). I analysen vil jeg bruke begrepene felt og kapital for å se nærmere på hvordan informantene beskriver og opplever sine integreringsprosjekter.

2.6 Identitetsdannelse

Sentralt i overgangen mellom ungdom og voksen står oppbyggingen av egen identitet. Prieur (2004, 132) sier at i dagens sosiologi blir identitet betraktet som en sosial konstruksjon. Dette vil si at identitet ikke er noe statisk og uforanderlig, men at mennesker konstruerer sin identitet i samhandling med andre. Videre fremhever hun at det er umulig å la være å forholde seg til andres forståelse eller fortolkning av en selv når det gjelder konstruksjon av identitet. Med bakgrunn i ulike identitetsteorier så Prieur, i sin studie, på hvilke betydning etnisk bakgrunn hadde for hennes informanter og hvordan disse betydningene ble dannet. Ut fra dette kom hun frem til åtte områder som beskriver denne betydningen. Av disse åtte områdene er det tre som kan relateres til datamaterialet i denne studien. Disse områdene omhandler:

1. Etnisk bakgrunn er viktig fordi den for de aller fleste fører med seg en opplevelse av å være annerledes enn majoritetsbefolkningen.
2. Betydningen av å ha en etnisk bakgrunn er ulik selv om personene har den samme bakgrunnen.
3. Det er kommet en del nye etnisk baserte identitetsformer.

Prieur (2004, 151) sier at i forskningen rundt unge med innvandrerbakgrunn ser man i stor grad på de nye identitetsformene disse unge utvikler. Eriksen (2001, 53) snakker også om disse nye identitetsformene, og skiller mellom *ren identitet*, *bindestreksidentitet* og *kreolsk identitet*. Den rene identiteten er den puritanske, som bygger på en kontrast til de andre og ofte et konflikt- eller fiendebilde. Eriksen mener at mange minoritetsmedlemmer i Vest-Europa har blitt fristet av rene identiteter som en måte å skaffe seg et positivt selvbilde i en posisjon der man blir diskriminert av majoritetsbefolkningen (Eriksen 2001, 53-54). En relativt ny identitetsform kalles bindestreksidentitet, og sies å være et forsøk på å bygge bro mellom to atskilte kategorier, som for eksempel norsk- pakistaner. Eriksen hevder at mange

etniske minoriteter presenterer sin identitet på denne måten. De har sitt morsmål og kanskje barndomsminner fra sitt hjemland, eller fra et etnisk ensartet miljø, samtidig som de har tilpasset seg sitt nye land og dets kultur (ibid., 54). Den siste identitetsformen kalles kreoliserte eller hybridiserte identiteter og skiller seg ut fra de to første ved å ikke se på kultur som rene og atskilte (Eriksen 2001, 54, Prieur 2004, 151). Kreolisering og hybridisering er to uttrykk som begge betegner en blanding av nye sammensetninger. En kan for eksempel identifisere seg som muslim, men samtidig drikke alkohol og spise svinekjøtt. En kan også gå på diskotek om kvelden og dagen etter gå i moskeen. Det som settes sammen trenger ikke bare å være elementer fra inn- og utvandringsland, det kan også hentes elementer fra andre nasjonale kulturer eller subkulturer (Eriksen 2001, 54, Prieur 2004, 151).

Begrepet hybriditet betyr sammensmelting og nydannelse, innenfor kulturforståelse er hybriditet nært beslektet med begrepet «bricolage». Ifølge Prieur (2004, 101) handler bricolage (sammensnekring) om å hente idealer som passer til en ideologi fra ett sted og noen stilelementer fra et annet sted og sette sammen et bilde som passer til hvordan man ønsker å bli sett på eller være. Ideen om sammensatte og hybride identiteter har vært sentral i poststrukturalistisk teori og i tenkningen om postmodernitet (Vassenden 2011, 161). Innenfor denne tilnærmingen ser man gjerne unge flyktninger og innvandrere som kompetente kulturnavigatører og kreative bricoleurer og ikke som rotløs ungdom som står mellom to kulturer (Jacobsen 2002, 32). Jacobsen (2002) argumenter for at en gjennom denne tilnærmingen går vekk fra forståelsen om at innvandrere må velge mellom å beholde sin egen kultur og assimilering. Fokuset er heller på nye sosiale og kulturelle former som oppstår i de forskjellige praksisene til mennesker med flerkulturell bakgrunn.

Slike nye identitetsformer ser man flere eksempler på. Jacobsen (2002, 80) har analysert hvordan *norsk muslim* har blitt konstituert som en subjektposisjon som kan romme det som oppleves som motsetninger og ustabiliteter i måten unge muslimer identifiserer seg selv på og identifiseres av andre (Prieur 2004, 152, Jacobsen 2002, 83). Prieur (2004) fremhever at det er viktig å åpne for at nye sammensetninger og konstruksjoner, selv om de kan være motsetningsfylte, ikke trenger å være en kilde til konflikt eller spenning for den enkelte.

Sunil Loona (2001, 226) argumenterer for at språket er et viktig symbol på menneskers individuelle identitet og gruppeidentitet. Gjennom hvordan vi forholder oss både til vårt eget og andres språk gir vi uttrykk for dypereleggende forståelser og tanker vi har om oss selv og andre. Våre holdninger til språket sier også noe om sammenhengen mellom vår fortid og nåtid

og våre tanker og bekymringer om fremtiden. Hver gang vi havner i en språklig konflikt handler det egentlig om bekreftelse eller fornektelse av vår egen eller andres sosiale identitet. Videre sier hun at det som skjer når vi skammer oss over språket vårt, er at vi egentlig skammer oss over hvordan vi blir oppfattet av andre.

2.7 Definisjonen av situasjonen

Enslige mindreårige er som tidligere nevnt definert av FNs høykommissær som en av de mest sårbare gruppene i vårt samfunn. De er også i risikogruppen for å utvikle psykiske lidelser. Mange har vært igjennom traumatiske hendelser både i hjemland og på flukt. Det å komme til et fremmed land, med en annerledes kultur og språk kan også være en stor utfordring for mange. Alt dette kan ha innvirkning på deres opplevelser, handlinger og atferd, noe som har avgjørende betydning for hvordan de tilpasser seg det nye livet. En av de viktigste hjørnesteinene i symbolsk interaksjonisme er definisjonen av situasjonen, som innebærer at mennesker ikke bare oppfatter sin virkelighet, men at den også blir bestemmende for atferden til personen. Det handler om at mennesker alltid definerer sin situasjon, og at denne definisjonen blir avgjørende for vår atferd (Levin og Trost 2005, 12). Levin og Trost (2005, 14) sier at situasjonen dannes både av personer en interagerer med, konteksten og sammenhengen situasjonen befinner seg i. Vår egen sinnstemning og helsetilstand vil også være en avgjørende del av situasjonen. Informantene i studien har gjennomgått store forandringer fra å komme fra et samfunn til et annet og det er derfor interessant å se på hvordan de definerer sin situasjon. Dette kan også bidra til å få frem forskjeller mellom informantene i studien.

3. METODOLOGISK TILNÆRMING

Samfunnsvitenskapene har til hensikt å bidra med kunnskap om hvordan virkeligheten både på individnivå og på samfunnsnivå ser ut, og for å finne ut dette må man bruke en metode. Samfunnsvitenskapelig metode handler om hvordan man skal gå frem for å få informasjon om den sosiale virkeligheten, hvordan denne informasjonen skal analyseres og hva den forteller oss om virkeligheten (Johannesen, Tufte og Christoffersen 2010, 29). Ulvik (2007, 71) tydeliggjør forskjellen mellom metode og metodologi. Metodologi beskriver hvordan alle trinn i den vitenskapelige prosessen henger sammen, fra metateoretisk posisjon til den konkrete metodiske fremgangsmåten, mens metode beskriver de konkrete undersøkelsesredskapene.

Ettersom mitt masterprosjekt har til hensikt å se på hvordan enslige mindreårige erfarere og opplever sitt hverdagsliv har jeg valgt å bruke det kvalitative forskningsintervjuet som metode. Kvale og Brinkman (2009, 21) skriver at det kvalitative forskningsintervjuet søker å forstå verden sett ut fra intervjupersonens side. Målet er å få frem betydningen av folks erfaringer og undersøke hvordan deres opplevelse av verden er. Det handler derfor ikke om å finne objektive vitenskapelige sannheter, men snarere å se på informantens egen forståelse av den verden de lever i. En kan si at forskningsintervjuet er en profesjonell samtale som bygger på hverdagslivets samtaler. Samspillet mellom intervjuer og informant vil være avgjørende, nettopp fordi det er i denne interaksjonen ny kunnskap konstrueres (Kvale og Brinkman 2009, 22). Informantene representerer en gruppe som sjelden får sine stemmer hørt. Den kunnskapen man har kommer ofte fra forskere, profesjonsutøvere, politikere eller andre. Kvale (2007, 199) understreker at kvalitative forskningsintervjuer kan gi en unik mulighet til å høre stemmene til marginaliserte mennesker eller grupper som sjelden deltar i den offentlige debatt. Gjennom intervju studier kan man kommunisere deres sosiale situasjon og deres perspektiver til et større publikum (Kvale, 2007, 199).

3.1 Livsformsintervju som metode

Det finnes mange former for kvalitativt forskningsintervju, det er derfor nødvendig å finne den metoden som passer best til å kunne besvare problemstillingen, og få frem hvilken kunnskap en ønsker å produsere. I dette prosjektet handler som nevnt problemstillingen om å se på hvordan enslige mindreårige forstår og beskriver sitt hverdagsliv i det norske samfunn. En metodologisk tilnærming til hverdagslivspraksiser i kontekst innenfor kvalitativ forskningsintervju er *livsformsintervju* (Ulvik 2007, 74). Livsformsintervju ble utviklet av Hanne Haavind (1987) og blitt tilpasset og anvendt for mange ulike kunnskapsformål

(Haavind 1987 sitert i Ulvik 2007, 74). Ettersom livsformsintervju fokuserer på hverdagslivspraksiser, og legger vekt på hvordan mennesker gir mening til seg selv og andre synes jeg metoden er godt egnet for min undersøkelse. Livsformsintervjuet går ut på at intervjuer og informant i samarbeid utforsker «dagen i går». En trenger ikke spesifikt å snakke om gårsdagen, men gjerne en dag ikke så langt bak i tid som informanten husker godt. Poenget er å få frem hvordan informanten reflektere rundt, og forteller om sitt hverdagsliv. Det er viktig at informanten forteller om gårsdagens hendelser så detaljert som mulig. I løpet av samtalen kan intervjuer stille oppklarende spørsmål. På den måten vil informanten gis muligheten til å reflektere over og utdype konkrete hendelser som kommer opp. I et livsformsintervju er det ikke bare hva informanten forteller om sitt hverdagsliv som er av betydning, men også hvordan personen forstår, reflekterer og begrunner livet sitt (Ulvik 2007, 76). Det handler altså om å få fatt i informantens egen forståelse av sin person, sitt liv og de sosiale sammenhengene de er en del av (Andenæs, 1991, 275). Livsformsintervju som metode gir en unik tilgang til å forstå menneskers forutsetninger og livsbetingelser. En kan si at selv om erfaringer er ulike, blir hverdagslivet en felles referanseramme fordi alle har et hverdagsliv. Samtidig bidrar livsformsintervjuet til mangfoldig kunnskap fordi det gir rom for at informantene kan snakke om temaer som er viktige for dem.

I forbindelse med asylprosessen har alle enslige mindreårige flyktninger vært igjennom ulike former for intervjuer der de har måttet fortelle om sin livshistorie. Dette har nok for mange vært en mer eller mindre ubehagelig opplevelse. Livsformsintervju kan føles som mindre inngripende hos en allerede sårbar gruppe. Det å fortelle og reflektere over sitt eget hverdagsliv kan gjerne være spennende og interessant for informanten selv. Det var også interessant for meg som intervjuer å få et innblikk i hvordan ungdommenes hverdagsliv er, og hvordan de fortalte om det. Ved å bruke en slik metode vil en få andre og kanskje mer nyanserte svar enn om man hadde brukt mer standardiserte intervjuformer med konkrete spørsmål.

Jeg ser på bruken av livsformsintervju i mitt møte med informantene som nyttig. Siden livsformsintervju har en her-og-nå-vinkling og en struktur som tar for seg dagen i går kan dette være en fin innledning til samtalen. Ved å be informanten fortelle om dagen i går fikk jeg et inntrykk av hvordan hverdagen deres er og kunne stille utdypende spørsmål utfra dette. Noen av informantene fortalte om dagen i går veldig raskt og uten detaljer. Etter de hadde fortalt dette gikk jeg tilbake til morgenen og spurte etter en mer detaljert beskrivelse. På denne måten fikk både jeg som intervjuer og informanten satt en struktur på intervjuet fra

begynnelsen av. Jeg fikk et inntrykk av at alle informantene ønsket å bidra med sine erfaringer og historier, det var likevel noen som hadde mer å fortelle enn andre, noe som gjør at det er ganske stor variasjon i datamaterialet mitt.

3.2 Forskerens posisjon i feltet

I et kvalitativt forskningsintervju har forskerens rolle en stor betydning. Ofte ligger forskningsområdet tett opptil forskerens interessefelt, noe som kan være både en motivasjonsfaktor og en hindring for prosessen og forskningsresultatet. I mitt tilfelle har jeg, som nevnt innledningsvis, et personlig og faglig engasjement på dette feltet. Å være åpen om ulike faktorer som kan bidra til å påvirke arbeidet og tolkninger vil derfor være et viktig kvalitetskrav. Det har også vært viktig for meg å reflektere rundt min egen rolle og posisjon, og hvordan dette kan påvirke forskningsresultatet. Jette Fog (2004, 188) sier at en hverken kan eller skal fjerne sporene av det forskende subjekt i samtalen eller dens resultat, men at man må heller stille krav om at forskeren kommer tydelig og gjennomiktig til syne som intervjuer.

I forkant av intervjuene reflekterte jeg over min forforståelse og hvordan dette kan påvirke intervjusituasjonen. Tidligere erfaringer, media og avisoppslag er med å farge vårt syn på hvordan vi ser og tenker om andre. Dette kan særlig gjelde det som er mer eller mindre ukjent for oss som mennesker som har en annen bakgrunn og/eller kultur. Medias søkelys har ofte en negativ vinkling når det kommer til vanskeligheter og utfordringer rundt asylsøkere og flyktningers integrering i Norge. Min egen forforståelse og fordommer rundt dette er også påvirket av dette bildet, samtidig har tidligere erfaringer og refleksjoner gitt meg et mer nyansert bilde av dette feltet.

Stinne Glasdam (2007, 137) sier at i intervjusituasjoner er asymmetri betinget av underliggende sosiale relasjoner og forskjellige kapitaler hos intervjuer og informant. I selve intervjusituasjonen fremstår intervjueren som forsker, altså den som inntar den høyeste posisjon. Utenfor selve intervjusituasjonen eksisterer der andre sosiale relasjoner som svarer til de posisjonene agentene har i det sosiale rom. Det vil derfor være viktig å være bevisst på sin posisjon både i og utenfor intervjusituasjonen, og hvordan dette kan påvirke relasjonen oss i mellom.

3.3 Utvalgskriterier og rekruttering

Før arbeidet med rekruttering av informanter startet ble studien godkjent av Norsk Samfunnsvitenskapelig database (NSD). (Vedlegg 1)

3.3.1 Hvem jeg ville snakke med

Studiens formål er å se på enslige mindreårige flyktningers hverdagsliv i det norske samfunn. Et av utvalgskriteriene var da at informantene skulle ha kommet til Norge når de var under 18 år, uten følge av foreldre eller andre med omsorgsansvar. Det var også et kriterium at de har fått innvilget oppholdstillatelse og er bosatt i en kommune. Siden studien handler om hverdagsliv var det viktig for meg å snakke med noen som har vært i Norge en stund og har erfaringer fra det norske hverdagslivet. Et annet utvalgsriterium var at informantene skulle være mellom 18 og 25 år. Grunnen til at jeg ville intervju enslige mindreårige over 18 år var at de da har bodd i Norge over en lengre periode og kan si noe om sitt hverdagsliv i det norske samfunn. Jeg hadde ingen spesielle krav til hvor informantene skulle være fra, men ønsket å ha et så bredt utvalg som mulig. Jeg hadde heller ingen spesifikke krav til kjønn, men søkte etter å snakke med representanter fra begge kjønn. Et annet kriterium var at de snakket nok norsk til at bruk av tolk ikke var nødvendig. Å bruke tolk i intervjuer med mennesker som ikke snakker flytende norsk kan være hensiktsmessig for å unngå å havne i situasjoner der man lett kan misforstå. Jeg reflekterte over dette og fant ut at jeg ikke ønsket å ha en tredjeperson med i intervjusekvensen, men heller bruke mer tid på å forklare og utdype spørsmålene mine.

Alle kriteriene ble i høy grad dekket. Det eneste ønsket som ikke ble dekket var at jeg ikke fikk informanter fra begge kjønn. Siden de aller fleste enslige mindreårige som kommer til Norge er gutter kan en si at dette gjenspeiler samfunnet i praksis. Utvalget består av fire gutter mellom 18 og 25 år, som alle kom til Norge som enslige mindreårige og fikk innvilget opphold på sin asylsøknad. Alle har bodd i Norge i mer enn to år. Informantene kommer fra forskjellige land i Afrika og Asia. Et av intervjuene ble utført på engelsk, med den begrunnelse at informanten mente han klarte å uttrykke seg klart om vi snakket engelsk.

3.3.2 Rekrutteringsprosessen

Til å begynne med var jeg usikker på hvordan jeg skulle finne informanter. Jeg hadde en tanke om å finne informanter i en bygdekommune siden det ikke er like mye forsket på som i de større byene, noe som ville gjøre studien annerledes. At studien har et bygdeperspektiv kan også avdekke andre fenomener enn de som kommer frem i studier som er gjort i by. I samråd med min veileder bestemte jeg meg for å gjennomføre dette og tok kontakt med en bygdekommune på Vestlandet. Jeg startet med å sende en mail til kommunen der jeg presenterte mitt prosjekt og spurte om de kunne sette meg i kontakt med noen som kunne hjelpe meg. De videresendte mailen til barnevernet i kommunen, som igjen videresendte

mailen til lederen av et bofellesskap for enslige mindreårige. Han ønsket å hjelpe meg med dette og gjennom mailkorrespondanse presenterte jeg prosjektet ytterligere. Lederen for bofellesskapet snakket med de fire informantene og fikk tillatelse til å gi meg deres kontaktinformasjon. På forhånd hadde jeg bedt han om å viderefremde et invitasjonsbrev til informantene der jeg presenterte meg selv og mitt formål med prosjektet. Jeg tok dermed kontakt med alle via telefon og spurte om de var interesserte i å bli intervjuet. Alle informantene var positive til å bidra.

3.4 Selve intervjusekvensen

Før selve intervjusekvensen hadde jeg et prøveintervju med min søster. Siden jeg ikke har noe erfaring på området var det viktig å øve meg på forhånd. På denne måten fikk jeg et visst innblikk i hvordan jeg skulle gjennomføre intervjuene og dette gjorde meg litt mindre usikker. Jeg syntes det var viktig at informantene fikk velge selv hvor og når intervjuene skulle gjennomføres. Alle intervjuene ble utført hjemme hos informantene, noe som gjorde at jeg fikk et innblikk i hvordan de bor og lever.

Ettersom jeg ikke utførte intervjuene i Oslo, men måtte reise til Vestlandet hadde jeg begrenset med tid til å gjennomføre intervjuene. Informantene var også opptatte med skole og andre aktiviteter så jeg måtte derfor gjennomføre alle intervjuene på to dager. På forhånd tenkte jeg over at det kunne bli en utfordring å ha to intervjuer per dag, men dette var den tiden jeg hadde til rådighet. I ettertid ser jeg at det hadde vært optimalt med mer tid slik at jeg kunne gått gjennom hvert intervju etter at de hadde blitt utført. På denne måten kunne jeg reflektert bedre rundt neste intervju og utførelsen av disse.

Jeg startet selve intervjusekvensen med å spørre om de hadde lest invitasjonsbrevet de hadde fått tilsendt. Noen av informantene hadde sett på det, mens noen ikke hadde lest det i det hele tatt. Jeg brukte dermed litt tid på å forklare nærmere hva studien skulle gå ut på og passet på å understreke viktige moment som taushetsplikt, anonymisering og at informantene når som helst kunne trekke seg. Det var også viktig for meg å understreke at jeg ikke kom til å spørre om sensitiv informasjon, som for eksempel familieforhold eller hendelser under flukten til Norge. Samtidig poengterte jeg at det var opp til dem hva de ville snakke om og ikke. Ingen hadde noen ytterligere spørsmål, eller hadde problemer med at jeg tok opp intervjuet på bånd. Jeg var opptatt av at informantene ikke satt igjen med en følelse av å ha delt for mye eller sagt ting de ikke burde etter intervjuet. Kvale og Brinkman (2009, 91) diskuterer at forskeren bør være bevisst på at den åpenhet og intimitet som kjennetegner mye kvalitativ

forskning, kan være forførende, og kan få informanten til å åpne seg og dele opplysninger de senere vil angre på. Jeg passet dermed på å spørre hvordan de syntes det hadde gått etter intervjuet, og understreket at om de hadde noen ytterligere spørsmål var det bare å ta kontakt. Alle informantene gav uttrykk for at intervjuet hadde vært en positiv opplevelse.

I gjennomføringen av selve intervjuet begynte informantene med en gang og fortelle om gårdsdagen. Alle sammen oppsummerte gårdsdagen ganske raskt mens jeg lyttet. Deretter spurte jeg om vi kunne gå tilbake til morgenen for og så stille mer utdypende spørsmål.

Informantene fortalte da mer utdypende om sitt hverdagsliv, mens jeg stilte undrende og oppklarende spørsmål. Jeg opplevde at noen av intervjuene hadde en jevnere flyt enn andre. I disse intervjuene fortalte informantene mye, mens jeg kom med noen utforskende spørsmål etter hvert. I andre intervjuer opplevde jeg at jeg måtte stille flere spørsmål og fikk kortere og mindre utdypende svar.

3.5 Å intervju personer fra andre kulturer

Det kan være ulike utfordringer med å intervju mennesker som har en annen bakgrunn, kultur og historie enn en selv. Dette kan komme til uttrykk gjennom at en har ulike måter å kommunisere og forstå på. En av utfordringene kan være språket. Selv om informantene mine snakket forståelig norsk (et intervju var på engelsk), er det ikke dermed sagt at spørsmålene mine ble tolket slik jeg hadde tenkt når jeg spurte. Dette viste seg også flere ganger i intervjuene. Det var derfor viktig å bruke god tid til å utdype spørsmålene, slik at det ikke oppsto forvirring og misforståelser. Slike forvirringer kan føre til at informanten føler seg misforstått og ukomfortabel og dette kan påvirke intervjuprosessen. Kvale og Brinkman (2009, 156) sier at å intervju mennesker fra andre kulturer kan innebære ulike former for samspill, både med tanke på initiativ, direktehet, spørreformer og lignende. Videre sier de at når man utfører intervjuer på tvers av kulturer er det vanskelig å være bevisst på de mange kulturelle faktorer som påvirker relasjonen mellom intervjuer og intervjuperson.

3.6 Transkripsjon av intervjuene: Fra tale til tekst

I etterkant av intervjuene har jeg transkribert lydopptakene som alle var utført med en båndopptaker. For å gjøre analysearbeidet lettere er det derfor nødvendig å gjøre opptakene om til skrevet tekst. I et slikt arbeid vil noe alltid gå tapt. En kan si at transkripsjon er svekkede, dekontekstualiserte reproduksjoner av den direkte samtalen (Kvale og Brinkman 2009, 187). Etter hvert intervju skrev jeg ned noen tanker om hvordan stemningen rundt intervjuene hadde vært og ting som hadde blitt sagt før og etter båndopptakeren ble skrudd på.

Disse notatene og de transkriberte intervjuene utgjør det empiriske materialet i oppgaven. Alle intervjuene transkriberte jeg selv, dette førte til at jeg fikk et nærmere forhold til materialet som jeg skulle analysere. Jeg begynte allerede under transkriberingen å gjøre meg tanker om hva jeg ville fokusere på i analysen og interessante sitat jeg ville se nærmere på.

Intervjuene ble i første omgang transkribert ordrett inkludert alle pauseord som «ehh», «hmm», latter og grammatiske feil. Dette fordi jeg ønsket å ligge så tett opptil informantens fortellinger som mulig. Ingen av informantene snakket norsk eller engelsk flytende, men alle snakket godt nok til at jeg kunne forstå det som ble sagt. I den videre gjengivelsen av intervjuene i analysen har jeg redigert bort en del av disse pauseordene der jeg har sett at de ikke har vært nødvendig å ha med. Jeg har også redigert bort noen grammatiske feil, samtidig som jeg har prøvd å ligge så nært opp mot den muntlige fremstillingen som mulig. Kvale og Brinkman (2009, 195) fremhever at publiseringen av usammenhengende og ordrette transkripsjoner kan skape en uetisk stigmatisering av personer eller grupper.

3.7 Forskningsetiske refleksjoner

Det er viktig å være bevisst på de etiske problemstillingene som kan oppstå ved å bruke forskningsintervju som metode. Kvalitativ intervjuforskning handler om å utforske menneskers privatliv, analysere datamaterialet og deretter å offentliggjøre funnene. Dette kan føre til ulike etiske utfordringer. Det er derfor viktig at man er bevisst og tar hensyn til etiske problemene fra forberedelsene til forskningsprosessen og til det endelige produktet foreligger (Kvale og Brinkman 2009, 80).

Karen Kaiser (2012, 468) diskuterer hvordan forskningsetikk er situert, noe som betyr at hvilke etiske hensyn som til enhver tid må tas er kontekstavhengig og betinget av situasjonen. Dette betyr ikke at en som forsker skal se bort fra universelle prinsipper om forskningsetikk, men at man under hele prosessen er bevisst på hvilke forskningsetiske hensyn konteksten tilsier at en må ta (Kaiser, 2012, 468- 469). I denne studien er det flere hensyn å ta. For det første er intervjuene gjort i et lite bygdesamfunn, og ikke i en stor by. Det vil derfor være viktig ta ekstra hensyn til anonymitet slik at ingen av opplysningene i datamaterialet er identifiserbare. Det er også viktig å være bevisst på hvilken samfunnsgruppe informantene kommer fra. Som sagt innledningsvis blir enslige mindreårige sett på som en av de mest sårbare gruppene i vårt samfunn. Det vil derfor være nødvendig å reflektere over hvilke konsekvenser studien kan ha for informantene og gruppen de representerer. Kvale og Brinkman (2009, 91) understreker at summen av potensielle fordeler for deltakerne og

betydningen av den oppnådde kunnskapen alltid må veie tyngre enn risikoen for å skade eller stigmatisere deltakerne eller gruppen det gjelder. Dette vil altså si at forskeren har et ansvar for å reflektere over fordeler og ulemper, samt konsekvenser i sitt kunnskapsbidrag.

Konfidensialitet er viktig i forskning, og innebærer at private data som kan identifisere informantene ikke avsløres (ibid., 90). Som sagt bor informantene i et lite bygdesamfunn og kan lett kjennes igjen, derfor har jeg gjennom hele prosessen vært ekstra bevisst på å anonymisere alle tilsynelatende identifiserbare opplysninger. Med tanke på anonymitet har jeg fra første transkripsjon laget fiktive navn på informantene og latt den eksakte alder være utelatt. Siden enslige mindreårige flyktninger er en relativt liten gruppe i bygdesamfunnet har jeg heller ikke tatt med nasjonalitet, men forholdt meg til verdensdelene informantene kommer fra. Videre har jeg anonymisert andre personlige opplysninger som kan være gjenkjennbare og utelatt navnet på kommunen informantene bor i.

Kunnskapen som blir skapt i et kvalitativt forskningsintervju er avhengig av den sosiale relasjonen mellom intervjuer og informant, og det vil derfor være viktig at intervjueren skaper et rom der informanten føler seg trygg og respektert. Kvale og Brinkman (2009, 35) sier at det kreves av intervjueren i sin søken etter interessant kunnskap, at man også ivaretar informantens integritet etisk sett. En må derfor være bevisst på at noen spørsmål kan virke støtende eller ekstra sensitive. Jeg var opptatt av å utvise varsomhet og ydmykhet for informantene i intervjusituasjonen og reflekterte på forhånd over om noen av spørsmålene jeg skulle stille kunne oppleves som støtende eller sårende.

3.8 Studiens pålitelighet og gyldighet

Begreper som reliabilitet og validitet brukes ofte innenfor kvantitativ forskning for å sikre kvaliteten på studien. Johanessen, Tuft og Christoffersen (2010, 229) mener at det også i kvalitative studier er det relevant å bruke disse begrepene når en ser på gyldigheten til kvalitative data. Ved å begrepsliggjøre dem i nye former som er relevante for intervjuforskning blir begrepene gjort relevante også i kvalitative studier (Kvale og Brinkman 2009, 250).

Kvale og Brinkman (2009, 247) diskuterer at spørsmål om reliabilitet og validitet reiser noen spørsmål om kunnskapens objektivitet og intervjuforskningens karakter. Objektivitet viser til en kunnskap som er pålitelig, det vil si at den er etterprøvd og kontrollert samt upåvirket av personlige holdninger og fordommer (ibid.). Det har derfor vært viktig for meg å gå nøye gjennom datamaterialet mitt, både det transkriberte og lydopptakene, flere ganger for å

dobbeltsjekke at jeg hadde forstått alt som ble sagt og måten det ble sagt på. Jeg har gjennom hele arbeidet prøvd å ligge så nær informantenes utsagn som mulig, og ikke løsrive det fra helheten. Som tidligere nevnt kan også min personlige interesse og engasjement for temaet bidra til å påvirke mine valg og handlemåter.

Kvale og Brinkman (2009, 247) snakker om objektiv refleksivitet som handler om at forskeren reflekterer over sitt bidrag til kunnskapsproduksjonen. Videre sier de at forskeren bør forsøke å få innsikt i disse uunngåelige fordommene og skrive om dem når det virker påkrevd i forskningsprosjektet (ibid.). En kan ikke måle gyldigheten i en kvalitativ studie, på samme måten som i kvantitative undersøkelser. Jette Fog (2004, 203) diskuterer at det er vanskelig å finne klare og utvetydige kriterier som en gang for alle kan garantere gyldighet i kvalitative studier, men at man gjennomgående må argumentere for hvorfor en gjør som man gjør, tenker og fortolker. Jeg har derfor i dette kapitlet forklart og argumentert for mine valg og handlinger, slik at mine fremgangsmåter og fortolkninger skal være så transparent og åpne som mulig.

Emmanuel A. Schegloff (1992, 199) diskuterer at en kan ikke fullt forstå, beskrive eller analysere samtaler i interaksjon med andre uten at man refererer til konteksten. Han argumenterer også for hvordan forskjellige informanter tar høyde for hvem de snakker med og under hvilke omstendigheter samtalen foregår i. Konteksten historiene til ungdommene er fortalt i er i en intervju situasjon der de blir bedt om å snakke om seg selv som enslige mindreårige flyktninger. Det de forteller vil altså bli som minoritetsetniske i kontakt med det norske samfunn. Dette vil ha noe og si for måten historiene blir fortalt på og hvilke beskrivelser jeg har fått. Det er også sannsynlig at det at jeg er en representant fra majoritetssamfunnet vil ha en betydning for hvilke historier som har blitt fortalt.

Kvalitative studier har blitt kritisert for å være for subjektive. Et av argumentene for kritikken er at kvalitative studier er for mye basert på forskerens synspunkter. Et annet argument er at kvalitative undersøkelser er umulig å generalisere fordi en ikke har et representativt utvalg, dermed kan ikke funnene bli testet og man vet ikke om de er gyldige i en annen kontekst (Bryman 2008, 391). Bryman (2008, 391- 392) diskuterer at menneskene som er intervjuet i en kvalitativ undersøkelse ikke er ment å være representative for hele befolkningen, men at funnene i en slik studie heller er ment å generalisere i forhold til relevant teori. Fokuset i denne studien er som sagt å gi et innblikk i fire enslige mindreåriges refleksjoner og beskrivelser av sitt hverdagsliv, det er dermed ikke sagt at deres historier er gyldige for andre

i samme gruppe. På den andre siden kan man ved å belyse noen fenomener ved hjelp av teori kunne tilegne seg noen forståelsesredskaper som kan si noe om informantene sin situasjon, som også kan gjøres gjeldende for andre minoriteter i samfunnet.

3.9 Analysen av materialet

Analysen innebærer at en tilfører et nytt meningsnivå til materialet som skal studeres, som går utover det å reprodusere informantens forståelse. En kan si at analysen er forskerens hovedbidrag i kunnskapsproduksjonen (Ulvik 2007, 105). Materialet som danner grunnlaget for analysen er imidlertid ikke en enveisdialog, men er produsert i samhandling mellom meg og informantene. Selv om intervjuformen er relativt fri og informantene selv bestemmer hva de ønsker å trekke frem og ikke, er det et viktig poeng at jeg som intervjuer har stilt spørsmål underveis som har ledet intervjuene i en viss retning.

Studien har hele tiden tatt sikte på å få en bredere kunnskap om hverdagslivet til enslig mindreårige flyktninger i en bygdekommune. Formålet er å få en innsikt i hvordan disse ungdommene forstår og skaper mening i sin virkelighet gjennom sine beskrivelser. Videre var jeg interessert i hvilke muligheter som finnes i unge flyktnings hverdag, og hva slags handlingsrom de ser for seg selv. Jansen (2013, 41) sier at hvilke historier som blir fortalt, og måten de blir fortalt på må analyseres i relasjon til den konteksten de blir fortalt i og ut fra den funksjonen de har i denne konteksten. Konteksten for intervjuet har jeg gjort greie for ovenfor, samtidig er det like viktig å få med at i analysen har hovedfokuset vært på informantenes beskrivelser av hvordan de gir mening til og opplever det å være unge flyktninger i det norske samfunn. Således kan en si at det norske lokalsamfunnet, samfunnet som helhet samt ungdommenes etniske bakgrunn vil være kontekstene for historiene som blir fortalt.

Analyseprosessen startet med at jeg leste gjennom det transkriberte materialet flere ganger for å få et overblikk over historiene som ble fortalt. Jeg ønsket å ha en helhetlig tilnærming til deres fortellinger og fokuset har vært på både informantenes beskrivelser og deres perspektiver. Fortellingene som kom frem var spennende og interessante. Jeg har fått innblikk i noen unge menneskers hverdagsliv som består av både utfordringer og gleder. Gjennom analyseprosessen har det slått meg flere ganger at til tross for hvor utfordrende hverdagen til informantene på mange måter er, er de samtidig utrolig reflekterte og målbevisste unge mennesker. Jeg syns derfor det er ekstra viktig å bevare denne tilliten jeg har fått fra

informantene. Som forsker har jeg også et ansvar for at historiene kommer frem på den måten de ønsker å fortelle dem.

Prosessen videre handlet om å finne analysetemaer. Jeg valgte å bruke en kombinasjon av en empirinær og en teorinær tilnæringsmåte. En empirinær tilnæringsmåte betyr at en henter temaene fra det empiriske materialet, mens en teorinær tilnæringsmåte innebærer at man ut fra en eller flere teorier eller begreper har satt opp temaene man ønsker å belyse ved hjelp av empirien (Widerberg 2001, 127). Gjennom å bruke noen allerede bestemte teoretiske begrep, samt å kode datamaterialet fant jeg frem til temaer som jeg så sammenlignet på tvers av intervjuene. Begrepene og kodingen gjorde det mulig å finne informantenes ulike syn og måter og snakke om temaene på. Jeg brukte dermed det kodede materialet til å se på likheter og forskjeller i informantenes utsagn. Etter nøye gjennomgang av materialet satt jeg igjen med mange temaer som jeg syntes var relevante. Flere av temaene gikk imidlertid inn i hverandre, noe som gjorde at jeg til slutt satt igjen med noen overordnede temaer.

Analysen består av tre kapitler. Det innledende kapitlet er et beskrivende kapittel om informantenes hverdagsliv. Prosessen gikk dermed ut på å finne alt som hadde en beskrivende karakter som kunne si noe konkret om hvordan informantene opplever sin hverdag. Det neste kapitlet omhandler hvordan informanten beskriver å vokse opp i et lite bygdesamfunn i Norge. I det siste kapitlet har jeg brukt narrativ teori som analysemetode. Som nevnt i teorikapitlet handler narrativ teori om at vi skaper den verden vi lever i gjennom våre historier, fokuset ligger altså på de personlige meningskonstruksjonene (Jansen 2012, 19). Ved grundig gjennomgang av materialet fant jeg flere historier som sier noe om hvordan ungdommene forstår og gir mening til sitt hverdagsliv, noe jeg ønsket å utforske nærmere gjennom en narrativ tilnærming. I de to første kapitlene har jeg ikke gått inn i analysen med et forhåndsbestemt teoretisk perspektiv. Etter at jeg kom opp med temaene begynte jeg å se nærmere på relevant teori jeg kunne knytte til disse. I det siste kapitlet har jeg som sagt benyttet meg av narrativ teori som overordnet analysetilnærming. Samtidig har jeg tatt med annen teori som kan bidra til å knytte historiene til en større kontekstuell sammenheng.

Beskrivelsen av informantenes hverdagsliv samt de andre temaene vurderes å være dekkende for å svare på problemstillingen. Temaene har etter min mening bidratt til å få frem informantenes forståelse og beskrivelse av deres hverdagsliv samt at relevant teori har bidratt til å belyse beskrivelsene som deler av en større kontekst.

4. UNGE FLYKTINGERS HVERDAGSLIV

I denne første delen av analysen presenteres hovedtrekkene av informantenes beskrivelser av sitt hverdagsliv. Som beskrevet i kapittel 2 snakker Gullestad (1989, 18) om hverdagslivets flere dimensjoner. Hun trekker frem den daglige organiseringen av oppgaver og virksomhet, og hverdagslivet som erfaring og livsverden som to like viktige dimensjoner av hverdagslivet. Informantenes beskrivelser av den daglige organiseringen av oppgaver og virksomhet er hovedfokuset i denne delen. Hvilket tema som er tatt med er begrunnet ut fra mengden i det empiriske materialet. Videre i de to neste delene av analysen vil jeg se nærmere på informantenes beskrivelser av hverdagslivet som erfaringsdimensjon. Det har vært store forskjeller på informantene i studien med hensyn til deres grad av deltagelse i samfunnet. Det er viktig å fremheve at alle informantene har forskjellig botid i Norge, og er av den grunn i forskjellige faser av prosessen. Til tross for at variasjonsbredden er stor, er det likevel noen mønster som ser ut til å gå igjen hos alle informantene. Denne delen tar for seg bosted, skole, fritid, nettverk og sosial støtte som alle er viktige arenaer for barn- og unges integrasjon og tilknytning. I informantenes historier beskrives betydningen av disse arenaene.

4.1 Presentasjon av informantene

Hadi er den eldste av informantene, og han har bodd i Norge lengst. Han er i begynnelsen av tjuårene og kommer fra et land i Midtøsten. Han kom til Norge når han var 16 år. Hadi bodde på asylmottak flere steder i landet før han fikk opphold i Norge. Han flyttet da til bygdekommunen på Vestlandet. Der bodde han først i bofellesskap sammen med andre enslige mindreårige gutter. Hadi går på videregående skole, og jobber deltid ved siden av.

Yasir er også i begynnelsen av tjuårene og kommer fra et land i Midtøsten. Han har bodd i Norge i cirka fem år. Før han fikk oppholdstillatelse bodde han på flere asylmottak i landet. Når han fikk bosettingstillatelse flyttet han til et bofellesskap for enslige mindreårige i bygdekommunen. Yasir bor nå for seg selv i en hybelleilighet. Han går også på videregående skole.

Assad er fra et land i Midtøsten og er i begynnelsen av tjuårene. Han har bodd i kommune på Vestlandet i et par år. Assad bor i bofellesskap sammen med enslige mindreårige flyktninger. Han går nå grunnskolen, og skal begynne på videregående til høsten.

Abdulah er den yngste av informantene og den som har bodd i Norge kortest tid. Han er i slutten av tenårene og kommer fra et land i Afrika. Abdulah bor i bofellesskap sammen med Assad og andre enslige mindreårige. Før han flyttet til kommunen på Vestlandet bodde han

noen måneder på asylmottak i en annen del av landet. Abdulah går på grunnskolen. Han ønsker å begynne på videregående så fort han har lært seg godt nok norsk.

4.2 Bosted

Når Hadi og Yasir først kom til kommunen bodde de i bofellesskap sammen med andre enslige mindreårige flyktninger, nå har de flyttet for seg selv på hybel. Hadi forteller at han ønsket å flytte fra bofellesskapet fordi han syntes det var slitsomt å bo sammen med så mange forskjellige mennesker: *«Eg likte ikkje å være der på grunn av at eg syns det var vanskelig å være med masse andre folk som du... eller sånn... dei skjønna ikkje jo ikkje meg liksom, då var det litt vanskelig, då hadde eg lyst å være aleine.»* Siden han ikke trivdes med å bo sammen med så mange andre, fikk han hjelp fra de ansatte i bofellesskapet til å finne en leilighet for seg selv. Yasir bor også på hybel alene, noe han forteller han trives godt med. Han synes det er fint å bo alene, fordi han kan bestemme over seg selv.

Abdulah og Assad bor sammen i bofellesskap med andre enslig mindreårige flyktninger. De har sine egne rom og deler bad, kjøkken og stue med de andre ungdommene som bor der. Bofellesskapet er døgnbemannet, så det er alltid en eller flere voksenpersoner til stede. I hverdagene lager guttene sin egen mat, noen ganger lager de mat sammen med andre som bor i bofellesskapet. På lørdager lager personalet mat og alle spiser sammen. Dette kan en kjenne igjen i det norske familieliv, der det i mange familier er tradisjon at de lager god mat og spiser sammen i helgene. Assad sier at de av og til reiser på turer sammen: *«Viss vi spør personalet, så reiser vi dit vi vil. Vi reiste i vinter til Voss, også gjekk vi på ski der, og budde der, kanskje to netter.»* Abdulah og Assad forteller at personalet tar vare på dem og at de som jobber der er veldig hyggelige. De gir et inntrykk av at det er en trygghet at personalet er der hele tiden og hjelper dem med det de trenger. Abdulah uttrykker dette:

«They are grown up, like persons who takes care of us, and if it's something in the matter. (...) It's good to live here you know, they help you to learn everything, and they make you feel like you are home.»

Ut fra Abdulah og Assads beskrivelser kommer det tydelig frem at de voksne som jobber i bofellesskapet spiller en sentral rolle i deres hverdagsliv. Det kan se ut som at personalet har mange roller som alle er viktige for ungdommene. Dette kommer jeg tilbake til senere i kapitlet når jeg ser på informantenes beskrivelser av sosial støtte.

Begge guttene forteller at de trives med å bo der de bor. Abdulah sier at bofellesskapet er primært for enslige mindreårige under 18 år, men at de kan bo der til inntil de er 20 år.

Abdulah og Assad uttrykker begge en viss bekymring ved å flytte fra bofellesskapet, Abdulah beskriver det slik: *«You know, they are nice boys who lives here, and there is not many problems. I don't wanna leave, I have leave all my life you know»*. En slik beskrivelse illustrerer et bilde av hvor belastende det har vært å være i den rotløse tilværelsen av et liv på flukt. Det at han nå er kommet til et sted han trives og føler seg trygg er svært betydningsfullt og vanskelig å gi slipp på. Assad uttrykker også en viss bekymring for å flytte fra bofellesskapet, og det kan se ut som at tanken på å bo alene er skremmende:

Eg syns det er koselig å bu her, det er mange so bur aleine, ingenting å gjøre på. Når eg flyttar aleine blir det mindre kontakt med personalet, du kunne ikkje lære norsk, kunne berre snakke sitt språk... det blir vanskeligare når man bur aleine, når man har ingen å prate med.

Som de aller fleste andre ungdom skal også disse ungdommene foreta overgangen til en uavhengig tilværelse. Jansen (2013, 117) har gjort en kvalitativ studie av barn som bor på barnevernsinstitusjon og sier at måten overgangen fra avhengig til selvstendig skjer på, og betydningen av den kan oppleves svært utfordrende for mange ungdommer. Selv om informantene i denne studien ikke er barnevernsbarn i den forstand, er det likevel god grunn til å tenke at det finnes en del fellestrekk i og med at begge tilfeller representerer en sårbar gruppe. Jansen (2013) sier at flere forskere har påpekt det forhold at mange av disse ungdommene må foreta overgangen fra å bli tatt vare på, til å ta vare på seg selv, alene og over et mye kortere tidsrom enn ungdommer flest. Dette kan utgjøre en risiko for ungdommene. Cashmore og Paxman (2006) understreker at overgangen for disse ungdommene karakteriseres av mindre støtte, både emosjonelt, sosialt og økonomisk enn hva som er tilfellet for mange andre ungdom (Cashmore og Paxman 2006 sitert i Jansen 2013, 117). En kan tenke at denne overgangen vil være spesielt vanskelig for ungdom som har få nære relasjoner, og heller ikke sin familie i Norge.

4.3 Jobb og fritid

Assad spiller fotball to ganger i uken. Han spilte fotball i hjemlandet også, så det er noe han liker godt. Etter skolen pleier han og trene på treningssenteret før han går hjem. Hjemme spiller han ofte FIFA sammen med de andre guttene i bofellesskapet, eller hører på musikk. Assad forteller at når han først kom til bygda kjedet han seg veldig og var mest på rommet sitt. Dette har imidlertid forandret seg etter at han har blitt bedre kjent: *«I vinter går vi på ski, på fjellet og sånt, eg likar å gå på ski, eg likar snowboard. Også i sommar så trena vi på bana, eller viss bana ikkje er ledig så går vi til en anna plass der vi trena. Så nå har eg blitt kjent her.»* Videre forteller at han må skaffe seg en deltidsjobb, gjerne i butikk eller

bensinstasjon, men han har kun fått avslag på jobbsøknadene sine til nå. Yasir forteller at han er mye på skolen så han har ikke så mye tid i hverdagen til annet enn skole og lekser. I helgene pleier han å være sammen med noen kompiser. Den ene vennen har bil, så de pleier ofte å kjøre rundt i bilen hans. Yasir har ingen fast jobb, men forteller at han av og til sitter barnevakt for en dame han ble kjent med gjennom personalet i bofellesskapet han bodde. Han har også jobbet litt for en mann som bor på bygda med praktiske arbeidsoppgaver. Abdulah sier at han bruker å trene på treningssenter etter skolen, av og til spiller han fotball sammen med guttene han bor sammen med. I likhet med flere av de andre informantene bruker Hadi mye tid på trening. Han trener både på treningssenter og spiller fotball. Hadi er den eneste av informantene som har deltidsjobb ved siden av skolen, noe som nok gir han større økonomisk frihet. Han forteller at han er mye sammen med venner fra skolen på fritiden. I ukedagene pleier de og samles for å spille Playstation eller lage mat sammen, mens i helgene går han ofte på fest eller på den lokale puben.

4.4 utfordringer: «Vi kunne ikkje språket heller»

En av de største utfordringene informantene snakker om i møtet med en ny kultur er språket. De opplever at når de ikke kan gjøre seg forstått på det norske språket er det vanskelig å bli integrert i samfunnet. Flere av informantene forteller om store vanskeligheter med å lære seg det norske språk. Samtidig uttrykker alle informantene at målene deres er å lære norsk og de har stor motivasjon for å lære.

Vi kunne ikkje språket heller, det var så gale at det einaste vi kunne sei var ja eller nei. Vi kunne jo forstå en del, men vi kunne ikkje prate skikkelig. Eg kunne ikkje sei «det gjer eg» heller, så det blei berre ja. «Spiller du fotball?» nei eller ja... vi kunne ikkje sei at «ja, det gjer eg ofte» eller «eg liker ikkje fotball.» Vi kunne ikkje prate sånn.

Hadi forteller om når han først kom til bygda og hvor utfordrende det var å ikke klare å gjøre seg forstått på norsk. Det at han ikke kunne språket skapte store begrensninger i og med at det var vanskelig å bli kjent med nordmenn. Han forteller at han begynte på norskkurs etter to måneder, men at det var vanskelig fordi klassene ikke var oppdelt etter nivå og at ikke alle var like motiverte for å lære. Yasir beskriver sin opplevelse av norskopplæringen på en tilsvarende måte:

Eh..det var litt sånn kjedelig, dei hadde ikkje sånn gode system. De som er gamle, de som er under atten er ilag... så eg trur ikkje at de som er under atten år, de lærer skikkelig på denne måten. Eller viss de kunne fått en sjanse til å være med norske på ungdomskole så lærer de fortare.

På videre spørsmål om han tror det ville vært en bedre løsning for unge flyktninger å gå på norsk ungdomsskole svarer Yasir: *«Ja! jaja! For når du er på opplæringscenter så du er, alle er innvandrere, alle snakker sitt eget språk i pausen. Når du er på ungdomsskole eller videregående så du er ilag med norske, så du må jo snakke norsk.»* Både Hadi og Yasir forteller at de lærte mest norsk av å snakke med de ansatte i bofellesskapet de bodde i når de først kom til kommunen. Yasir sier: *«Ja, eg lærte ikkje mest på skolen når eg bodde i bofellesskapet, så de ansatte som jobber på bofellesskapet, så eg var bare ute på stova å snakke norsk, for å lære... ja.»* Hadi forteller også at han lærte mye norsk ved å bruke internett og *chatte* med norske. Han forteller at han synes det var svært nyttig for han å ha samtaler med norske på internett fordi han slo opp nye og ukjente ord i ordbok og lærte en god del på den måten. Samtidig ble han også kjent med noen norske som han fremdeles har kontakt med.

Assad og Abdulah går på grunnskolen på et opplæringscenter og sier at de lærer en god del norsk av å være der. Assad fremhever også at han lærer mye norsk når han hører andre snakke språket slik som når han snakker med personalet i bofellesskapet og på fotballtrening: *« (...) så prata eg masse norsk på trening, så lurte eg på korleis eg skal si det, så når eg kom på skolen så spurte eg læraren: korleis skal eg bruke sånn? Så kunne ho si til meg eller skrive til meg at det var bra sånn... så bruker eg det etterpå.»* Han beskriver også at han og de andre som bor i bofellesskapet trener på å snakke norsk med hverandre. Selv om noen har samme nasjonalitet og deler språk prøver de å snakke norsk sammen for øving. Dette er også noe personalet i bofellesskapet oppfordrer til. Abdulah uttrykker i likhet med de andre et ønske om å lære det norske språket og forteller at skolen er en god arena for dette. Han forteller at han trives på skolen og at skolen hjelper han til å lære nye norske ord. Abdulah forteller videre at han har gått på grunnskolen i hjemlandet og ikke trenger å lære de andre fagene som matte og naturfag, han trenger bare å lære seg norsk.

Alle informantene uttrykker tydelig at det å lære det norske språket er viktig for dem både på grunn av sosialt nettverk, utdanning og sikring av fremtiden. Samtidig er det en variasjonsbredde i hva som er hovedmålene deres for å lære seg norsk. Hadi forteller at hans hovedmotivasjon for å lære norsk var å bli kjent med nordmenn og skaffe seg et sosialt nettverk. Han beskriver at det var vanskelig å bli kjent med nordmenn i begynnelsen fordi hans manglende norskkunnskaper blokkerte for samhandling:

For eg visste jo at viss eg lærte språket så kjem eg til å bli kjent med alle, det som var problemet for meg var at språket var jo vanskelig... kunne ikkje prate... eg kunne jo sjå på noken som hadde lyst å prate med meg, og være med meg, men ka skulle vi finne på ilag viss eg ikkje forstår?

Yasir er opptatt av å lære norsk for å fungere i det norske samfunn. Det å kunne uttrykke seg uten å benytte seg av tolk til ulike offentlige hjelpeinstanser er viktig for han: «*Så eg hadde en plan at eg må gjøre det, viss du skal være i Norge, eller ja, så du må snakke norsk og lære norsk for å bli bedre i framtida så får du en god jobb. Viss du ikkje kan norsk så ingen vil ha deg på jobb. Så målet er å lære norsk.*» Yasir har ikke ekstra norsk opplæring på skolen for øyeblikket, men har fått tilbudet om en ekstra time i uka. Denne timen blir da tatt av arbeidstiden i et annet fag, noe han er usikker på om han ønsker. Han mener selv at han ikke er så dårlig i norsk at han trenger denne timen.

Assad forteller at hans mål for å lære seg norsk er at han skal begynne på videregående neste år. Egentlig skulle han begynne dette året, men tenkte at det ville blitt for vanskelig å begynne rett på videregående, så han går ett år ekstra på grunnskolen. Abdulahs hovedmotivasjon for å lære norsk er å begynne livet sitt her i Norge. En får en forståelse av at det å ikke kunne språket er en stor hindring og livet blir satt på vent. Som Abdulah sier:

You can't live without the language you know, if you don't have the language you can't find job, you even... when you study... maybe next year or so, I will start videregående skole, and if I don't know Norwegian it will be so hard, so difficult.

I likhet med de andre informantene ønsker også Abdulah og bli kjent med nordmenn og få norske venner, samtidig tenker han på fremtiden: «*Friends will come, but you have to think about the future before you meet friends here.*» Yasir, Abdulah og Assads fortellinger forteller at de tenker på fremtiden og har mange av de samme tankene for hva som er betydningsfullt for dem. Det å lære seg det norske språk blir fremstilt som en inngangsport for det de ønsker for fremtiden, nemlig å ta en utdanning som vil bidra til at de får en god jobb. En får et inntrykk av at så lenge de ikke mestrer språket blir livet satt på vent. Mange unge flyktninger har fått livet sitt satt på vent i lang tid både på grunn av en lang flukt og i påvente av å få svar på asylsøknaden. UngKul sin undersøkelse sier at det i gjennomsnitt tok ungdommene 1.6 år fra de forlot foreldrene sine til de ankom Norge (Oppedal, Jensen og Seglem 2008, 13). De som får opphold og tilbud om bosetting skal få bosetting så fort som mulig helst innen tre måneder³. Av flere årsaker er ikke dette tilfellet i dag, og mange unge flyktninger opplever

³ <http://www.imdi.no/nn-NO/Bosetting/Enslige-mindrearige/>

derfor å bli værende på asylmottak i lang tid. Dette er dyrbar tid for unge mennesker som er under utvikling og som allerede har brukt flere år på å komme i gang med livene sine.

Ut i fra fortellingene får man en forståelse av at det å lære det norske språket handler om mye mer enn språket i seg selv. For informantene handler det å lære språket om egenverd, å være med i det norske fellesskapet, å minske skillet mellom «oss» og «de andre» og om å være selvstendige unge mennesker som ikke er avhengig av tolk eller andre for å gjøre seg forstått.. De knytter også språket opp mot fremtidsmuligheter og å kunne starte livet sitt i Norge, skaffe seg et sosialt nettverk og å ta en utdanning som vil lede til en god jobb. Som nevnt i kapittel 2 er språk nært knyttet opp mot menneskers identitet. Eriksen (2011, 118) sier at norsk ikke bare er et verktøy for kommunikasjon, men også noe som markerer identitet og tilhørighet. Samtidig kan en også si at språket signaliserer forskjeller. Om en snakker norsk med aksent vil man gjerne ikke blir sett på som «helt» norsk, fordi de ikke mestrer språket på samme måten som etnisk norske. Dette kan bidra til at skillet mellom «oss» som mestrer språket, og «de andre» som ikke mestrer språket blir større.

4.5 Relasjoner og nettverk

Gjennom skolen har Yasir kontakt med nordmenn hver dag. Han forteller at i klassen er det bare han og en annen gutt som ikke kommer fra Norge. Siden skolen ikke ligger i kommunen hvor Yasir bor, møter han som regel bare de han går i klasse med når han er på skolen. Yasir forteller at han har to kompiser som bor i nærheten som kommer i fra samme land, de er han mye sammen med på fritiden. Han også har kontakt med noen norske, de fleste har tilknytning til bofellesskapet han bodde i når han først kom til kommunen. Et av målene hans er å bli kjent med flere norske.

Assad er med på et organisert fotballag sammen med jevnaldrende norske gutter. Han sier at de for det meste bare har kontakt på trening, men er på hils når de møtes i andre sammenhenger som for eksempel på butikken. Assad uttrykker et ønske om å ha mer kontakt utenom fotballen også: «*Ja, det er jo kjekt å møte norske gutter og prate med dei...*» Han forteller at for det meste er han sammen med de andre guttene som bor i bofellesskapet og personalet der. Assad er den eneste av informantene som forteller at han har kontakt med familien i hjemlandet. Han pleier å snakke med moren sin på telefonen og understreker at det er godt å vite at familien har det bra i hjemlandet.

I likhet med Assad forteller Abdulah om få nære relasjoner og lite nettverk. Likevel forteller han at han har mennesker rundt seg som hjelper han med det han trenger. Han har lite kontakt

med andre norske enn personalet som jobber i bofellesskapet, men understreker at han ønsker å bli kjent med norske jevnaldrende: «*thats one of the reasons why I wanna learn Norwegian so fast.*» Han forteller at på fritiden er han mest sammen med de andre guttene som bor i bofellesskapet, men at han også kjenner to gutter som er fra samme land som han. De har han blitt kjent med på skolen, og han pleier av og til å besøke dem. Hadi skiller seg ut fra de andre med at han beskriver et stort nettverk bestående av både nordmenn og venner fra sitt eget hjemland. Hadi er den eneste som lever tilnærmet likt det bildet informantene presenterer av hvordan de ønsker å bli integrert i det norske samfunnet. Han forteller at det var vanskelig å bli kjent med nordmenn i begynnelsen, men at han hele tiden fortsatte å prøve:

Men så begynte eg litt å lære fortare, og då fekk eg muligheten til å begynne på vidaregåande, det var der eg begynte å lære språket skikkelig og litt sånn henge med norske og få mange venna og sånn. Plutselig blei allting forandra. Då hadde eg mange venna på besøk, og eg har vært på besøk til dei og, har blitt kjent med foreldra deira. Sånn plutselig blei alt forandra, ei stor forandring for meg.

Historien til Hadi er en fortelling om bevegelse og forandring. En kan se på det som en før og nå fortelling, som inneholder et vendepunkt når han begynte på videregående skole. Ut fra Hadis beskrivelse får man en forståelse at det å få norske venner og bli kjent med familien deres er svært betydningsfullt for han. Hadi skiller seg ut fra de andre informantene i og med at han beskriver et stort sosialt nettverk og at han deltar i det norske samfunnet i større grad enn de andre. Dette kan en se ut fra hvordan han selv aktivt har gått inn for å bli kjent med nordmenn, og at han til tross for avvísninger har fortsatt å stå i situasjoner han beskriver som vanskelig. Det må også ses i sammenheng med de ulike prosessene informantene befinner seg i. Hadi er den av informantene som har bodd lengst i Norge og vil dermed være i en annen fase av integreringsprosessen enn de andre.

Frønes (2006, 184) mener at vennskap er en form for gjensidighetskontrakt mellom likeverdige. Han fremhever at jevnaldrende har en betydelig rolle i sosialiseringprosessen til barn og unge. Hvordan vi oppfatter oss selv ses i nærmere sammenheng med kommunikasjon fra jevnaldrende enn det som kommuniseres fra foreldre (Frønes, 2006, 184). Relasjoner blant jevnaldrende venner kjennetegnes blant annet av likeverd og en opplevelse av likhet. En kan tenke seg at betydningen av venner som sosial og anerkjennende støtte er ekstra viktig for enslige mindreårige som ikke har sin familie i Norge. I sosiale nettverk kan ungdom søke støtte og hjelp når de opplever vanskelige situasjoner. Sosiale nettverk kan ofte være en

formidler av emosjonell støtte som kan gi ungdommene en følelse av å være akseptert, verdsatt og elsket (Oppedal m. fl. 2011, 32).

4.6 Virtuelle relasjoner

Yasir forteller at han har mye kontakt med andre fra hjemlandet gjennom Facebook. De ble han kjent med når han var på flukt til Norge og flere av dem bor i andre land i Europa. I likhet med Yasir snakker også de andre guttene om sosiale nettverk via Facebook og andre sosiale medier. Hadi sier blant annet at når han først kom til kommunen hadde han det ganske vanskelig, da snakket han ofte med en gutt fra hjemlandet som han hadde blitt kjent med på asylmottaket:

Den einaste måten å være opptatt på var å prate, og då var det best å prate med en fra hjemlandet, som kunne kulturen, språket og prate om alt. Så seie at vi savner det, og savner det og ja. Han kunne forstå meg skikkelig for han var jo i samme situasjon som meg.

Gjennom sosiale medier kan man opprettholde kontakten og kommunisere med familie og venner som befinner seg overalt i verden. For om lag en tredjedel nordmenn er den viktigste motivasjonen for å være tilstede i sosiale medier nettopp kontakten med familie og venner. Det betyr mye for oss å kunne følge med på hva våre nærmeste gjør og kommunisere med dem (Staude og Marthinsen 2013, 57). Det er gjort lite forskning på hvilke innflytelse sosiale medier har i unge flyktnings liv. Det er uansett god grunn til å tro at det er en viktig del av hverdagslivet til vår tids *moderne flyktninger*. En kan gjerne se på det som en ny form for sosial støtte, der man opprettholder og skaper tilhørighet gjennom virtuelle relasjoner. Hadi sitt utsagn fremhever dette.

Sosiale medier har mange ulike funksjoner. Flertallet av informantene sier at de ofte chatter på nett med andre mennesker. Abdulah sier for eksempel at han ikke har noe særlig kontakt med jevnaldrende nordmenn som bor i bygda, men at han gjennom Facebook har kontakt med noen norske jenter i en annen norsk by. Malene C. Larsen (2013, 157) sier at utover det å være en betydelig del av unge menneskers vennsksrelasjoner, er bruken av sosial nettverkssider i høy grad forbundet med selvfremstilling og identitetsdannelse. Videre fremhever hun at tidligere forskere har dratt konklusjonen om at internett medfører en postmoderne identitetsdannelse, hvor unge gjennom å sette sammen ulike identiteter selv kan bestemme hvem de vil være (Larsen 2013, 168). Minoritetsetniske ungdom representerer en gruppe som i mange tilfeller blir sett på som fremmede og annerledes. De aller fleste mennesker synes det er vondt og til stadighet bli gjort bevisst sin annerledeshet, dette gjelder

kanskje særlig for unge mennesker. De aller fleste ungdommer ønsker å bli oppfattet som vanlige ungdommer. Sylvia Söderström (2009) har gjort en studie av IKTs betydning i dagliglivet for ungdommer med funksjonsnedsettelse. Hun sier at den digitale arena representerer et frirom fra sosiale normer om kroppslig skjønnhet, slankhet, sunnhet og likhet. Således gir den digitale verden større muligheter for den enkeltes selvpresentasjon enn i ansikt til ansikt relasjoner (Söderström 2009, 117). Ved bruk av sosiale medier kan en nedtone annerledesheten. Mennesker kan til tross for hudfarge, etnisitet, funksjonsnedsettelse eller andre forskjellsskapende markører inngå relasjoner som er vanskelig i den fysiske verden. Sosiale medier gir i den forstand en mulighet til likestilt deltagelse.

4.7 Familie og savn

Som nevnt tidligere er Assad den eneste som forteller at han har kontakt med familien i hjemlandet. Han snakker jevnlig med moren på telefon og gir uttrykk for at denne kontakten betyr mye for han. På grunn av familiens situasjon hjemme vurderer Assad å flytte fra kommunen til en større by der det vil være enklere å få seg en deltidsjobb: *«Eg må jobbe, eg tenke på familien min i (hjemland), eg har kontakt med dei, eg snakka med dei også det er vanskelig der, så dei seier til meg at eg må jobbe.»* Assad sier imidlertid at hvis han får en deltidsjobb i kommunen vil han fortsette å bo der. Ada Engebrigsten (2002, 86) kaller dette transmigrasjon og sier at dette er et sosialt fenomen som er en side av migrasjonsprosessen som det er lite fokusert på. Transmigrasjon handler om en pendling, enten at man fysisk reiser eller gjennom kontakt og utveksling mellom hjemland og eksilland (Fuglerud 1999; Engebrigsten 2002, 86).

Det å ha kontakt med familien i hjemlandet kan være en betydningsfull sosial støtte for unge flyktninger som har kommet til Norge alene. Samtidig kan det tyde på at det også fører noen belastninger med denne kontakten. Det å vite at familien i hjemlandet har det vanskelig kan være en stor belastning å bære. For Assad er det viktig å hjelpe familien i hjemlandet, selv om dette innebærer at han må flytte fra kommunen. Yasir forteller også om savnet etter familien, hans største ønske er at moren hans var der sammen med han. Videre sier han at hvis han får muligheten vil han reise tilbake og finne familien sin. Han forteller at han hadde kontakt med mor og søsken for flere år siden når han var på flukt i et naboland, men måtte kaste kontaklinformasjon av redsel for menneskesmuglere: *«Eg måtte miste kontakten, fordi de som smugler mennesker, viss de får et eller annet nummer eller informasjon om deg, så ringer de, også sier de at vi har gutten din, vi må ha masse penger... så ja...»* Yasirs historie handler om at han måtte gjøre et stort offer, for å beskytte familien måtte han ofre kontakten dem

imellom. Dette er en historie man ikke hører om så ofte, og det kan være vanskelig å sette seg inn i dramatikken i situasjonen.

Ut i fra disse historiene får man en forståelse av at bekymringer og savn av familie og tapte relasjoner i stor grad preger informantenes hverdagsliv. Alle informantene reiste fra noen i sin familie da de forlot hjemlandet. Savnet etter familie og venner i hjemland står sentralt hos mange flyktninger og innvandrere som kommer hit. Når man i tillegg er her helt alene uten foreldre som støtte, som enslige mindreårige, kan situasjonen være svært vanskelig.

4.8 Sosial støtte

På spørsmål om hvem de går til hvis de trenger hjelp til noe forteller Yasir at han først og fremst ville snakket med ei dame som tidligere jobbet i bofellesskapet han bodde på. Nå jobber hun som lærer på skolen han gikk på. Om han trenger hjelp til lekser for eksempel så ringer han til henne og hun sier alltid til han at han bare må ringe hvis han trenger hjelp. Yasir møter damen jevnlig, av og til er de på besøk hos hverandre eller møtes på kafe når det er fint vær. Om det er småproblemer han trenger hjelp til snakker han kanskje med noen av kompisene sine, men om han ser at de ikke greier å hjelpe, snakker han med henne. Abdulah forteller at han snakker med lederen i bofellesskapet når han trenger hjelp: « *He helps me always, he helps me when I need something, there is no other people to ask, just him.* » I likhet med Abdulah går Assad til personalet i bofellesskapet når han trenger hjelp. Om han trenger hjelp til lekser, matinnkjøp eller om han skal noe sted spør han personalet. Assad forteller at han synes personalet er veldig hyggelige og at de sitter mye og snakker sammen. Han snakker også ofte med familiene til de ansatte.

Hadi skiller seg også her ut fra de andre informantere i og med at han beskriver mange støttespiller han går til om han har behov. Han sier at hvem han ber om hjelp fra kommer an på problemet. Om det er problemer med penger tar han kontakt med de minoritetsetniske vennene sine som også bor i Norge. Han utdyper at det som er fint med hans kultur er at de hjelper hverandre om noen har kommet i en vanskelig situasjon. Om han blir syk kommer han til å ta kontakt med noen av de som jobber i bofellesskapet han bodde før. Flere av de ansatte der er fortsatt gode venner sier han. Om han har andre problemer han trenger hjelp til kommer han til å snakke med venner på skolen og kanskje foreldrene deres. Han har også god kontakt med dem han leier hybel hos. Hadi forteller at husvertene er veldig snille mot han og at de hjelper han så godt de kan om han spør om det.

Han har også enda kontakt med særkontakten sin på asylmottaket han bodde på før han kom til kommunen: « (...) så av og til, så har eg litt sånn, når eg har store problemer eller når eg tenker at no er det bedre å prate med en som har bedre erfaring kanskje, så prata eg med ho om problema, så kanskje vi finne ei løysing.»

I en studie av enslige mindreårige gjort av Hjelde og Stenerud (1999, 49) var ønsket om å bli behandlet som en vanlig ungdom, få utdanning og ønsket om en voksenperson som bryr seg de tre mest fremtredende behovene de enslige mindreårige ga uttrykk for. Det å ha trygge, stabile voksenrelasjoner i livet sitt er viktig for de aller fleste ungdommer. Siden disse ungdommene ikke har familien sin i Norge synes denne voksenkontakten å være spesielt viktig. Fravær av foreldre som omsorgspersoner skaper hos flertallet av de enslige mindreårige et behov for å ha en voksenperson de kan stole på, som bryr seg og som beskytter dem (Hjelde og Stenerud 1999, 46). I folkehelseinstituttets rapport 2009:11 *Avhengig og selvstendig*, er det gjort en undersøkelse av de utfordringer enslige mindreårige flyktninger møter i hverdagen i forhold til psykisk helse. Undersøkelsen viser at det er en sammenheng mellom depressive plager og manglende voksenkontakt. Ungdom som ikke har nære voksenrelasjoner er ofte i en mer sårbar situasjon enn ungdom som har en trygg og stabil voksenkontakt (Oppedal, Seglem og Jensen 2009, 22).

Ungdommene i denne studien beskriver alle en grad av voksenkontakt. Assad skiller seg imidlertid ut her i og med at han har kontakt med familie i hjemlandet. For Assad og Abdulah er det personer som er knyttet til bofellesskapet de spør om hjelp og tar opp problemer med. Det er også de personene som er til stede i dagliglivet og yter omsorg. Det ser ut som at relasjonene til hjelpeapparatets representanter har flere betydninger for informantene. Som tidligere nevnt får man, ut i fra informantenes beskrivelser, en forståelse av at personalet i bofellesskapet utfyller mange roller som er sentrale i ungdommenes hverdagsliv. De står for den daglige omsorgen som i dette tilfellet innebærer flere aspekter som å gi veiledning og støtte, reise på turer, organisering av fritidsaktiviteter og på generell basis skape et trygt hjem for ungdommene. Samtidig kan man også si at de ansatte er språk og kulturformidlere for ungdommene. Man kan se på det slik at personalet i bofellesskapet har mange av rollene som foreldre har i norske familier.

For Yasir og Hadi er det også i mange tilfeller representanter fra hjelpeapparatet som gir støtte og hjelp ved behov. Skillet her er derimot at noen av disse forholdene har blitt redefinert, fra å være betalte representanter fra hjelpeapparatet til å være relasjoner som baserer seg på

frivillighet og omsorg. At disse relasjonene opprettholdes og reetableres etter at ungdommene har flyttet fra asylmottak eller bofellesskap kan si noe om hvilken særegen posisjon enslige mindreårige er i. Mangelen på nettverk, og særlig voksenpersoner kan føre til et behov for å opprettholde disse relasjonene, gjerne for begge parter. Ut fra informantenes beskrivelser ser man at representanter fra hjelpeapparatet har en betydningsfull rolle i deres hverdagsliv, noe som også går utenom de betalte arbeidstidene.

4.8 Fremtidsplaner og drømmer

Abdulah forteller at han først vil bli ferdig på videregående og så starte på universitetet. Han er ikke sikker på hva han skal studere enda, men han drømmer om å bli lege. Han forteller at han har positive tanker om fremtiden: *“I have positive feelings, I will get to know people, and learn more...and it will be good. You know everybody have those wishes...I think it will be good.”* Assads tanker om fremtiden er at han ønsker å bli ferdig med utdanningen og skaffe seg en jobb. Han vil kjøpe seg en bil og hvis han har penger vil han kjøpe seg et hus. Yasir drømmer om en god jobb og familie. Han har lyst å utdanne seg til lastebilsjåfør, han tror dette vil være et spennende yrke fordi han får muligheten til å reise og oppleve nye ting. Videre er han usikker på hvor han kommer til å bo med tanke på jobb, men sier han kommer til å bo en plass i fylket. Han drømmer også om å snakke perfekt norsk og å få kontakt med familien sin igjen. Hadi sine tanker om fremtiden er også å ta en utdanning og få en god jobb. Han forteller at han ønsker å søke om norsk statsborgerskap fordi han da kan søke seg inn i militæret og få fri utdanning. I et femårs perspektiv kan han se for seg at han har en kjæreste han bor sammen med; *«Kanskje eg er samboer, kanskje gift, eller ikkje gift kanskje. Litt vanskelig å sei no, men det spørst ka utdanning eg får, viss eg blir ferdig med utdanning så bor eg med noken i alle fall.»*

I følge Jansen (2013, 121) har fremtidsplanene til unge mennesker også en relevans for hvordan de forstår og opplever seg selv i nåtid. Fremtidsnarrativer gir mening til fortid og nåtid på nye måter og åpner for kunnskap om hvordan våre fortellinger er sammensatte og ikke alltid følger en eksakt tidslinje fra fortid via nåtid til fremtid (Jansen 2013, 121). Hun kaller dette prospektive narrativer og beskriver at disse har en betydning for utvikling fordi historier om fremtiden gir oss en forståelse av hvem vi er og hvilke muligheter vi har. Alle informantene i studien har tanker om en norsk fremtid. De har planer og fremtidsdrømmer som de fleste ungdommer har. De ønsker å ta en utdanning og få en god jobb, de drømmer om bil, hus og på sikt å finne kjærligheten og etablere seg. Disse planene for fremtiden ligger nært den norske normen, noe man kan se på som et uttrykk for integritet.

4.9 Oppsummering

Gjennom informantenes beskrivelser får man et innblikk i flere aspekter av deres hverdagsliv. Beskrivelsene viser også at det er stor variasjon blant informantene. Fra Assad og Abdulah som bor i bofelleskap og er avhengig av personalets hjelp og støtte. Til Hadi som skiller seg ut fra de andre på de fleste områder, og viser en stor grad av selvstendighet. Beskrivelsene er med på å sette rammen for de neste delene, som dreier seg om hverdagslivet som erfaringsdimensjon. I tillegg vil denne delen bidra til å sette konteksten, noe som kan bidra til at informantenes perspektiver fremtrer klarere.

5. Å BLI VOKSEN I EN BYGDEKOMMUNE

Hvordan lokalsamfunnet mottar og støtter unge flyktninger som kommer alene er av stor betydning for integrering og følelsen av tilhørighet. Denne delen tar for seg informantenes perspektiver og erfaringer ved å bo i en liten kommune.

5.1 «Her var det veldig lite for meg, men nå er det stort»

Første gang eg kom hit, eg kommer ifra stor by, der det er masse folk og masse som skjer, men her var det veldig lite for meg, men nå er det stort. Eg har blitt kjent her.

Assad forteller at når han flyttet til kommunen syntes han det var veldig lite. Lite folk og lite å finne på. Han forteller at han kjedet seg mye og var mest på rommet sitt. Etter hvert som han har blitt kjent med stedet og andre jevnaldrende gjennom fotball har han begynt å trives bedre. Samtidig beskriver han at det er litt vanskelig å bli kjent med folk utover det å si hei: «*Det er mange folk som seier hei når eg ser dei, snakka vi av og til, men vi kjenner ikke dei, så der er litt problemer, men dei veit jo at vi bur her.*» Yasir forteller at han synes det er fint å bo i kommunen. Han forklarer at han trives fordi det er rolig, koselig og en fin plass spesielt om sommeren. Videre sier han at det er bedre enn å bo i Oslo eller Bergen fordi der er det masse trafikk og veldig travelt. Han mener også at det er enklere å bli kjent med nordmenn på bygda enn i de store byene: «*Man kan bli kjent fort med norske enn i Oslo eller Bergen, for her bur flest norske, eller nordmenn, også i Oslo og i Bergen der er mest innvandrere, så eg har kompiser, de har alltid kontakt med (hjemlandske).*» Han forteller at han synes flyktningene som kommer til bygda blir tatt imot på en god måte og at folk er hyggelig. Videre sier han at han ikke har følt at det har vært noe negativt med å bo i kommunen: «*(...) eg er veldig glad, og kanskje eg kjem til å bu her i framtida og.*»

Abdulah forteller at han har lært mye om norsk kultur og norsk språk av å bo i kommunen. I likhet med Yasir er han glad han bor på et lite sted og ikke i en stor by. Han sier at om han hadde bodd i en stor by som Oslo eller Trondheim hadde han ikke lært noe fordi han da mest sannsynlig bare hadde vært sammen med mennesker fra sitt eget hjemland. Videre forteller han at det er enklere å bli kjent med norske når man bor på et lite sted, dette til tross for at han beskriver lite kontakt med nordmenn som bor i bygda:

They are friendly, but I dont have connection with Norwegian people, just the people that works in here and the school. (...) I will not say that they don't try, I just see that there is something between us and the people, just little like normal, we just say hey to each other when they see us... but there is no like talk or connection with Norwegian people.

Det er usikkert akkurat hva Abdulah mener når han sier dette. En forståelse er at han opplever et slags skille mellom «oss» ikke- norske og de norske på bygda. Samtidig som han mener at de norske kanskje prøver å komme i kontakt, er det noe mellom de minoritetsetniske ungdommene og nordmenn som gjør at dette er utfordrende.

Hadi skiller seg ut fra de andre ved å beskrive et stort sosialt nettverk i lokalsamfunnet. Han skildrer en tilværelse der han har kommet inn i bygdesamfunnet på en måte som er ganske forskjellig fra de andre guttene: «*Eg har blitt kjent med en god del på puben, så hadde eg jo mine venner på trening og venna på videregående, så plutselig eg kjenner jo nesten heile bygda, for her er ganske lite. Plutselig ser eg at faen, eg kjenne jo alle no.*» Hadis beskrivelse gir et bilde av at han er godt integrert i bygda. Begrepet sosial kapital kan være relevant å trekke frem her. Sosial kapital i form av relasjoner til voksne og jevnaldrende kan bidra til både økt selververd og en følelse av tilhørighet til lokalsamfunnet.

Det å bo i et velfungerende og støttende lokalsamfunn har mye å si for minoritetsetniske barn- og ungdoms integrering. Alle informantene gir uttrykk for at de trives i bygda og at de er glad de bor i en liten bygd og ikke i en stor by. Informantene trekker frem at det positive med å bo i et lite bygdesamfunn er at det er mindre stressende og enklere å bli kjent med nordmenn. Kontrasten i fortellingene er imidlertid at flere av informantene snakker om lite kontakt med andre nordmenn enn representanter fra hjelpeapparatet. De opplever en imøtekommenhet fra innbyggerne og mange sier hei, men det kan virke som kontakten ofte stopper der. Dette kan man se i sammenheng med Klepp (2003) sin rapport *Trivsel og integrasjon blant etniske minoriteter*. I rapporten beskriver hun at sosial organisering og integrasjon i bygdekommuner i stor grad er dominert av tilknytning til stedet og sterke fellesskap. I små bygdesamfunn har ofte lokalbefolkningen levd sammen i generasjoner og mange er knyttet sammen gjennom sterke familie-, slekts- og venneband. Til tross for moderniseringsprosesser er sosial organisering og integrasjon i bygdekommunene fremdeles dominert av sterke moralske fellesskap og tilknytning til stedet (Klepp 2003, 14).

For nyinnflyttede kan det derfor være vanskelig å integrere seg, og kategoriene «oss» og «de» blir gjerne oppfattet som grensemarkeringen mellom «vi herfra» og «innflytterne». Den sosiale kontrollen som eksisterer i små bygdesamfunn er med på å prege relasjonene mellom lokalbefolkningen. Det at det finnes mange bånd som knytter sambygdinger sammen kan

bidra til at mennesker som kommer utenfra, og spesielt mennesker som har en annen kulturbakgrunn, kan bli ekskludert fra det sosiale fellesskapet (ibid.).

Klepp (2003, 59) diskuterer at sosiale og kulturelle forskjeller i et lite miljø, som i dette tilfellet er bygdesamfunnet, kan innebære flere og mer komplekse situasjoner å takle i hverdagslivet enn hva det er i større og mer urbane miljø. Dette fenomenet kan en gjerne se i sammenheng med at i små samfunn kan sosial og kulturell differensiering innebære langt mer komplekse og kompliserte sosiale relasjoner enn i større byer. Noe som innebærer at kunnskap om lokale og kulturelle koder for hverdagssamtalen kan være viktigere for å fungere i bygdesamfunn enn i byene der mangfoldet er større (Klepp 2003, 59). Gullestad (2002) fremhever at når man ikke vet, eller er usikker på om motparten kjenner til kulturelle og sosiale koder kan det føre til at unngåelse blir en strategi.

Selv om flere av informantene forteller om lite kontakt med sine norske sambygdinge, synes de å føle en tilhørighet i bygda de bor i. Dette kan komme av som Klepp (2003, 60) snakker om at de opplever en mulighet for å bli sett som en *ekte* person, og ikke bare som en fremmed eller en innvandrer, som er noe man kanskje kan risikere når man bor i de større byene. Noen av informantene snakker om at de norske i bygda hilser når de møtes på gata og som Assad sier: «*dei veit jo at vi bur her*». Man kan forstå dette som at selv om kontakten er begrenset blir ungdommene anerkjent og sett av de norske i bygda. Dette kan være med å styrke følelsen av tilhørighet, noe som ikke nødvendigvis hadde vært tilfellet i en større by der de kanskje hadde blitt sett på som en i mengden av mange andre minoritetsetniske ungdommer.

Alle informantene beskriver en følelse av tilhørighet til stedet. Det er imidlertid Hadi og Yasir som uttrykker dette sterkest, noe som man gjerne kan se i sammenheng med at de har bodd der lengst. Hadi forteller at han snart må flytte til en større by for å starte på høyere utdanning, men han har lyst å flytte tilbake til bygda i fremtiden om det finnes jobbmuligheter der. Samtidig som han gleder seg til å begynne på høyere utdanning, uttrykker han en viss bekymring med å flytte fra bygda: «*Heile livet mitt er i forandring liksom, flytte og flytte, akkurat no når eg tenke på at eg skal flytte herfra, det er ganske vanskelig å tenke på. For no har eg begynt å bli kjent med folk her, og eg trives her.*» Han forteller at det blir vanskelig å flytte fra det allerede etablerte nettverket han har jobbet hardt med å få og starte på nytt et annet sted: «*For disse her, disse vennane eg har no, eller noken ganga seie den nye familien min, eg trives med det, eg lika det. Så viss eg skal begynne på nytt igjen, det blir vanskelig... det kjenne eg.*»

For etnisk norske ungdommer i bygdesamfunn er det ofte en del av overgangen fra ungdom til ung voksen å flytte hjemmefra og til større byer for utdanning eller jobb. Dette med tryggheten om at de har en base i hjemme hos familien som man reiser tilbake til med jevne mellomrom. For enslige flyktninger som gjerne har brukt flere år av livet sitt på flukt og på asylmottak, kan denne overgangen føles ekstra opprivende. Ofte har de heller ikke den samme trygge basen å komme tilbake til. Dette betyr for mange at de må begynne på nytt enda en gang, noe som kan føles utfordrende og vanskelig. Det skal sies at dette ikke gjelder for alle, for mange unge flyktninger kan det å flytte til en ny by og starte med utdanning eller jobb være både positivt og spennende.

5.2 Organisert aktivitet i integreringsarbeidet

Selv om informantene uttrykker at de trives og føler tilhørighet til bygda de bor i mener flere at kommunen kunne gjort mer for å integrere unge flyktninger som kommer dit. De uttrykker at det vil være til stor hjelp om kommunen opprettet aktivitetstilbud der jevnaldrende flyktninger kan møtes å bli kjent. Noen av informantene snakker om at det ikke alltid er like enkelt for unge flyktninger å ta initiativet selv, men at gjennom felles aktivitet med norske kunne det blitt enklere. Hadi tror at det å invitere nyankomne flyktninger til å være med på for eksempel et fotballag eller volleyballag kan bidra til at fremmedfrykten blir mindre:

Så i hvert fall dei treffer kvarandre, dei ser kvarandre og tenker; åja, disse her skal bu i kommunen, vi er jo fra kommunen, så på en måte vi må bli kjent med dei. Og du finner ut etterkvart at dei er ikke farlige slik som vi trur kanskje, noken i hvert fall gjer det.

Hadi beskriver at fremmedfrykten han opplever hos noen representanter fra majoritetssamfunnet kan opphøre om minoritetsetniske og majoritetsetniske møtes og blir kjent. Det at han bruker ordet farlig når han beskriver minoritetsetniske kan illustrere en karakteristikk som media ofte bruker om innvandrere og flyktninger. Hvordan medias blikk kan ha innvirkning på både majoritet og minoritet forståelse kommer jeg tilbake til i kapittel 6. Å delta på fritidsaktiviteter kan sammen med skole være en av de viktigste integreringsarenaene for unge flyktninger. Dette kan være en arena de kan føle mestring og samtidig etablere vennskap med norske og andre minoritetsungdommer⁴. Flere av informantene sier at det kan være vanskelig å takle avvísninger fra nordmenn og at det fort kan føre til at man istedenfor å prøve igjen heller trekker seg tilbake og bare har kontakt med andre fra sin egen kultur eller andre med minoritetsbakgrunn.

⁴ http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Arbeid_med_enslige_mindreaarige.pdf (25.04.2014).

6. UNG FLYKTNING OG DET NORSKE SAMFUNN

I denne delen av analysen ser jeg på den erfaringsbaserte dimensjonen av hverdagslivet som Gullestad (1989, 19) snakker om. Jeg vil dermed se nærmere på informantenes egne erfaringer og perspektiver for den virkeligheten de lever i. For å belyse dette har jeg brukt utdrag fra narrativ teori som analysemetode.

Både Assad, Abdulah, Yasir og Hadi har fortalt om andregjøring og kategorisering på ulike måter noe som impliserer at dette har betydning for deres hverdagsliv. Det er imidlertid Hadi sine fortellinger som uttrykker dette tydeligst. Jeg har derfor valgt å bruke hans fortellinger som hovedstruktur og supplere med de andres fortellinger når jeg ser nærmere på hvilke betydning kategorisering og andregjøring har for informantene i deres hverdagsliv. I denne delen tar jeg også for meg hvordan informantene på flere måter forhandler om identitet, og bruker begrepene hybridisering og kreolisering for å belyse dette.

6.1 Vi utlendinger- dere nordmenn.

En måte å sette verden i system på er gjennom sosial kategorisering. Kategorisering hjelper den enkelte til å skape sin egen identitet, samtidig har vi også et behov for å kategorisere andre. Som sagt i kapittel 2 handler kategorisering ofte om dikotomisering der vi markerer forskjeller gjennom å dele opp i kategoriene «oss» og «de andre». Skytte (2008, 117) fremhever at når det handler om etnisitet og nasjonal identitet har vi en tendens til å signalisere forskjeller både gjennom våre handlinger og våre holdninger. Informantene i denne studien representerer en gruppe som ofte blir sett på som «de andre» av majoritetssamfunnet. Kategorien «de andre» er ikke likeverdig med kategoriene «vi» eller «oss», men signaliserer noe som skiller seg ut, noe fremmed eller noen som er utenfor fellesskapet. Etnisk norske behøver ofte ikke å tenke gjennom hvilke kategorier man tilhører fordi man som regel befinner seg innenfor et «vi», en allerede etablert kategori som markerer fellesskap og tilhørighet. I informantenes tilfelle er ikke dette like selvsagt. Hadi beskriver i sin fortelling hvordan han opplevde det når han først kom til kommunen, og hvordan han opplevde lokalbefolkningens blick på seg selv og de andre minoritetsetniske ungdommene:

Eg trur det var slik at dei er litt redd, for vi e litt merkelige faktisk, men ikkje etterkvart, no er eg... eg virka som en norsk liksom, men når vi kom til Norge i begynnelsen så er vi litt sånn rare, hehe... så alle tenker; ka er gale med han der liksom? Eg sjøl ser jo på en som kommer fra et annet land, og dei virka litt rare faktisk, eg merka det no, men i begynnelsen vi trur ikkje det, vi trur vi er vanlige, men norska vil ikkje liksom, eller sånn... for vi va litt hyper, vi kunne ikkje språket heller.

I Hadis fortelling går han frem og tilbake i tid, han forteller om hvordan det var når han først kom til bygda om hvordan han og de andre minoritetsungdommene ble sett på og hvordan det er nå som han «*virka som en norsk*». Han konstruerer ulike forståelser av seg selv i forhold til ulike diskurser og de forskjellige posisjonene som gjøres tilgjengelige (Jansen 2013). Ved å bruke ord som *rare* og *merkelige* snakker han seg selv inn og ut av ulike kategorier som innebærer det norske og det ikke-norske. Historien er i utvikling der Hadi beskriver at før var han en av de *rare* og *merkelige* utlendingene, mens nå har han skjønnet hvordan det norske samfunnet fungerer og blitt mer «*som en norsk*». I sin fortelling ser Hadi på minoritetsetniske gjennom et norsk blikk og viser til en forståelse for hvorfor de norske i bygda avviste dem: «*for vi var jo litt hyper, og vi kunne ikkje språket heller*». I utviklingshistorien gir han uttrykk for en forståelse for hvorfor de norske på bygda handlet som de gjorde. Han skjønner det nå, for han opplever selv at de nye minoritetsetniske som kommer er annerledes og oppfører seg rart. De har ikke knekt de kulturelle kodene, noe som gjerne kunne ha plassert de innenfor en annen kategori. Jansen (2013) diskuterer at historiene kan skape mulige selv som står i motsetning til hverandre. I denne fortellingen ser man at det skjer en utvikling der selvforståelsen går fra «vi» når Hadi snakker om seg selv og andre minoritetsetniske, til å presentere de minoritetsetniske for «de». Ut fra dette kan man forstå det som at jo mer kontakt man har med norske og er integrert i samfunnet jo mer inkluderer man seg selv innenfor det norske «viet».

I likhet med flere av de andre informantene snakker Hadi flere ganger om «vi» og «de andre», det er imidlertid ikke entydig hva den enkelte legger i denne dikotomien. På spørsmål om hvem han tenker på når han snakker om de andre sier Hadi; «*Eg tenker på alle andre utlendinga... eg sammenlikna meg ikkje med norske no, det kan eg ikkje.*» Hadi forteller at han ikke kan sammenligne seg med norske fordi de er i to helt ulike situasjoner. De norske har vokst opp sammen og har vennene sine fra barndommen. Han mener at han og de norske i bygda har et veldig ulikt utgangspunkt og at det derfor kan være vanskelig å komme inn i det norske samfunn. I denne beskrivelsen posisjonerer Hadi seg utenfor den norske diskursen. Fordi han ikke har vokst opp sammen med de norske i bygda og kjent de siden barndommen kan han ikke sammenligne seg med norske. Han posisjonerer seg dermed innenfor den ikke-norske diskursen til tross for at han mest sannsynlig ikke har vokst opp sammen med, eller har vært venner med de andre minoritetsetniske siden barndommen heller. Samtidig fremstår fellestrekkene han har med minoritetsbefolkningen som mer signifikante i denne fortellingen, enn det han har til felles med de norske.

Identifikasjonsformene i Hadis fortellinger fremstår som skiftende, flytende og tøyelige. Han fremstår som «norsk» i den ene fortellingen, mens han i den neste setter seg selv innenfor kategorien «utlending». En kan forstå det som at selvforståelsen om hvilken kategori man til enhver tid setter seg inn i kommer an på situasjonen man er i og konteksten for dette.

Kategoriene er ikke statiske og rigide, men de kan formes ut i fra hvilken situasjon man ser seg selv i (Vassenden 2011, 168). Vassenden (2011, 168) fremhever at personers selvidentitet kan være kulturelt hybridisert, men at man likevel forholder seg til den etniske grensen og de etniske kategoriene som blir beskrevet som en tregere struktur enn det kulturelle.

Yasir snakker også om «vi» og «de» og på spørsmål om hva han legger i «vi» sier han; «*nei... alle vi utlendingane...*» I likhet med Hadi posisjonerer Yasir seg også innenfor et «vi», der han og (alle) de andre minoritetsetniske havner innenfor samme kategori, til tross for at de kanskje ikke har så mye annet til felles utenom minoritetsetnisk bakgrunn. Ut fra dette får man forståelsen av at forskjellene mellom «vi» og «de andre» baseres seg på etnisitet og etnisk tilhørighet i disse fortellingene. Det at både Hadi og Yasir posisjonerer seg innenfor en kategori som utelukker en norsk tilhørighet kan ha noe med hvordan samfunnet for øvrig posisjonerer dem. Samtidig kan det også være et uttrykk for hvordan de ser og forstår seg selv og sitt handlingsrom.

Berg, Flemmen og Gulikstad (2010, 22) diskuterer at alle posisjonerer seg i forhold til forskjellsskapende markører som kan virke bestemmende på liv og identitet. Kategoriene er imidlertid ikke likeverdige, siden noen kategorier blir sett på som umarkerte og nøytrale, mens andre skiller seg ut og blir markerte. I denne sammenheng, som i mange andre, er det minoritetsetniske som blir de markerte, de som skiller seg ut og som ofte blir sett på som «de andre» i forhold til majoritetssamfunnets «vi». I Hadis fortelling snakker han om hvordan han og de andre «*trur at vi er vanlige*», men etter hvert når han har bodd i Norge en stund opplever han de nye minoritetsetniske som annerledes og rare. Dette kan man se i sammenheng med hvordan de markerte og de umarkerte kategoriene gir noen muligheter, samtidig som de gir begrensninger. Ofte opplever en ikke annerledesheten før man kommer i en kontekst der man skiller seg ut.

6.2 Det norske blikket på seg selv

Alle informantene forteller at de ønsker å bli kjent med norske, lære det norske språket, ta en utdanning og få en god jobb. Samtidig uttrykker de ulike utfordringer med hvordan integrere seg. En av utfordringene flere nevner er hvordan media setter dem i et dårlig lys i sine

beskrivelser av flyktninger og innvandrere. Hadi forteller at han tror at noe av grunnen til at det er vanskelig for flyktninger å integrere seg i Norge er at det eksisterer en fremmedfrykt blant nordmenn på grunn av medias negative fremstillinger:

Eg trur det er veldig masse på aviser og sånn, så når du ser at, eller når det ofte prates om at dei begynner å slåss eller... det første man tenke på er at det er noken utlendinga som har gjort det, også akkurat her på bygda så har det ikkje vært så mange utlendinga før, så mange trur at disse her kan være ganske farlige, og det stemme kanskje med noken. Men dei norske i bygda hadde ikkje noken (ikke-norske) venna fra før, så dei trur at det er bedre å være forsiktig enn å bli close venn med dei.

Kategorien som skapes her er minoritetsetniske som farlige og voldelige. Dette er imidlertid ikke en kategori Hadi er villig til å akseptere for seg selv. Han beskriver de med utenlandsk bakgrunn som blir fremstilt i media som «de andre» og distanserer seg dermed fra disse. Hadi forteller at når han først kom til kommunen opplevde han at folk fra bygda unngikk han og de andre minoritetsungdommene når de møttes på gata. Han forklarer dette med at kanskje de var redde, siden det ikke bodde så mange ungdommer med minoritetsbakgrunn i lokalsamfunnet fra før. Med dette legitimerer han de norske i bygda sin væremåte og viser en forståelse for deres fremmedfrykt. Videre forteller han om hvordan medias blick kan konstruere en negativ oppfattelse blant nordmenn som gjør det vanskelig for minoriteter å integrere seg:

Masse kommer i avis og på tv som gjør at det blir masse vanskeligare for oss å komme inn i gjenger(norske). Så av og til når eg hører at utlendinger ikkje vil integrere seg, av og til er ikkje det sant faktisk, det kan ikkje være sant. Det er noke med kulturen her, så kanskje han (ikke- norske) vil prøve seg, men kanskje det er dokke (nordmenn) som er litt for close.

I begge utsagnene beskriver Hadi det norske blikket på seg selv og andre minoriteter i samfunnet. Samtidig kan man se en kontrast i fortellingene i og med at han pendler mellom et minoritets- og et majoritetsblikk ut fra hvordan han posisjonerer seg selv. Hadis fortelling viser til en forståelse av integrering som en toveisprosess der både majoritet og minoritet må bidra for å utvikle et inkluderende samfunn. I denne fortellingen posisjonerer han seg innenfor et minoritetsperspektiv ved å bruke «oss» og «dere» som markører. Ved å problematisere bildet media konstruerer av minoriteter, får man en forståelse av at det ikke alltid er slik at minoriteter ikke vil integrere seg i det norske samfunn. Han opplever at majoritetssamfunnet er lite inkluderende, noe som gjør at de som ønsker å integrere seg ikke får det til.

Hadi bruker betegnelsen farlig i flere sammenhenger når han beskriver nordmenns blick på mennesker med minoritetsbakgrunn. Som beskrevet i kapittel 2 fremhever Jacobsen (2002,

87) at «innvandrerdømme» i økende grad blir sett på som en negativ kategori. Hvordan de sosiale kategoriene blir fremstilt gjennom media har en avgjørende betydning for hvilken oppfattelse og stereotyper som dannes av ulike grupper. Det har også en viktig betydning for hvilket bilde mennesker konstruerer rundt seg selv og sin identitet (Jacobsen 2002, 87). For unge flyktninger kan bildet media konstruerer av dem ha en avgjørende effekt på hvordan de selv konstruerer sin selvforståelse og identitet, og andre dikotomier som «vi»- «de andre» og «normal»- «unormal».

Jacobsen (2002) sier at vi konstruerer og identifiserer oss selv som sosiale mennesker gjennom medierte symboler i like stor grad som gjennom sosial samhandling. Fastsatte meninger knyttes til ulike kategorier som for eksempel «innvandrer» og «muslim» gjennom måten disse representeres på. I dagens mediebilde ser man i stor grad en negativ fremstilling av innvandrere og flyktninger, spesielt fra land i Afrika og Midtøsten, noe som vil farge vårt syn på hvordan vi forstår og forholder oss til disse menneskene i vårt samfunn. En kan tenke seg at for de aller fleste vil det å bli stemplet som farlig og kriminell ha en negativ innvirkning. Noe som både kan svekke ens selvverd og hindre integrering.

6.3 «Ikkje en av dei»

Flere av informantene forteller om følelsen av å være utenfor og «*ikkje en av dei*». De er utenfor lokalsamfunnet, utenfor det norske og utenfor ungdomskulturen, og dette er i stor grad med på å prege hverdagslivet. Hadi beskriver dette:

Når vi var på fotballbana, eg såg at det ikkje er rasistisk, men dei spela jo med kvarandre, dei sende ikkje ballen til meg... eg måtte gå å hente ball sjølv liksom. Eg blei behandla litt dårlig, altså du merka jo, eller du føle deg litt sånn...eg gjorde det faktisk, mange andre og. Kanskje for norske er det ganske normalt, dei trur ikkje eg føler det sånn, eg føler dei ikkje sende ballen til meg fordi eg er ikkje en av dei. Og mange tåler ikkje det, dei seie at «eg kjeme ikkje til å spille fotball med dei»... men eg berre tåle og tåle... heile tida eg tenkte; okay, kanskje neste gang, så det var ikkje lett for meg heller. For eg huska at eg var ganske snill og ganske høflig og ganske hyggelig mot dei, men det var ikkje alle som var hyggelige mot meg, eg huska at dei ikkje var det. Før vi blei gode venna. (...) Eg huska at når eg skulle gå og prate med dei, når eg skulle prate med gjengen så plutselig kunne man sjå at etter et minutt at alle stakk. Blir det sånn at du merka at faen no vil ikkje dei være med meg, så då blir det vanskelig... også er det ikke alle som tåle det, så seie dei at vi drite i det, at okay... viss dokke gjer det, så vi har våre venner, vår kultur og alt eg har.

Hadis fortellinger er først og fremst en historie om sosial eksklusjon fra det norske samfunnet. Han uttrykker en bevissthet om å ikke å være en av dem, altså en som er utenfor. I likhet med

flere av informantene forteller Hadi om hvor vanskelig det var og skulle bli kjent med de norske ungdommene i bygda. I sin beskrivelse forteller han om følelsen av å bli dårlig behandlet og at flere av de andre minoritetsungdommene også følte det sånn. Prieur (2004, 127) sier at erfaringer med rasisme bidrar til å forsterke avstanden til det norske. Til tross for at Hadi i denne fortellingen eksplisitt uttrykker at han ikke opplevde dette som rasisme, er det likevel relevant og stille spørsmål rundt hvordan en slik ekskludering påvirker de som blir utsatt for den. Selv om ikke Hadi forsto dette som rasisme kan det se ut som at de andre han beskriver opplevde det slik og brukte tilbaketrekkning som en beskyttelsesmekanisme fra å bli ekskludert.

Eide (2005, 218) snakker om segregerte identitetskonstruksjoner, som betyr at minoriteter tar en form for segregert posisjon til majoritetskulturen. For en del minoritetsungdom vil avvisning og gjentagende ekskludering fra majoritetssamfunnet bli en såpass stor belastning at de velger å segregere seg fra den og heller opprettholder et nettverk med personer som har samme etnisk bakgrunn som seg selv (Eide 2005, 218). Hadi beskriver imidlertid en annen strategi enn de andre han forteller om. Han posisjonerer seg som annerledes fordi han ikke gav opp når han ble dårlig behandlet. I dette narrativet fremstiller Hadi seg som en som mestrer motgang og står i vanskelige situasjoner. Han beskriver en integreringsstrategi som handlet om å ikke gi opp, og som etter hvert viste seg å være vellykket fordi han har oppnådd målet sitt; å få *gode venner*.

Flere av informantene er med på både organisert og uorganisert aktivitet på fritiden, noe som ses på som svært betydningsfullt for deres integrering. Det å delta i en fritidsaktivitet og være med i et slikt fellesskap har vært nyttig for informantene. I likhet med flere av de andre informantene forteller Hadi at når han først kom til kommunen kjedet han seg veldig mye, det var lite aktiviteter og han og de andre unge flyktingene hadde ingen venner i kommunen. Han forteller at han snakket med de som jobbet i bofellesskapet om at han hadde lyst å være med jevnaldrende: «*Eg hadde lyst å henge med dei, og spele fotball og ha gym. Eg ville ikkje sitte med norske på klasserommet, men det eg ville er å være med dei på gymtimane, det trengje eg ikkje språk til. Eg ville bare være med dei...*» Metaforisk sett kan man se på Hadis og flere av de andre informantenes fortellinger som noen som står utenfor og ønsker å komme inn. Strategiene for å *komme inn* er ulike og kan for mange oppleves utfordrende. Hadi beskriver imidlertid en strategi der idrett og aktivitet spiller en sentral rolle. Han forteller at han begynte å spille fotball ganske fort etter han kom til kommunen og at dette hjalp han mye. En av grunnene til at han hadde lyst å spille fotball var at der kunne en bli en del av et

fellesskap uten av språket var så viktig. Han forteller at de etterhvert fikk til en ordning der han og noen andre av flyktningene i bofellesskapet fikk være med idrettselever som gikk på videregående i deres gymtimer: *«Så fekk lov å være der to tima i veka, då blei vi kjent med meir folk der. Så noken ting som vi ikkje skjønna i begynnelsen vi begynte å lære, leike med dei og sånn. Så plutselig blei vi gode venna etter kvart.»* Hans mål var å bli kjent med nordmenn og han så på fotballen som en arena for å møte norske ungdommer på en uformell måte. Dette førte til at han etter hvert begynte å hilse på guttene han spilte fotball med i andre arenaer utenom fotballbanen og på denne måten ble de kjent med hverandre.

Assad spiller også fotball, han er med i et organisert fotballag der de har faste treninger og spiller kamper mot andre lag. Han ønsket å begynne å spille fotball fordi han er interessert i fotball fra hjemlandet. Han forteller at i begynnelsen var det litt vanskelig å huske navnene på de andre spillerne og de hadde problemer med å huske hans. Det at han var interessert i, og spilte fotball i hjemlandet gjorde til at han hadde noe til felles med de norske guttene på fotballaget: *«Så de liker fotball òg, så vi begynte å snakke fotball og sånn, nå har eg kontakt med dem.»*

Å delta i lagidrett som Assad og Hadi gjør kan bidra til å danne relasjoner og samhold uten at integrering er et eget tema. Integreringen skjer naturlig på en mer uformell måte enn andre integreringstiltak som kanskje kan være vanskeligere å gjennomføre. Det at språket ikke er så viktig er også en sentral faktor som vil gjøre det enklere for ungdom med minoritetsbakgrunn å delta. Det at man for eksempel har spilt fotball før kan også føre til at det blir tryggere og at fotballbanen blir en arena der man føler seg som en del av et større fellesskap. Dette kan man se i sammenheng med Bourdieus begreper sosiale felt og symbolsk kapital som er nøyere i beskrevet i kapittel 2. I denne sammenhengen kan man se på fotballen som et bestemt sosialt felt, og kunnskaper om fotball som å kunne reglene, spillet og ha et favorittlag som en del av den kulturelle kapitalen dette feltet etterspør. Feltets grenser og hierarkier henger nært sammen med hvilke egenskaper, ressurser, kunnskaper og ferdigheter som blir ansett som verdifulle av de dominante. Nykommere med mye av den etterspurte kapitalen vil derfor lettere bli sett på som verdifulle, enn de som disponerer mindre av denne kapitalen (Heggen, Jørgensen og Paulgaard 2003, 111). På dette feltet er ikke språket den mest verdifulle kapitalformen man kan inneha, og dette kan bidra til at ungdommer som ikke mestrer språket så godt har en mulighet til å vinne sentrale posisjoner og få anerkjennelse. Assad beskriver nettopp dette i sin fortelling. Det at han hadde den spesifikke kapitalen feltet etterspurte gav han en inngangsport for å bli kjent med de norske på fotballaget. Hadi og Assad beskriver i

sine fortellinger en integreringsstrategi der de bruker kapitalformene de allerede innehar for å bli en del av fellesskapet. Begge guttene velger sosiale felt der kapitalformer de disponerer mindre av, som i denne sammenhengen både kan være språk og kulturell kunnskap om det norske samfunn, ikke er de mest verdifulle og etterspurte.

6.4 utfordringer i det sosiale nettverket: «Du trur du er norsk»

I studien blir det gjentatte ganger fortalt historier om hvordan informantene ønsker å bli kjent med nordmenn og få et norsk nettverk. Alle informantene har fortalt om utfordringer med å bli kjent med etnisk norske, og det kan virke som det er vanskelig å bli inkludert i det norske lokalsamfunnet. Hadi forteller om en konflikt som er i kontrast med dette bildet:

F: Men du har ganske mange norske venner nå da?

H: Ja, det har eg. Også fekk eg mindre kontakt med disse utlendingane då. (...) også noken av dei begynte og sei at; «no blei du litt norsk» og sånn, «no blei du litt rar, du trur du er norsk». Det likte ikkje eg, og har sagt at det er ikkje det eg mena når eg har tatt mindre kontakt med deg, eg meina ikkje at eg blei norsk liksom. (...)«Eg sjøl trur dei vil ha meg med på den greia der, dei vil at eg skal henge med utlendinga heile tida. Vil holde på språket, kultur og alt som vi har fra før. Men eg vil jo samtidig være med norske og, eg bur jo her i Norge, så eg vil jo lære språket og være med dei norske, så det blei litt sånn vanskelig for meg. Dei kunne ikkje stoppe meg, men eg kunne jo forstå at dei begynne å behandle meg litt rart på en måte, då var vi ikkje gode venna... at det ikkje er samme respekten som eg hadde før. Akkurat der var det litt vanskelig for eg hørte jo fra mange at no er Hadi virkelig blitt sånn norsk og vil ikkje henge med oss.

I Hadis fortelling blir det synliggjort en konflikt mellom det norske og det ikke-norske, noe han tydelig føler en sterk ambivalens til. På den ene siden ønsker han å være en del av norsk kultur og integrere seg i det norske samfunn og ha et norsk nettverk. På den andre siden ønsker han også å holde på sin (hjemlandske) kultur og vennene fra hjemlandet. Det kan tolkes som at denne balansegangen er vanskelig å finne, særlig fordi vennene krever hans lojalitet i forhold til å holde på sin etniske kulturbakgrunn og ikke integrere seg i den norske kulturen. Man kan se at han tar avstand fra de minoritetsetniske vennene sine ved å bruke uttrykk som *disse utlendingene*. Selv om han gir tydelig uttrykk for at det er hans valg, kommer det frem at det fører med seg visse sanksjoner å bli «norsk». Disse sanksjonene innebærer at han blir utstøtt fra gruppen som ønsker å holde på sin etniske bakgrunn. Det foregår en forhandling om identitet, der han står mellom det norske og opphavskulturen. Det kan se ut som at det minoritetsetniske miljøet gir han et ultimatum der han må velge enten/

eller, enten det norske eller det hjemlandske, mens han selv tar en både/ og posisjon: «(...) *men eg ville jo være både med norske og utlendinga.*»

Hadis historie kan tolkes på flere måter, på den ene siden kan man se på det som en frigjøring fra egen kultur der han selv forhandler om en norsk identitet, til tross for press fra vennene og kanskje minoritetsmiljøet ellers. Han beskriver seg selv som selvstendig og fri til å ta sine egne valg. Samtidig kan denne historien også ses på som en fortelling om hvor lukkede etniske kategorier kan være. Begrepet subjektivering kan være relevant å trekke inn her, ettersom det handler om relasjonen mellom selvforståelse og den sosiale konteksten selvoppfattelsen inngår i (Jansen 2013, 50). Jansen (2013) snakker om at subjektivering er en tosidig prosess som omhandler subjektet både som en person som handler i forhold til de kontekstuelle betingelsene, og som samtidig er betinget av dem.

Prieur (2004) sier at ut fra et poststrukturalistisk perspektiv finnes det etablerte diskurser om hva en nordmann er og hva en ikke- norsk er. Innenfor diskursene finnes det ulike subjektposisjoner som kan tilskrives noen, samtidig som det kan avskrive andre. En måte å analysere denne historien på er å se på hvilke subjektposisjoner som blir konstruert. Samtidig vil det være interessant å se på hvilke valgmuligheter disse posisjonen åpner og blokkerer for. Subjektposisjonen Hadi blir tilskrevet fra det minoritetsetniske miljøet; å være utenlandsk og tro du er norsk, er negativt ladet og gir en implisitt forståelse av at man dermed tror man er noe annet enn det man egentlig er. Denne subjektposisjonen gir også lite valgmuligheter for Hadi om han ønsker å forbli en del av dette miljøet. Det er derimot et skille mellom subjektposisjonen Hadi blir tilskrevet og hvordan han posisjonerer seg selv. I fortellingen kommer det frem at han ønsker å posisjonere seg innenfor den norske diskursen, til tross for at han ikke mener han «*blei norsk*». Sett i sammenheng med de andre livsfortellingene til Hadi kan denne posisjonen åpne for flere av de valgmulighetene han gir uttrykk for at han ønsker. Han vil lære det norske språket og være sammen med norske og bli en del av det norske samfunn. Samtidig kan dette være en utfordring fordi han ikke innehar alle av kriteriene som «den norske» subjektposisjonen krever, noe som kan føre til at han blir avskrevet fra denne på visse områder.

Vassenden (2011) snakker om ulike former for norskhet i sin studie. Han understreker at norskheten er en kompleks og mangetydig størrelse som kan være mindre dynamisk og åpen for forhandling enn det samfunnsforskere har gitt uttrykk for (Vassenden 2011, 177). Ved hjelp av Barth (1969) sine begreper «the ethnic boundary» og «the culturall stuff» undersøker

han hvordan både det kulturelle aspektet og etniske grenser og kategorier kan gi noen handlingsrom samtidig som det utelukker andre. Det kan innebære at minoritetsetniske kan føle seg norske kulturelt sett, men at etniske grenser og kategorier som utseende, språk, hudfarge og andre særtrekk kan føre til at man ikke bli anerkjent som norsk, og at det dermed blir en utelukket kategori for vedkommende.

6.5 Bindestreks- eller hybride identiteter? «Eg har tro på Jesus og Allah, begge deler» Eriksen (2001, 52) sier at det forventes gjerne at mennesker «har en identitet», og med dette menes ofte en nasjonal eller etnisk identitet. Ungdom med minoritetsbakgrunn blir ofte forstått som at de «lever i to verdener», både i den norske og i foreldrenes kultur. De kan ofte møte motstridende krav og forventninger fra sine omgivelser. Eriksen (2001, 53) fremhever at minoritetsungdom kan velge mellom flere typer identitetsformer: ren identitet, bindestreksidentitet eller kreolsk identitet. Identitetsformene er nøyere beskrevet i kapittel 2. Informantene i studien søker alle etter å finne sin plass i det norske samfunn. Ut fra Yasirs beskrivelse kan en få en forståelse av hvordan han identifiserer seg selv:

Eg har tenkt masse... eg må gjøre det for og... ja, det er vanskelig å lære nytt språk, nytt samfunn og oppleve ny kultur, ja... så målet mitt er det. Det er mange som ikke ønsker å gjøre det, eg kjenner mange som har budd i Norge i ti år, har ikkje kontakt med norske, og heller ikkje lære nokke om norsk kultur og samfunn, og dei kan ikkje så mye norsk som meg, eg har budd her mindre enn dei.

På spørsmål om hvorfor han tror det er sånn svarer Yasir: «*Nei, eg veit ikkje. Noken er sånn, religiøs eller sånn ja. Eg er ikkje religiøs, eg har tro på Jesus og Allah, begge deler.*» Yasir bruker religion når han beskriver sin kulturelle identitet. Det at han sier at han tror på både Jesus og Allah kan tolkes som at han posisjonerer seg både innenfor den norske (vestlige) diskursen og samtidig innenfor opphavskulturens diskurs. Det kan være interessant å stille spørsmål ved hvorfor Yasir bruker religion som markør når han posisjonerer seg, ettersom han også forteller at han ikke er religiøs. En forståelse er at han bruker religion for å markere forskjeller, mer enn religionens betydning i seg selv. Til forskjell fra hvordan Hadi beskriver det, ser man at Yasirs fortelling skaper et alternativ til den *enten/eller* posisjonen samfunnet ofte tilskriver unge flyktninger. Han konstituerer en subjektposisjon som rommer både hans etniske opphavskultur og det norske og man kan si at han tar en *både/ og* posisjon. Både kristen og muslim, både norsk og fra foreldrenes kultur.

I Jacobsens (2002) studie har hun intervjuet unge muslimer finner at flere unge identifiserer seg som «norsk muslim». Hun fremhever videre at ved å gjøre norsk muslim til kjernen i ens

identitet er dette med på å gi mening til sammensatte og motsetningsfylte subjektposisjoner (Jacobsen 2002, 83). I Yasirs fortelling får man en forståelse av at han identifiserer seg innenfor både den norske kulturen og opphavskulturen, og en kan se på dette som om at han konstituerer et sammenhengende subjekt i stand til å handle i den virkeligheten han lever i (ibid.). Dette kan man se i sammenheng med den hybridiserte eller kreoliserte identitetsformen mange minoritetsetniske ungdom identifiserer seg innenfor i dagens samfunn. Når Yasir forteller om hvordan han ønsker å integrere seg i det norske samfunnet sammenligner han seg selv i forhold til andre minoritetsetniske som ikke er integrert. Ut i fra hans beskrivelse får man en forståelse av at disse har valgt en mer ren identitetsform, der de holder på sin egen kultur, språk og ikke ønsker å integrere seg i det norske samfunn. I denne beskrivelsen kan man se et «de» innenfor «viet», der Yasir tar avstand fra de andre minoritetsrepresentantene ved å posisjonere seg selv som annerledes i og med at han har bestemt seg for å lære det norske språket og kulturen og bli kjent med nordmenn. Hadi beskriver noe tilnærmet likt i sin historie:

Første åra var det jo dritvanskelig, eg hadde det jævlig dårlig her, var veldig sånn deprimert. Eg trives ikkje her, alt skulle gå til helvete tenkte eg. Eg ville til hjemlandet, savna jo alt liksom. Men akkurat no trives eg, og eg føler meg ganske norsk i hvertfall. Etter eg var ferdig med den perioden der eg var litt deprimert begynte eg å tenke mykje meir positivt. Tenkte at no skal eg begynne å lære masse av det norske. Det vi hadde i hjemlandet, det har eg uansett. Det er mange ting eg skulle ha forandra, men eg hadde ikkje sjansen hjemme, no kan eg gjere det. Så når eg begynte å tenke litt sånn, det var då eg liksom miksa på en måte. Så såg eg at det ikkje er så gale å lære av norske, for her er det mykje meir positive sider og. Det er jo greit at vi er litt hyggeligare kanskje, eller at det er det eg føler, men det er greit, eg kan jo holde på det, eg kan være hyggelig mot alle. Eg kan jo lære andre ting av norske, norsk kultur og korleis det er, gå på tur heile tida og sånn. Det er jo bra, for dei prøva å være hyggelig i alle fall, og viss dei har problem med noke dei går ikkje å slåss, men begynne å prate eller seie ifra. Det er der vi må lære. Eg begynte å lære ting sånn på en måte. Eg tenkte ikkje at norsk kultur skal gå imot (hjemlandsk) kultur, eller (hjemlandsk) kultur skal gå imot norsk, på en måte tenkte eg at dei to skal gå ilag. Sånn tenkte eg. For noken av dei andre tenkte at no norske skal ete (hjemlandsk) kultur eller (hjemlandsk) kultur skal ete norsk kultur. Men eg tenkte jo på en måte at det skal gå i hop som en sirkel, gå rundt. Det var det eg tenkte.

Ut fra et symbolsk interaksjonistisk perspektiv kan man si at slik man definerer sin situasjon vil være med å påvirke hvordan denne definisjonen blir bestemmende for vår atferd. Hadi har ikke alltid definert situasjonen sin slik han gjorde det i intervjuet. I begynnelsen når han kom til Norge var han deprimert og savnet hjemlandet veldig. Vendepunktet kom når han bestemte

seg for at de negative tankene ikke skulle få ødelegge for han og at han ville begynne å se ting på en mer positiv måte der han kunne lære av det norske. Hadi bestemte seg for at utfordringene han opplevde ikke skulle få ødelegge for livet han ønsker å leve, selv om dette betyr at han må arbeide hardt for å lære seg norsk språk og kultur, lære lokalsamfunnets kulturelle koder og tåle avvisninger. Levin og Trost (2005, 12) sier at på den ene siden er det snakk om hvordan man i hvert tilfelle definerer situasjonen og hvordan dette blir avgjørende for vår atferd. På den andre siden er det snakk om kontinuerlige prosesser som vil si at vi omdefinierer situasjonen hele tiden, som man kan se hos Hadi. Ved at han omdefinerte situasjonen endret også hans oppfatninger seg, som igjen forandret hans atferd og det kan se ut som at livet hans tok en ny vending (Levin og Trost 2005, 12).

Denne fortellingen er en historie om utvikling som beveger seg mellom hvordan han opplevde å være ung flyktning før og hvilke muligheter, valg og handlinger som har ført han dit han er nå. Han beskriver seg selv som en som ikke lenger står i det ambivalente forholdet mellom den norske kulturen og sin egen etniske kulturbakgrunn. Han har funnet en balansegang som inneholder begge kulturenes gode egenskaper, der han selv velger hvilke elementer som passer best til hvordan han ønsker å være eller bli sett på. I både Hadi og Yasirs fortellinger ser man hvordan de navigerer seg innenfor og mellom to kulturer ved å ta med de elementene de ønsker og setter dem sammen til sine egne hybride identiteter (Jacobsen 2002,). Hadi fremhever denne identitetsformen når han sier: «*det var då eg liksom miksa på en måte*». Det å være hyggelig mot alle er noe han beskriver som noe særegent med sin egen kultur, og som han mener ikke er like fremtredende med den norske kulturen. Det er et særtrekk han synes er viktig og dermed ønsker å holde på. Han trekker frem turgåing noe som særpreger den norske kultur, noe som er fremtredende i diskursen om det *norske*. Han snakker også om den *norske* måten å håndtere konflikter på, der man snakker sammen og finner ut av ting istedenfor å slåss (noe han trekker frem flere ganger som negativt med sin egen kultur).

Hadi tegner et bilde av sin kulturforståelse som en sirkel der det norske og hans egen kultur ikke er gjensidig utelukkende og rigide, men åpne og gjensidig påvirket av hverandre. Dette kan man se i sammenheng med det Jacobsen (2002) sier om at i nyere kulturforståelse ser man på nye sosiale og kulturelle praksiser der det ikke lenger er snakk om at minoritetsungdom i Norge forstås som de står «mellom to kulturer» og må velge enten å beholde sin egen, eller å adoptere majoritetskulturens verdier, tradisjoner og normer. Man ser heller på innvandrere- og flyktning ungdom som kompetente kulturnavigatører og kreative bricoleurer som gjennom å velge de elementene som passer dem, skaper seg sin egen

hybride identitet. Å forstå seg selv på denne måten kan åpne for et større handlingsrom for minoritetsungdom i Norge.

7. DISKUSJON AV RESULTATENE

Det å utforske enslige mindreåriges perspektiver kan gi nyttig kunnskap om hvordan de opplever å bli integrert og inkludert, samtidig som det kan si noe om opplevelsen av marginalisering og sosial eksklusjon. Studien har gjennom informantenes hverdagserfaringer gitt et innblikk i en virkelighet der de strever med å tilpasse seg og integreres i et samfunn som på mange måter er ulikt deres hjemland. Informantene i studien har gjennom sine historier fortalt om ulike strategier for å bli en del av et norsk fellesskap.

En av hovedutfordringene alle informantene beskriver er å lære seg det norske språket. Språket blir beskrevet som en inngangsport til samfunnet både med tanke på nettverksbygging, utdanning og jobb. Et annet viktig aspekt er relasjoner, nettverk og sosial støtte. Flere av informantene forteller om lite kontakt med norske, til tross for et ønske om å bli kjent med jevnaldrende nordmenn. Det viser seg imidlertid at relasjonene informantene har med voksne representanter fra hjelpeapparatet er av stor betydning. Disse voksenpersonene beskrives som en viktig ressurs for tilhørighet og samfunnsdeltakelse, og blir på flere måter erstattere for deres manglende familie. Relasjonene ungdommene har med sine voksenkontakter ses å fortsette også etter ungdommene er ute av kommunens tiltak. Dette kan si noe om hvor viktige disse relasjonene er for både de enslige mindreårige og for representanter som jobber med denne gruppen.

Et annet aspekt er hvilken betydning bruk av sosiale medier har for enslige mindreårige. Som nevnt tidligere er det gjort lite forskning på denne gruppen og bruk av sosiale medier, noe som hadde vært interessant og hatt mer kunnskap om. Det er ikke snakk om bare opprettholdelse av relasjoner, men også hvordan man gjennom sosiale medier kan skape nye relasjoner og nettverk. For mange kan sosiale medier være en arena der man ikke trenger å forholde seg til samfunnets holdninger, men heller en plass der annerledesheten blir tonet ned og ikke betyr så mye.

7.1 Utfordringer ved integrering

Flere av ungdommene beskriver at de møter, eller har møtt på noen barrierer i lokalsamfunnet i sine forsøk på å bli integrert. Beskrivelsene gir uttrykk for at det eksisterer en fremmedfrykt blant etniske nordmenn som resulterer i en tilbakeholdenhet mot minoritetsetniske.

Gjennom hverdagslivshistoriene til informantene får man et innblikk i deres integreringsprosjekter. Flertallet av informantene har snakket om fysisk aktivitet og lagsport som en integreringsarena. Der kan de møte jevnaldrende norske på en uformell måte der

integrering ikke er et tema i seg selv. De skulle imidlertid ønske at kommunen hadde en mer aktiv rolle i en slik organisering. Det at kommunen eller en lokal idrettsorganisasjon inkluderer nyankomne flyktninger i sine idrettslag kan være en god mulighet for jevnaldrende å møtes og bli kjent. I små bygdesamfunn er det ofte få samlingsteder for ungdom, og sosialisering skjer ofte gjennom skole og fritidsaktiviteter. Siden mange nyankomne flyktninger ikke går på en vanlig norsk skole er det vanskeligere å bli kjent med andre. En konsekvens av dette er at de blir utenfor i et samfunn de skal leve og bo i. En ytterst konsekvens kan være at de isoleres fra samfunnet.

7.2 By versus bygd

Flertallet av informantene i denne studien forteller at de er glad de bor i en liten kommune og ikke i en stor by. De beskriver fordeler som mindre stress, enklere å få kontakt med nordmenn og lettere å lære seg det norske språk og kultur.

Det finnes mange positive ting med å bosette enslige mindreårige flyktninger på mindre steder. Det at en blir sett og anerkjent av lokalbefolkningen kan gjøre at man føler en tilknytning til stedet man bor på. Å bo på et lite sted kan også gjøre det enklere å opprettholde relasjoner med personer fra hjelpeapparatet. Som beskrevet er disse relasjonene svært betydningsfulle for informantene. Mange må ut av systemet når de er fylt 20 år, og det kan for noen føles som at man blir overlatt mer eller mindre til seg selv. Det er uansett ikke slik at alle ungdommer føler seg klare for den store overgangen til selvstendighet. Dette kan særlig tenkes for enslige mindreårige flyktninger som ikke har familien sin i Norge, og/ eller ikke har et nettverk å støtte seg på. En annen positiv side med å bo i et lite samfunn kan være at det er enklere å fange opp om noen havner i vanskelige situasjoner. Det at små samfunn er såpass gjennomskiktig som de er kan føre til at ungdommer som for eksempel slutter på skolen og havner i problematiske miljø blir fanget opp tidlig og får hjelp og støtte.

På den andre siden er det også flere positive sider med å bo i en større by. I de største byene finnes det flere integreringstilbud for minoritetsungdom enn det gjør på mindre steder. Frivillige organisasjoner som Redd Barna og Røde Kors har gjennom sine medlemmer opprettet mange gode og stabile tiltak for minoritetsungdom som dekker flere behov enn kommunale tiltak på mindre steder. Samtidig er det også flere uformelle sosiale arenaer som kafeer, bibliotek og utesteder en kan benytte seg av. De aller fleste høgere utdanningsinstitusjonene finner en også i de større byene. Noen av informantene uttrykker at det vil bli vanskelig å flytte fra kommunen. På grunn av mangel på arbeidsplasser og mulighet

til å ta utdanning har de få andre alternativ. I større byer er det enklere å få seg jobb, for mange er arbeidsplassen en viktig integreringsarena.

I Klepp (2003, 43-44) sin studie har hun sammenlignet flyktningsforhold til hjelpeapparatet i by og bygd. Flyktingene fra bygdekommunene gav uttrykk for en mer positiv oppfatning av det offentlige systemet. Kommunens representanter ble beskrevet som lette å få kontakt med, og som «deres talsperson» i systemet. Flyktingene i bykommunene opplevde det byråkratiske systemet som uoversiktlig, og uttrykte langt flere vanskeligheter med å få kontakt med saksbehandler samt at det sjelden var den samme personen de snakket med fra gang til gang (Klepp 2003, 43). Det kan se ut som at skillet mellom hjelpeapparatet og flyktingene er mindre i små kommuner enn i de større byene.

7.3 Kategorisering og andregjøring

Kategorisering og andregjøring er sentrale begreper når det er snakk om mennesker fra kulturer som oppleves forskjellig fra vår egen kultur. Alle mennesker kategoriserer seg selv og andre ut fra likheter og forskjeller. I studien har jeg ved hjelp av dikotomien «vi» og «de andre», undersøkt hvordan sosial kategorisering påvirker hvordan informantene posisjonerer seg selv og andre. Det er ikke bare majoritetsbefolkningen som kommuniserer innenfor kategorien «vi» og «de andre», flere av informantene bruker også disse kategoriene i sine beskrivelser. Det som er interessant er imidlertid at informantene kategoriserer seg selv innenfor et skjema der «viet» (minoritetsetniske) blir en mer negativ kategori enn «de andre» (etnisk norske), på samme måten som majoritetsbefolkningen kategoriserer «de andre» som noe fremmed og unormalt. Med andre ord kan man se at både majoritet og minoritet kategoriserer minoriteten innenfor en markert og ikke-nøytral kategori, som representerer noe som er annerledes, mens majoriteten alltid befinner seg innenfor en umarkert og nøytral posisjon. Dette kan forstås som at minoritetsbefolkningen blir sosialisert inn i en «norsk» tankegang der det norske har kulturelt hegemoni, og deres egen kulturbakgrunn ikke blir anerkjent på den samme måten som den norske kultur. Det er imidlertid uvisst hvilken eksakt innvirkning dette har på minoritetsungdom i det norske samfunn, men det vil være naivt å tenke at dette kun vil ha positive konsekvenser. For de aller fleste av oss vil det å bli respektert og anerkjent for den vi er ha stor innvirkning for vårt selvbylde, hvordan vi ser på oss selv og hvordan vi gir mening til vår tilværelse.

7.4 Kulturell identitet

Problemstillingen handler om hvordan enslige mindreårige flyktinger beskriver og opplever seg selv i det norske samfunn. Informantene gir uttrykk for at de forstår seg selv som

tilhørende sin egen kultur og samtidig føler en tilhørighet til den norske kultur og samfunn. Det skal sies at det ser ut som det er en sammenheng mellom hvor lenge informantene har vært i Norge, og hvor sterk tilhørigheten til det norske samfunn uttrykkes. Flere av informantene beskriver at de opplever seg selv som både fra opphavskulturen og som norske. De beskriver at de tar noen aspekter fra sin opphavskultur, mens de tar andre fra den norske og på denne måten danner en kulturell identitet som passer for hvordan de ønsker å bli sett på og være. Samfunnsforskere kaller denne relativt nye identitetsformen for hybridisering eller kreolisering, som står i motsetning til andre former for kulturell identitet fordi de ikke ser på kultur som rene og atskilte (Eriksen 2001, 54, Prieur 2004, 151). Ut i fra dette perspektivet får man en forståelse av at identifisering med opphavskulturen ikke trenger å utelukke en identifisering med den norske majoritetskulturen og omvendt.

Det er imidlertid noen utfordringer knyttet til kulturell identitet og identitetsdannelse. Ut i fra funnene i studien har jeg fått et innblikk i hvordan reaksjoner fra miljøet rundt har og si for ungdommenes identitetsoppfattelse. En av utfordringene som kommer frem er hvordan noen av informantene opplever å bli sett på som «for» norske av det minoritetsetniske miljøet, noe som kan føre til sanksjoner i form av utestengelse eller tap av respekt. Samtidig kan mange oppleve at deres norske identitet ikke blir bekreftet av de rundt noe som kan bidra til å svekke følelsen av tilhørighet til det norske samfunn. Begge disse aspektene kan være en kilde til konflikt og ambivalens rundt sin identitet og tilhørighet til både det minoritetsetniske- og til det norske miljøet. Det siste aspektet kommer ikke eksplisitt til uttrykk i funnene mine, men det er uansett av stor relevans siden mange minoritetsetniske ungdom beskriver at det er vanskelig å bli akseptert som norske til tross for at de føler seg mer norske enn «etniske». Dette kan man se i sammenheng med Fredrik Barths (1969) begreper «the cultural stuff» og «the ethnic boundary», der han fremhever at etniske grenser og kategorier er mer motstandsdyktige enn det kulturelle aspektet. (Barth 1969 9- 38, Vassenden 2011, 161- 165). Dette kan bety at minoritetsetniske betrakter seg selv som norsk, i den forstand at man følger den norske normen og er innforstått med kulturelle sosiale koder, verdier og tradisjoner. Samtidig kan etniske grenser som språk, hudfarge gjøre at man ikke blir betraktet som norsk.

Det kan i mange tilfeller se ut som at i den norske målestokken har man kun to valg. Enten er man norsk eller så er man for eksempel pakistansk. Mange minoritetsungdom har det vanskelig for å identifisere seg innenfor denne enten/ eller posisjonen fordi begge ytterpunktene oppleves feilaktig for hvordan de forstår seg selv. Etersom etniske grenser og kategorier ofte er mer fremtredende og synlige enn det kulturelle, vil majoritetssamfunnets

representanter gjerne kategorisere minoritetsetniske ut fra hvor de eller deres foreldre kommer fra. Spørsmål som: «Men hvor er du *egentlig* fra?» og lignende kan bidra til å fremheve dette. Mah- Rukh Ali (Ali 1997) har skrevet om hvordan det er å ha pakistansk opprinnelse, i det norske samfunn. Hun beskriver et ønske om å finne en plass «midt i mellom», og understreker at det norske samfunn på mange måter forhindrer henne i å finne sin flerkulturelle identitet. Hun trekker frem mangelen på aksept fra samfunnet som en viktig grunn for dette. (Ali 1997, 9-18).

Oppsummert kan man si at kulturell identitet og identitetsdannelse er komplekse fenomener som er vanskelig å få en helhetlig forståelse av. For å få en bredere kunnskap om dette kan man ikke se på individet som et isolert fenomen, men se på hvordan individet i samhandling med andre, og samtidig hvilke samfunnsmessige strukturer som gir muligheter og setter begrensninger for hvilke posisjoner og identiteter som er mulige og innta. Aksept er et nøkkelord her. Mangelen på aksept kan gi begrensninger for minoritetsetniske ungdom i hvordan de ønsker å identifisere seg selv, noe som kan svekke deres integrering og følelsen av tilhørighet til det norske samfunn.

7.5 Avslutning

Funnene i studien kommer fra fire enslige mindreårige flyktningers livshistorier om seg selv i det norske samfunn. Det vil dermed si at ikke er representativt for alle enslige mindreårige. Ved å bruke tidligere forskning og teori for å belyse deres historier har det likevel kommet oppstått noen fenomener som kan gjøres gjeldene for unge flyktninger og innvandrere som representere andre grupper. Funnene har også gitt noen forståelsesredskaper som kan si noe om hvordan minoritetsungdom ligner på, og er forskjellige fra sine jevnaldrende i det norske samfunn. For sosialarbeidere som skal jobbe med denne gruppen er det viktig å ha kunnskap om individet. Samtidig må man også være bevisst på hvilke strukturer i samfunnet som har innvirkning i unge flyktningers hverdagsliv. Det er slik kunnskap denne studien er ment å tilstrebe.

LITTERATURLISTE

- Aakvaag, Gunnar C. 2008. *Moderne sosiologisk teori*. Oslo. Abstrakt Forlag
- Aalandslid, Vebjørn og Anette E Walstad. 2012. *Enslige mindreårige flyktninger i arbeid og utdanning*. Oslo. SSB Rapport 13/2012.
- Ali, Mah- Rukh. 1997. *Den sure virkeligheten*. Oslo. Tiden Norsk Forlag AS.
- Andenæs, Agnes. 1991. Fra undersøkelsesobjekt til medforsker? Livsformsintervju med 4-5 åringene. I *Nordisk Psykologi* 43: 274-292. Oslo. Universitetsforlaget.
- Ayotte, Wendy: Separated Children Coming to Western Europe. Why they travel and how they arrive June. The Save the Children Fund, 2000 (Sitert fra: Engebrigtsen, Ada. 2002. *Forlatte barn, ankerbarn, betrodde barn... Et transnasjonalt perspektiv på enslige, mindreårige asylsøkere*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. Oslo. NOVA rapport 7/02.)
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. 2001. *Arbeid med enslig mindreårige asylsøkere og flyktninger. En håndbok for kommunene*.
- Barth, Fredrik. 1969. Introduction. I: Barth, Fredrik (red.), *Ethnic groups and boundaries*. Oslo Universitetsforlaget.
- Berg, Anne- Jorunn, Flemmen, Anne Britt og Berit Gulikstad. 2010. Innledning: Interseksjonalitet, flertydighet og metodologiske utfordringer. I: Berg, Anne- Jorunn, Flemmen, Anne Britt og Berit Gulikstad (red.), *Likestilte norskheter. Om kjønn og etnisitet*. Trondheim: Tapir Akademiske Forlag.
- Berg, Berit og Marko Valenta. 2008. *Flukt, eksil og flyktningers sosiale integrasjon*. Oslo: Norges forskningsråd.
- Bergström, Göran og Kristina Borèus. 2012. Diskursanalys. I: Bergström, Göran og Borèus, Kristina. (red.), *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskapelig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Beauvoir, Simone de. 2000. *Det annet kjønn*. (2.utg.) Oslo. Pax Forlag.
- Bourdieu, Pierre. 1996. *Symbolsk makt*. Norge. Pax Forlag.
- Bourdieu, Pierre. 2000. *Distinksjonen*. De norske bokklubbene 2002
- Bourdieu, Pierre og Waquant. 1995. *Den kritiske ettertanke. Grunnlag for samfunnsanalyse*. Oslo. Det Norske Samlaget.
- Bruner, Jerome. 1990. *Acts and meaning*. Harvard university press.
- Bryman, Alan. 2008. *Social research methods*. (3 utg.). New York. Oxford University Press.

- Cashmore, J og Paxman, M. 2006. Predicting after- care outcomes: The importance of felt security. *Child and family social work*, 11 (3). (Sitert fra: Jansen, Anne. 2013. *Narrative kraftfelt- utvikling hos barn og unge i et narrativt psykologisk perspektiv*. Oslo. Universitetsforlaget)
- ECON. 2007. *Bo- og omsorgstiltak for enslige mindreårige i kommunen. Utgiftskartlegging og vurdering av kvalitet*. Rapport, 032. Oslo: ECON.
- Eide, Ketil. 2000. *Barn i bevegelse. Om oppvekst og levekår for enslige mindreårige flyktninger*. Porsgrunn: Høgskolen i Telemark.
- Eide, Ketil. 2005. *Tvetydige barn. Om barnemigranter i et historisk komparativt perspektiv*. Doktoravhandling. Bergen. Universitetet i Bergen.
- Eide, Ketil og Tuva Broch. 2010. *Enslige mindreårige flyktninger. Kunnskapsstatus og forskningsmessige utfordringer*. Oslo: Regionsenteret for barn og unges psykiske helse (RBUP), Helseregion Øst og Sør.
- Eide, Ketil. 2012. Hvem er de enslige mindreårige flyktningene? I: Eide, Ketil (red.), *Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger*. Oslo. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Engebriqtsen, Ada. 2002. *Forlatte barn, ankerbarn, betrodde barn... Et transnasjonalt perspektiv på enslige, mindreårige asylsøkere*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. Oslo. NOVA rapport 7/02
- Eriksen, Thomas H. 2001. Identitet. I Eriksen, T. H (red.), *Flerkulturell forståelse*. (2 utg.). Oslo. Universitetsforlaget AS.
- Eriksen, Thomas H. 2011. Norge som språk- felleskap. I: Imdi Rapport, Godt No(rs)k. Oslo. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet.
- Eriksen, Thomas H. og Torunn A Sørheim. 2006. *Kulturforskjeller i praksis*. (4 utg.). Oslo. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Fellesorganisasjonen (FO). 2012. *Yrkesetisk grunnlagsdokument*.
http://www.fo.no/getfile.php/Filer/01%20FOsentralt%20filer/Yrkesetisk_20111av%281%29.pdf, (02.04.2013)
- Flyktninghjelpen. 2013. *Flyktningregnskapet 2013: Alt om mennesker på flukt verden over*.
<http://www.flyktninghjelpen.no/?aid=9079309>
 (02.05.2014)
- Fns høykommissær for flyktninger (UNHCR). 1994. *Guidelines on Protection and Care*.
- Fns høykommissær for flyktninger (UNHCR). 1997. *Guidelines on Policies and Procedures in dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum*.

- Fog, Jette. 2004. *Med samtalen som utgangspunkt. Det kvalitative forskningsintervju*. København. Akademisk Forlag.
- Frønes, Ivar. 2006. *De likeverdige. Om sosialisering og de jevnaldrenes betydning*. (3. Utg.) Oslo. Gyldendal Norske Forlag AS.
- Fuglerud, Øivind. 1999. *Life on the Outside: The Tamil Diaspora and Long Distance Nationalism*. Pluto Press. (Sitert fra: Engebriksen, Ada. 2002. *Forlatte barn, ankerbarn, betrodde barn... Et transnasjonalt perspektiv på enslige, mindreårige asylsøkere*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. Oslo. NOVA rapport 7/02)
- Glasdamer, Stinne. 2007. Interview. En diskusjon af ligheder og forskelle i Pierre Bourdieus og Steinar Kvaales metodeovervejelser. I: I: Petersen, K. A, Glasdam, S og V. Lorentzen. (red.), *Livshistorieforskning og kvalitative interview*. Danmark. Forlaget PUC, CVU Midt- Vest.
- Gullestad, Marianne. 1989. *Kultur og hverdagsliv*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gullestad, Marianne. 2002. *Det norske sett med nye øyne*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Gubrium, Jaber F, og James A Holstein. 2009. *Analyzing narrative reality*. California. Sage Publications Inc.
- Haavind, Hanne. 1987. *Liten og stor: mødres omsorg og barns utviklingsmuligheter*. Oslo. Universitetsforlaget. (Sitert fra: Ulvik, Oddbjørg S. 2007. *Seinmoderne fosterfamilier. En kulturpsykologisk studie av barn og voksnes fortellinger*. Oslo. Høgskolen i Oslo.)
- Heggen, Kåre, Jørgensen, Gunnar og Gry Paulgaard. 2003. *De andre. Ungdom, risikosoner og marginalisering*. Bergen. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Hjelde, Karin Harsløf og Elin Stenerud. 1999. *Kultur, slekt og mestring- en evaluering av arbeidet med enslig mindreårige flyktninger i Oslo*. Oslo: Barne- og familieetaten.
- Jacobsen, Christine M. 2002. *Tilhørighetens mange former. Unge muslimer i Norge*. Norge. Pax Forlag.
- Jansen, Anne. 2013. *Narrative kraftfelt- utvikling hos barn og unge i et narrativt psykologisk perspektiv*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Johannessen, Asbjørn, Tufte, Per Arne og Line Christoffersen. 2010. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo. Abstrakt Forlag AS.
- Jørgensen, Marianne W og Louise Phillips. 1999. *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde Universitetsforlag.

- Kaiser, Karen. 2012. *Protecting Confidentiality*. I: Gubrium, J, Holstein, J, Marvasati, A og K, McKinney. (red.). The SAGE Handbook of Interview Research. 2 utg. London: SAGE Publications Inc.
- Klepp, Ingun. 2003. *Trivsel og integrasjon blant etniske minoriteter*. Arbeidsrapport, 145. Volda: Høgskulen i Volda.
- Kvale, Steinar. 2007. Domination through interviews and dialogues. I: Petersen, K. A, Glasdam, S og V. Lorentzen. (red.), *Livshistorieforskning og kvalitative intervjuer*. Danmark. Forlaget PUC, CVU Midt- Vest.
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann. 2009. *Det kvalitative forskningsintervju*. (2. utg.) Oslo. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Levin, Irene og Jan Trost. 2005. *Hverdagsliv og samhandling*. Bergen. Fagbogforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Larsen, Malene C. 2013. Unges identitetsdannelse på Facebook. I: Jensen, J L og J, Tække. (red.), *Facebook. Fra sosialt nettverk til metamedie*. Fredriksberg. Samfundslitteratur.
- Lauritsen, Kirsten, Berg, Berit og Lise Dalby. 2002. *Enslige flyktninger- kollektive utfordringer. Kommunens arbeid med enslige mindreårige flyktninger*. Trondheim: SINTEF Folkehelseinstituttet.
- Malkki, Liisa. 1995. *Refugees and Exile: From "Refugee Studies" to the National Order of Things*. Annual Review of Anthropology 1995; 24: 495-523. (Sitert fra: Berg, Berit og Marko Valenta. 2008. *Flukt, eksil og flyktningers sosiale integrasjon*. Oslo. Norges forskningsråd.)
- Mayhew, Henry. 1968. *London labour and the London poor*. (Vol. 1-4). New York. Dover. (Sitert fra: Gubrium, Jaber F, og James A Holstein. 2009. *Analyzing narrative reality*. California. Sage Publications Inc.)
- Oppedal, Brit, Jensen, Laila og Karoline Brobakke Seglem. 2008. *Når hverdagen normaliseres: Psykisk helse og sosiale relasjoner blant flyktninger som kom til Norge uten foreldrene sine*. UngKul Rapport, 1. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Oppedal, Brit, Jensen, Laila og Karoline Brobakke Seglem. 2009. *Avhengig og selvstendig. Enslig mindreårige flyktningers stemmer i tall og tale*. Rapport 11. Oslo. Folkehelseinstituttet.
- Oppedal, Brit, Jensen, Laila og Karoline Brobakke Seglem. 2011. *Etter bosettingen: Psykisk helse, mestring og sosial integrasjon blant ungdom som kom til Norge som enslige mindreårige asylsøkere*. Rapport, 8. Oslo: Folkehelseinstituttet.

- Prieur, Annick. 2004. *Balansekunstnere. Betydningen av innvandrerbakgrunn i Norge*. Norge. Pax Forlag.
- Said, Edward. 1995. *Orientalism. Western conceptions of the orient*. England: Penguin Group
- Schegloff, Emmanuel A. 1992. In another context. I Duranti, A og Goodwin, C. (red.), *Rethinking context*. Cambridge University Press.
- Shaw, Clifford R. 1930. *The jack-roller: A delinquent boy's own story*. Chicago. University of Chicago Press. (Sitert fra: Gubrium, Jaber F, og James A Holstein. 2009. *Analyzing narrative reality*. California. Sage Publications Inc.)
- Skytte, Marianne. 2008. Kategorisering og kulturoppfattelse. I: Schou, C og C, Pedersen (red.), *Samfundet i det pedagogiske arbejdet*. København. Akademiske forlag.
- Stang, Elisabeth G. 2012. Flyktningbarn og menneskerettigheter. I: Eide, K (red.), *Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger*. Oslo. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Staude, Cecilie og Svein Tore Marthinsen. 2013. *Sosial kommunikasjon; Personlig- Samtale-Verdi*. Oslo. Kommuneforlaget.
- Staunæs Dorte. 2003. Where have all the subjects gone? Bringing together the concepts of intersectionality and subjectification. *Nora 2*.
- Staunæs, Dorthe og Dorte Marie Søndergaard. 2006. Interseksjonalitet- udsat for teoretisk justering. *Kvinder, køn og forskning*.
- St. meld. nr. 27. 2011-2012. *Barn på flukt*. Oslo. Justis- og beredskapsdepartementet.
- St. meld. nr. 6. 2012-2013. *En helhetlig integreringspolitikk*. Oslo. Barne-, likestillings- og integreringsdepartementet.
- Söderström, Sylvia. 2009. *Ungdom, teknologi og funksjonshemming: en studie av IKTs betydning i dagliglivet til ungdommer som har en funksjonsnedsettelse*. Trondheim. Norges teknisk- naturvitenskapelig Universitet.
- Loona, Sunil. 2001. Tospråklighet. I: Eriksen, T.H. (red.). *Flerkulturell forståelse*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Thorbjørnsrud, Berit. 2009. Kulturelle fortolkningsrammer. I: Brodtkorp, E og Rugkåsa M. (red.). *Mellom mennesker og samfunn*. Oslo. Gyldendal Norsk Forlag.
- Vassenden, Anders. 2011. Hvorfor en sosiologi om norskhet må holde norskheter fra hverandre. *Sosiologi i dag*.

Ulvik, Oddbjørg S. 2007. *Seinmoderne fosterfamilier. En kulturpsykologisk studie av barn og voksnes fortellinger*. Oslo. Høgskolen i Oslo.

Widerberg, Karin. 2001. *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo. Universitetsforlaget.

Øia, Tormod. 1993. *Mellom moskè og McDonalds: Ung og innvandrere i Oslo*. Forskningsrådet. UNGforsk Rapport nr. 1.

Lover

FNs konvensjon om flyktningers stilling (Flyktningkonvensjonen). Vedtatt av de Forente Nasjoner 28. juli 1951.

FNs konvensjon om barnets rettigheter (Barnekonvensjonen). Vedtatt av de Forente Nasjoner 20. november 1951.

Lov av 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (Utlendingsloven).

VEDLEGG 1: Godkjenning av studien

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Oddbjørg Skjær Ulvik
Institutt for sosialfag Høgskolen i Oslo og Akershus
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 OSLO

Vår dato: 28.10.2013

Vår ref: 35852 / 2 / JSL

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 09.10.2013. Meldingen gjelder prosjektet:

35852 En kvalitativ studie av enslige mindreårige flyktningers opplevelse av sitt hverdagsliv i det norske samfunn

Behandlingsansvarlig Høgskolen i Oslo og Akershus, ved institusjonens øverste leder

Daglig ansvarlig Oddbjørg Skjær Ulvik
Student Nina Gausdal

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.05.2014, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Juni Skjold Lexau

Kontaktperson: Juni Skjold Lexau tlf: 55 58 36 01

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Nina Gausdal Bergslia 12 A 0854 OSLO

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no

TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 35852

Vi viser til telefonsamtale 24.10.2013 hvor studenten bekreftet at kun personer over 18 år skal intervjues.

Prosedyre for opprettelse av førstegangskontakt (som beskrevet i meldeskjema) finnes tilfredsstillende.

Ifølge prosjektmeldingen skal det innhentes muntlig samtykke basert på muntlig og skriftlig informasjon om prosjektet og behandling av personopplysninger. Personvernombudet finner informasjonsskrivet noe mangelfullt, og ber om at følgende endringer gjøres:

Informasjonsskriv:

- Setningen slettes: "Når jeg skriver om intervjuene vil du vil du være fullstendig anonym...."
- Legg i stedet for til: "Ingen vil gjenkjenne deg i den ferdige publikasjonen".
- Endre dato for prosjektslutt til mai 2014 (Det er nå oppgitt mai 2012).
- Oppgi at øvrig datamateriale skal anonymiseres ved prosjektslutt (nå står det kun at lydopptak vil bli anonymisert).

Vi ber om at revidert informasjonsskriv sendes til personvernombudet@nsd.uib.no

Det vil i prosjektet bli registrert sensitive personopplysninger om rasemessig eller etnisk bakgrunn, eller politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning jf. personopplysningsloven § 2 nr. 8 a).

Innsamlede opplysninger registreres på privat pc. Personvernombudet legger til grunn at veileder og student setter seg inn i og etterfølger Høgskolen i Oslo og Akershus sine interne rutiner for datasikkerhet, spesielt med tanke på bruk av privat pc til oppbevaring av personidentifiserende data.

Prosjektet skal avsluttes 15.05.2014 og innsamlede opplysninger skal da anonymiseres og lydopptak slettes. Anonymisering innebærer at direkte personidentifiserende opplysninger som navn/koblingsnøkkel slettes, og at indirekte personidentifiserende opplysninger (sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. yrke, alder, kjønn) fjernes eller grovkategoriseres slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes i materialet.

VEDLEGG 2: Invitasjonsbrev

Enslige mindreårige flyktningers hverdagsliv

Invitasjon til deltagelse i forskningsprosjekt

Mitt navn er Nina Gausdal. Jeg er sosionom og masterstudent ved Høgskolen i Oslo og Akershus. For tiden holder jeg på å skrive min masteroppgave om enslige mindreårige flyktninger i det norske samfunn. Min veileder er førsteamanuensis Oddbjørg Skjær Ulvik.

Jeg er interessert i å finne ut mer om hverdagslivet som enslig mindreårig flyktning i Norge. Hensikten med studien er å få frem ny kunnskap om hvordan enslige mindreårige flyktninger opplever sin hverdag i en ny kultur og et nytt samfunn. Jeg ønsker også å få et innblikk i hvordan lokalsamfunnet bidrar til å fremme og/eller hemme sosial integrering. Denne kunnskapen kan være viktig for hjelpere som jobber med enslig mindreårige flyktninger.

Jeg ønsker å intervju 4- 6 personer mellom 18- 25 år. Intervjuet vil ta cirka en time. Metoden jeg ønsker å bruke er livsformintervju. Et livsformintervju går ut på å bruke dagen i går som utgangspunkt. Jeg vil spør om du kan beskrive detaljert om hva som skjedde fra du sto opp til du gikk og la deg. Innimellom vil jeg spørre mer utfyllende om det som blir fortalt. Det er opptil deg som blir intervjuet hva du vil fortelle og hva du ikke vil fortelle. Du har også rett til å trekke deg fra intervjuet når du måtte ønske, og også å trekke intervjuet i ettertid. Ingen vil gjenkjenne deg i den ferdige publikasjonen. Jeg har også taushetsplikt, så det du sier før, i og etter intervjuet kommer ikke videre. Fokuset i oppgaven vil være på ditt hverdagsliv, jeg vil derfor ikke stille spørsmål om din reise til Norge, eller tiden i hjemlandet. For å få med meg alt som blir sagt i intervjuet kommer jeg til å bruke lydopptaker. Lydopptakene og øvrige datamateriale vil bli slettet når jeg har fått skrevet det inn på datamaskin og senest ved prosjektslutt i mai 2014.

Hvis du har spørsmål, ta kontakt på telefon eller mail med meg eller min veileder. Jeg håper på positiv tilbakemelding, og at du vil delta i prosjektet mitt.

Med vennlig hilsen

Nina Gausdal
Masterstudent i sosialt arbeid, Høgskolen i Oslo og Akershus
Tlf: 99695222, E-post: ninagausdal@gmail.com

Veileder Oddbjørg Skjær Ulvik
Førsteamanuensis
Telefon: 22 45 36 55/oddbjorgskjar.ulvik@hioa.no

VEDLEGG 3: Intervjuguide

Intervjuguide

Livsformsintervju tar utgangspunkt i et grunnspørsmål som intervjuet vil starte med:

Vil du fortelle meg om dagen i går, og hvordan den var fra du stod opp til du gikk og la deg?

Rutiner:

Morgen

Formiddag

Middagstid

Ettermiddag

Kveld

Utdypende spørsmål:

Hva gjorde du da?

Hva tenker du om det?

Pleier det å være slik?

Når er det ikke slik?

Hvis du noen gang trenger hjelp, hvem snakker du med da?

Er det forskjellig fra hva du er vant til?

Er det noe du savner?

Temaliste:

1. Bolig:

- *Hvor var informanten da han/hun stod opp? Hvordan bor informanten? Bor informanten sammen med andre? Hvor lenge har informanten bodd her? Hvordan skaffet informanten seg boligen? Hva tenker informanten om sin boligsituasjon?*

Hvem pleier å være der? Hva pleier du å gjøre her? Hvor liker du deg best?

Hvordan blei det sånn?

2. Nettverk:

- *Hvem andre snakkes det om? Hvordan har dere blitt kjent? Hva er relasjonen til vedkommende? Hva gjør dere når dere er sammen? Hva snakker dere om? Hvor ofte er dere sammen?*

3. Skole/ Jobb:

- *Snakker informanten om skole eller jobb? Hvordan er det på skolen/jobb? Hvor lenge har informanten gått på skole/ hatt jobben? Hva tenker informanten om skole/jobb?*

4. Fritid:

- *Snakker informanten om fritid? Hva gjør informanten på fritiden? Hvordan har informanten blitt med på eventuelle fritidsaktiviteter? Hva tenker informanten om fritiden sin?*

5. Lokalsamfunn:

- *Snakker informanten om sitt lokalsamfunn? Hva tenker informanten om sitt lokalsamfunn? Hvordan bidrar/ ikke bidrar lokalsamfunnet til integrering?*

6. Fremtid:

- *Hvilke tanker gjør informanten seg om fremtiden? Hvor ser informanten seg selv om 5 år?*

7. Oppfattelse av seg selv i samfunnet?

- *Hvordan snakker man om seg selv i det norske samfunn? Snakker informanten om «vi» eller «de»? Hva innebærer disse kategoriene for informanten? Hvordan opplever informantene å bli mottatt i det norske samfunn?*